

Riksdagens protokoll

2002/03:32

Måndagen den 9 december

Protokoll
2002/03:32

Kl. 10.00 – 11.54
13.00 – 17.48

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 2 och 3 december.

2 § Meddelande om val

Talmannen meddelade att val till Valprövningsnämnden skulle äga rum *tisdagen den 10 december*.

3 § Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 12 december kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Vice statsminister Margareta Winberg, statsrådet Lars-Erik Lövdén, jordbruksminister Ann-Christin Nykvist, statsrådet Morgan Johansson och statsrådet Ulrica Messing.

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 2002/03:SfU2 och SfU4–SfU6
Utrikesutskottets betänkanden 2002/03:UU1 och UU2

5 § Försvar och beredskap mot sårbarhet – budget för år 2003

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande 2002/03:FöU1
Försvar och beredskap mot sårbarhet – budget för år 2003 (prop. 2002/03:1 delvis).

Anf. 1 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag vill allra först säga att det är glädjande att ha talmannen presiderande just vid denna debatt och diskussion om försvarsutskottets budgetanslag.

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

Herr talman! Vi har i detta betänkande från moderat sida valt att lägga fram ett särskilt yttrande när det gäller anslagsnivåerna av det enkla skälet att det förslag som vi har fört fram redan tidigare har fallit på grund av det beslut som riksdagen har tagit med anledning av finansutskottets betänkande om budgetramarna. Jag väljer därför också att yrka bifall till reservation 3 och inte till övriga moderata reservationer av det skälet att vi anser att det är bra om vi kan underlätta hanteringen vid de voterings- och rösträkningar som sedan ska följa.

Herr talman! Vi har lagt fram våra förslag mot bakgrund av att vi i dag ser en radikalt annorlunda och ny värld växa fram. Det är en fascinerande förändring som har skett med tanke på det som Natoländerna vid sitt toppmöte i Prag beslutade om, att inbjuda nya länder, bland annat de tre baltiska staterna, till medlemskap i Nato. Det innebär att den del av vår omvärld som till för drygt tio år sedan behärskades av det som en gång hette Sovjetunionen och ingick i det som en gång kallades Warszawa-pakten och som under en tioårsperiod har varit något slags gråzon nu tar det slutliga steget in i en annan säkerhetsordning.

Det är otvivelaktigt att detta stärker stabiliteten och säkerheten i vår del av världen, och det har också, som har konstaterats bland annat från Försvarsmakten, inneburit att det i dag inte föreligger något relevant invasionshot riktat just mot Sverige från denna del av världen. Ryssland är inte det hot som det under lång tid har varit gentemot Sverige och andra områden i denna del av Europa. Men samtidigt träder ett nytt mönster fram, och det är att den hotbild och de olika typer av hot vi har präglas av att vi i dag lever i en gemensam trygghet och en gemensam säkerhet med andra länder. Det innebär också att de hot som finns mot vår säkerhet och fred är hot som måste mötas med gemensamma insatser.

Herr talman! Jag tror att det är ofrånkomligt att den svenska försvarsdebatten och den svenska säkerhetspolitiska debatten måste ta hänsyn till detta faktum. Hoten mot säkerheten och tryggheten har inte försvunnit med denna förändrade säkerhetsbild. Vår situation har de facto blivit väsentligt bättre kring Östersjön och i norra Europa, men samtidigt riktar sig en komplex bild av gemensamma hot mot den gemensamma tryggheten. Vi ser det i dag i en värld där Sverige faktiskt har väpnade förband på olika platser för att på det viset trygga den gemensamma freden och säkerheten, och vi ser ett nätverk av en lång rad olika gemensamma hot. Hoten har inte blivit färre. Möjligtvis kan man säga att det är en mer komplex och bredare bild av hot som svensk försvars- och säkerhetspolitik måste kunna möta.

För mig leder detta till *en* slutsats, och det är att det, om vi ska kunna trygga freden och säkerheten genom gemensamma insatser, är naturligt att vi tar steget över i en diskussion om hur Sverige på fullt allvar ska kunna vara en del av dem som har inflytande och bestämmer hur den gemensamma säkerhetsstrukturen ska se ut. Därför är det naturligt att vi också i försvarspolitiken och säkerhetspolitiken diskuterar de krav som ett framtida Natomedlemskap måste ställa.

Herr talman! Om den svenska försvarspolitiken ska kunna präglas av en förmåga att genomföra gemensamma insatser måste vi ha förband som kan göra detta. Vi måste ha förband som är tillgängliga för detta samtidigt som vi måste kunna ställa upp med och bidra med det som krävs för att ge säkerhet och stabilitet åt vår del av världen. Det handlar

om att kunna vara ledande och om att kunna bidra med stabilitet kring Östersjön, de norra delarna av Sverige och de sydliga delarna liksom om att på olika sätt slå vakt om det som är vårt lands olika ledningsstrukturer.

Behovet av försvar och säkerhet har inte blivit mindre. Det har snarare blivit mer mångfasetterat och mer komplext, och det kommer även i framtiden att ställa krav på en framsynt och stark försvarspolitik.

Herr talman! Detta präglar vår syn på anslagsnivåer som vi har fört fram i motioner och som vi följer upp i vårt särskilda yttrande. Vi vill att Sverige ska kunna vara en stark och aktiv partner i säkerhetspolitiken, och vi vill att Sverige ska kunna gå i täten för att på olika sätt bidra till de gemensamma insatser som krävs för att trygga freden.

Det finns olika saker som detta ställer krav på. Läser man regeringens proposition finner man genomgående att betyget blir ”godtagbart” vid bedömningen av kvaliteten i de olika förbanden. Inte någonstans står det att det är så pass bra att vi kan känna oss nöjda med de insatser som görs i form av utbildning och övningar. Jag skulle vilja säga, herr talman, att det inte är godtagbart med ”godtagbart”. I den värld vi lever i, där svensk trupp och svenska förband är och kommer att befinna sig på olika uppdrag som är oerhört krävande och riskabla, måste kraven ställas mycket högre också på den grundläggande utbildningen.

I en värld där vi måste kunna se till att ha trupper och förband som kan användas till olika gemensamma insatser går det inte att hoppas på att vi någon gång i framtiden ska kunna förbättra förbandens materiella sammansättning eller deras utbildning. Vi måste ställa krav på deras utbildning, deras kapacitet och deras förmåga. Det är ett krav som är oerhört viktigt att ställa här i Sveriges riksdag, liksom av regeringen och av Försvarsmaktens ledning. När vi skickar ut människor på olika uppgifter måste vi nämligen kunna säkerställa att de har de bästa möjliga förutsättningarna att utföra uppdraget och också att klara sig väl och komma tillbaka hem på det sätt som rimligen måste vara vår utgångspunkt.

Detta är ett av skälen till att vi vill tillföra mer pengar under anslaget för Försvarsmaktens organisation. Men, herr talman, när vi diskuterar försvarets organisation måste vi också se till de olika uppgifter som kommer att finnas. Sverige har ett behov av att till gemensamma insatser kunna bidra med förband där vi har en särskild specialitet, en särskild kompetens. Vi har också ett behov av den grundläggande förmågan att skydda oss mot den mångfald av olika typer av väpnade angrepp som kan komma att riktas mot oss. Det innebär att vi måste se till att ha en organisation som kan leva upp till detta.

Den försvarsekonomi vi har i dag leder både till ofullständig utbildning och till en krympande organisation. Vi kommer att se mer av detta om inga förändringar genomförs.

Man kan möjligtvis säga att det går bra eftersom hoten inte ser ut som de gjorde tidigare – Ryssland finns inte med på samma sätt. Men då avhänder man sig samtidigt Sveriges förmåga att delta i det internationella samfundets ansvarstagande för fred och säkerhet liksom för skyddet av mänskliga fri- och rättigheter och därmed i grunden en långsiktig utveckling för en fredlig samvaro mellan världens länder.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

Man kan göra det i tron att andra kommer att lösa uppgifterna. I längden kommer ett sådant förhållningssätt att undergräva det som är vår egen trygghet och säkerhet. Sverige är ett av de länder som kommit att ta allra störst ansvar för det misslyckande som skedde i början på 90-talet i fråga om Europas insatser på Balkan och som visat sig i en mångfald av tragiska flyktingöden. Det kommer alltid att beröra oss. Hot kommer alltid att beröra oss. Vi har ett ansvar för att se till att vi kan gå i täten för ett internationellt ansvarstagande när det behövs.

Herr talman! Detta leder mig till ytterligare en sak: Vi måste se till att Försvarsmaktens anslag och sättet att definiera utgifter inte leder till att dess organisation urholkas när vi använder det svenska försvaret för att bidra till fred i olika delar i världen. I dag fungerar det så att när vi använder försvaret utomlands tas dessa kostnader från det som är gundorganisation och Försvarsmaktens grundläggande uppgifter. Det innebär paradoxalt nog att ju mer statsmakterna anser att svenska förband behövs för fredens skull i olika delar av världen, desto sämre utbildning och mindre omfattning kommer de att få i Sverige.

Det är en paradox som vi långsiktigt inte kan ha. Om vi ska ha ett försvar som kan delta i gemensamma insatser och en försvarspolitik som innebär att vi har handlingsfrihet att göra vad vi kan för att bidra till den gemensamma säkerheten och eliminera de hot mot freden som finns måste vi också se till att de insatser som görs redovisas och anslås under annat konto än det som utgör Försvarsmaktens organisation, utrustning och utbildning. Annars kommer vi att långsiktigt undergräva vår förmåga.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation 3 och understryka vikten av att läsa det särskilda yttrandet särskilt.

Anf. 2 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Förutsättningarna för fred och säkerhet i världen är under snabb förändring. Bilden av traditionella mellanstatliga och ideologiska konflikter tonar bort. Den ersätts alltmer av ett riskmönster med utgångspunkter i inomstatlig maktkamp, terrorism och kriminalitet samt ytterst social, religiös och ekonomisk frustration. Bilden är inte entydig. Men faktum är att den privatisering som skett av hoten mot internationell fred och säkerhet har gjort dessa svårare att identifiera, förutse och bekämpa.

Det har blivit än tydligare att begreppet försvar fått en vidare innebörd med avseende på de resurser som måste tas i anspråk för att möta dessa hot. Allt från justitierådet Johan Muncks utredning till vårt arbete med GATT-avtalet ingår i detta sammanhang.

Folkpartiet liberalerna välkomnar regeringens tydliga signaler om att Sverige är berett att ta ett större ansvar tillsammans med andra stater för att globalt arbeta för fred, säkerhet, demokrati och mänskliga rättigheter. Signalerna kunde ha varit ännu tydligare, och de kunde ha kommit ännu tidigare, men det råder inte någon tvekan om i vilken riktning vi rör oss.

Under överskådlig tid kommer de internationella insatserna, tillsammans med kravet att upprätthålla territoriell integritet, att dimensionera Försvarsmaktens omfattning och inriktning. Mot denna bakgrund är det uppenbart att den omstrukturering av myndigheten som snart pågått ett decennium ännu har långt kvar.

Folkpartiet liberalerna har länge efterlyst ett klarläggande av hur stor grundutbildningen måste vara för att bemanna den krigsorganisation som vi i dag planerar för. I dag utbildar vi långt fler värnpliktiga än vad vi kan och har möjlighet att krigsplacera. Detta är ett slöseri med skattebetalarnas medel och värdefull tid för många unga värnpliktiga. Samtidigt bidrar det till den vilshenhet och ibland hopplöshet som utbredd sig i Försvarsmakten.

Herr talman! Min äldsta dotter spelar ett dataspel som kallas Diablo. I detta spel förekommer det en spågumma som då man närmar sig henne alltid utbrister: "I sense a soul in search for answers". Jag känner samma sak vid i stort sett varje kontakt med det militära försvaret.

Uppgivandet av invasionsförsvaret, det strategiska överfallet och nu anpassningsprincipen har för många mer framstått som skäl för ekonomiska neddragningar än som förändringar motiverade av en annan hotbild, detta trots att det ändrade omvärldsläget måste varit uppenbart för alla inblandade. Den ständiga frågan är och har varit: När är botten nådd? När står försvaret åter på fast mark?

Dimensioneringen av försvaret måste av lätt insedda skäl vägledas av försiktighet. Samtidigt är det angeläget att den politiska styrningen är öppen och tydlig och att de tuffa beslut som måste fattas kommer tidigt och blir så tuffa att berättigade krav på hållbarhet upprätthålls. Bäst-föredatum i svensk försvarspolitik har ofta blivit alldeles för kort.

Herr talman! Det handlar om respekt för de människor som verkar i totalförsvaret, om tilltro till de politiska beslutsfattarna och även om hänsyn till Sveriges skattebetalare.

Den minskning av anslaget till totalförsvaret som föreslås i Folkpartiet liberalernas budgetalternativ är ett uttryck för att vi inte ska grundutbilda fler värnpliktiga än krigsorganisationen behöver. Samtidigt efterlyser vi att det snarast klarläggs hur stort det fortlöpande utbildningsbehovet är, både i antal och i fråga om individuell utbildningstid.

I en artikel i förra veckan i Dagens Nyheter föreslog överbefälhavaren att värnpliktsutbildningen skulle moderniseras. Han ville att samtliga män och kvinnor skulle kallas till mönstring. Han öppnade därvid högst medvetet för en diskussion om könsneutral värnplikt.

För oss liberaler har det länge varit självklart att en försvarsoptimal bemanning kräver att kvinnlig kompetens tas i anspråk. Även ÖB:s övriga förslag har vårt stöd. Det handlar om kontraktstecknande för framtida tjänstgöring i internationella insatser och ytterligare differentiering avseende utbildningstiden.

Herr talman! Folkpartiet liberalerna är det enda politiska parti som verkar för ett svenskt medlemskap i försvarsalliansen Nato. Den i Prag nyligen beslutade utvidgningen är ett tydligt tecken på att tiden håller på att springa ifrån oss också i detta avseende. Vi ligger nu klart väster om gränssnittet och är i praktiken den enda europeiska nation, förutom diktaturen Vitryssland, vars politiska ledarskap utesluter deltagande.

Regeringens brist på klarsynthet i Natofrågan drabbar oss på många sätt. Även om också ett utanförstående Sverige drar nytta av de säkerhetsvinster som Natos expansion i öster och söderut innebär uppstår ett säkerhetsunderskott i jämförelse med alliansens medlemmar. Förlorade möjligheter till samordning beträffande större övningar, specialförband, materialanskaffning med mera leder till dålig hushållning med våra re-

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

surser. Särskilt tydligt kommer detta att bli under den fortsatta omstruktureringen och i den pågående uppbyggnaden av vår internationella förmåga. Det blir långsammare, dyrare och i många fall också sämre än vad som annars behövde vara fallet.

Det värsta är dock att Sveriges utanförskap kan uppfattas som en ovilja att tillsammans med övriga västliga demokratier ta ansvar för fred och säkerhet i ett allt vidare perspektiv. Som nyligen förmärkts skapar det till och med en kluvenhet när det gäller uppdrag som villkoras av världssamfundets godkännande. Vi avsäger oss insyn och inflytande och förpassar oss själva till ringside i det internationella umgänget.

Avslutningsvis, herr talman: När det gäller Sveriges nya säkerhetspolitiska doktrin och hur väl alliansfriheten har tjänat oss noterar vi i Folkpartiet särskilt noga valet av tempus.

Jag yrkar bifall till Folkpartiet liberalernas reservation nr 1.

Anf. 3 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Herr talman! De säkerhetspolitiska övervägandena om hot mot och risker för Sverige ligger till grund för försvarets huvuduppgifter. Totalförsvarets resurser ska utformas med hänsyn till en större bredd av hot och kunna användas vid olika internationella fredsfrämjande insatser. Hög kompetens, kvalitet och flexibilitet ska prägla totalförsvaret. Sverige måste ha en fortsatt betryggande försvarsförmåga för att kunna möta närtida hot vid omvärldsförändringar.

Världen befinner sig i ett säkerhetspolitiskt brytningsskede som med säkerhet kommer att bjuda på nya obehagliga överraskningar. Terrorhotet hänger som ett damoklessvärd i en skör tråd över hela världen. Vi måste vara medvetna om att terrorhandlingar kan begås närsomhelst, varsomhelst och på vilket sätt som helst. Det är händelserna i USA den 11 september 2001 och på Bali den 12 oktober i år, samt det som hände i Moskva för drygt en månad sedan, tydliga bevis på.

Herr talman! Förmågan till väpnad strid och utnyttjande av förband i behovssammansatta operativa insatsstyrkor är den verksamhet som Försvarsmaktens resurser ska kraftsamlas till.

Grundläggande för Sveriges säkerhetspolitiska situation är den robusethet som under lång tid präglat det svenska försvaret. Nu står vi inför utmaningen att utforma en modern framtidsinriktad försvarsmakt.

Ska Sverige kunna möta hoten krävs mycket god samverkansförmåga. För att uppnå detta är en samordnad övningsverksamhet helt avgörande. Förbandsverksamheten måste alltmer inriktas mot övningar av operativt sammansatta insatsstyrkor. Kompetent och väl utbildad personal är en grundförutsättning för detta.

I modern krigsföring och fredsbevarande insatser är det alltmer väsentligt att kunna uppträda integrerat och samordnat med utnyttjande av alla stridskrafter. Denna förmåga krävs för att vi ska ha beredskap att möta angrepp i samband med kriser som kan utvecklas ur nuvarande omvärldsläge och för att vi ska kunna vidta rimliga anpassningsåtgärder.

Herr talman! Regeringen gör i budgetpropositionen bedömningen att Försvarsmaktens operativa förmåga utifrån de fyra huvuduppgifterna är godtagbar – en något märklig slutsats när regeringen samtidigt säger att för att den bristande förbandsförmågan inte ska ge långsiktiga konsekvenser måste förbandsverksamheten återgå till en högre nivå. Regering-

en konstaterar vidare att kompetensen att leda operativt sammansatta förband har utvecklats bara i begränsad omfattning.

Herr talman! Enligt Kristdemokraternas mening ligger Försvarsmaktens anpassningsförmåga just i övningsverksamheten. Möjlighet till god övningsverksamhet är nödvändigt för att behålla och inspirera kvalificerad personal. Kristdemokraterna anser att en kontinuerlig förbandsverksamhet vidmakthåller och utvecklar den grundläggande försvarsförmågan, grundberedskapen och anpassningsförmågan.

De besparingar som gjorts under de senaste åren har försämrat Försvarsmaktens förmåga att vara ett effektivt och aktivt säkerhetspolitiskt instrument när det gäller att upprätthålla ett nationellt försvar och att medverka i internationella fredsfrämjande operationer.

Förbandsverksamheten har under senare år varit begränsad inom Försvarsmakten. Detta har lett till att kompetensen hos både anställd personal och värnpliktiga har blivit lidande. Regeringen erkänner själv i budgetpropositionen att gjorda besparingar har medfört stora brister i såväl marin- som flygstridskrafterna och deras övningsverksamhet. Åtgärder måste enligt vår mening snarast vidtas för att säkerställa både kompetens och personaltillgång.

Stora brister finns också i helikopterförbanden. Krigsförbandens förmåga har inte ökat jämfört med föregående år. Fortsatta kraftfulla åtgärder måste vidtas som säkerställer helikopterförbandens fältduglighet och tillgängligheten för helikoptrar.

Ominriktningen från ett invasionsförsvar till en insatsorganisation med hög kompetens, kvalitet och flexibilitet kräver en utökning av utbildnings- och övningsverksamheten. Försvarsmaktens anpassningsförmåga ligger bland annat i just övningsverksamheten, som är helt nödvändig för att behålla och motivera kvalificerad personal. En väl utvecklad förbandsverksamhet ger den kompetens som krävs för att förbanden ska kunna nå hög operativ förmåga i framtida insatsmiljöer.

Kristdemokraterna har under ett antal år avkrävt regeringen en tydlig redovisning av kostnaderna för vår medverkan i internationella operationer. Efter det att budgetpropositionen lämnades kom så regeringen med en sådan redovisning. Vi anser att den i fortsättningen ska finnas med i budgetpropositionen – inte nödvändigtvis under ett eget anslag, utan kostnaden kan redovisas under anslaget 6:1 Förbandsverksamhet. Ett sådant förfarande medför större flexibilitet bland annat genom att oförbrukade medel kan disponeras just för ökad övnings- och förbandsverksamhet.

Herr talman! För att långsiktigt kunna fullgöra fastställda uppgifter och möta ökande krav på internationell verksamhet, gränskontroll genom det operativa Schengensamarbetet, miljöräddningstjänst till sjöss och även nya uppgifter nu när sjöpolisen ska minskas bör Kustbevakningen få ökade resurser.

Herr talman! Genom en omDispositionering i budgeten för år 2003 satsar Kristdemokraterna 100 miljoner kronor ytterligare på att förstärka förbandsverksamheten, anslaget 6:1. Vi förstärker också Kustbevakningens anslag 7:1 med 20 miljoner kronor. 250 miljoner kronor tar vi från anslaget 6:2 Materiel, anslag samt forskning och teknikutveckling. Dessa 250 miljoner kronor återför vi sedan under de kommande två åren. Enligt vår

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

mening är en sådan åtgärd helt acceptabel eftersom anslaget 6:2 har uppvisat ett stort anslagssparande under förra året.

Herr talman! Självklart står jag bakom samtliga kristdemokratiska reservationer, men jag nöjer mig av tidsskäl med att yrka bifall till reservation 5 under punkt 2.

Anf. 4 BERIT JÓHANNESSON (v):

Herr talman! Bästa utskottskolleger! Den pågående försvarsbeslutsperioden har kännetecknats av omställning, omstrukturering och en 10-procentig reduktion av anslagen utdraget på tre år. Det är bra och nödvändigt att Sveriges försvar förändras från ett invasionsförsvar till att i stället svara mot dagens hotbild och det nya läget i vår omvärld. Det gynnsamma säkerhetspolitiska läget ger möjlighet att under nästa period ytterligare reducera det militära försvaret till förmån för förstärkningar inom det civila samhället och den infrastruktur som behövs för att få en robusthet inför den nya hotbilden, men också för att få möjlighet till demokratiutveckling och civil förebyggande krishantering internationellt.

Det är också viktigt att få stöd till andra delar av samhället genom en reduktion. Vi kunde ju förstärka sjukvården genom den förra reduktionen.

Inför det nya försvarsbeslutet ville vi i samband med budgetpropositionen att Försvarsmakten skulle få i uppdrag att redovisa reduceringsförmågan inför detta framtida beslut. Utskottet har hänvisat till Försvarsberedningens arbete, och jag accepterar detta.

Budgetramarna för 2003 gällande område 6 ingår i uppgörelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet och oss. Men vi har föreslagit en del förändringar inom denna ram.

Byggnad av en ny hangar på Säve helikopterbataljon har dragits i långbänk. Behovet är stort. Genom att inte bygga förra året förlorar man de samordningsvinster som man kunde ha gjort tillsammans med polisen eftersom polisen var tvungen att bygga eget. Men det kvarstår fortfarande samordningsmöjligheter med Västra Götalands län och deras helikoptrar.

Vi har föreslagit en finansiering, men utskottet hänvisar till att det är Försvarsmakten själv som fattar beslut inom det här området. Då får vi hoppas att Försvarsmakten ser nödvändigheten av att komma till skott med nybygget. Det gäller arbetsmiljön för de anställda och värnandet av materiel.

En av Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter är att bidra till fred och säkerhet i vår omvärld, alltså internationell verksamhet under ett FN-mandat. Inom detta område är minröjningsinsatser mycket efterfrågade. Regeringen har en mycket positiv inställning och en del har gjorts.

En minröjningspolicy finns nu och ansvarsfrågan är klarlagd – mycket bra. Men det finns dokumenterade brister inom detta område. Fler värnpliktiga behöver utbildning och minröjningskompetens, men det behövs också en fördelning inom materielanslaget så att Sverige kan erbjuda fler minröjare och insatser för att svara upp mot de behov som finns internationellt.

Vi i Vänsterpartiet har föreslagit en omfördelning inom anslagen till förmån för minröjningen. Tyvärr blev inte detta utskottets beslut.

Herr talman! Försvarsmakten håller på att omstruktureras till ett nätverksbaserat försvar. Den allmänna tekniska utvecklingen har skapat

möjligheter att kommunicera utan hänsyn till rummet. Man behöver alltså inte längre vara i samma närhet fysiskt för att kunna samarbeta, samordna och göra ett bra jobb.

Familjesituationen för officerarna har förändrats radikalt. Med förvärvsarbete hustru eller make är omflyttning och byte av tjänstgöringsort mindre attraktivt. Alternativet blir veckopendling, om man blir befördrad.

Den av regeringen föreslagna lokaliseringen av hela OPIL till Uppsala bekräftar nuvarande förhållande där 80 % av de högre tjänsterna finns inom Mälardalsområdet. Decentralisering av de taktiska kommandona skulle däremot gynna rekrytering, till exempel det marintaktiska kommandot till Karlskrona och det armétaktiska kommandot till Skövde. Tyvärr gick inte utskottet på det förslaget.

Herr talman! Försvarsmakten omstruktureras från invasion till insatsförsvar. Men det finns fortfarande materiel som är dimensionerade för de gamla strukturerna. Ett slående exempel på detta är JAS-planen – ja, ni har hört mig säga detta förut. Vi har varit emot det här projektet, och vi röstade nej till den senaste beställningen.

För 2003 innebär JAS-beställningarna 5,5 miljarder och 6,2 miljarder för 2004. 120 plan har levererats av de beställda 204 planen. Nu är det bara 202 stycken eftersom två plan har havererat.

Vi har hävdats att det är alldeles för många plan med hänsyn till behoven. Även ÖB och den dåvarande försvarsministern von Sydow har klargjort att stridsflyget kommer att vara överdimensionerat med minst 40 plan. Detta kostar mycket pengar som hade kunnat användas till annat inom försvaret eller för andra områden.

Vi har under flera år krävt att dessa kontrakt ska omförhandlas. På dessa grunder har vi begärt att en förhandlingsgrupp ska tillsättas i syfte att få ned beställningarna. Vi menar att det är möjligt att göra detta. Det enda som har hänt i förhandlingsväg är att man har fått dra ut på leveranserna och fördelat kostnaderna över flera år. Men nu finns det tid och behov av att agera.

De totalförsvarspliktigas villkor är betydelsefulla. Vi har fattat beslut om ekonomiska förbättringar – mycket bra och viktiga steg. Men det finns mer att göra för att skapa rättvisa. Vi har tagit upp en liten men viktig del i detta.

Förplägnadsersättningen är orättvis och borde förändras till 95 kr oavsett grundorsak, och ett hygienbidrag borde införas. Utskottet hänvisar till att detta är en fråga för regeringen som har delegerat den uppgiften till Pliktverket. Jag hoppas nu verkligen att det händer någonting. Realt innebär detta en liten kostnad för staten, men det har stor betydelse för den enskilde.

Herr talman! Kustbevakningen har ett stort behov av att förnya sin sjö- och flygflotta. Kustbevakningen har en mycket viktig del i samband med nya hotbilder. Den har en avgörande betydelse för att förebygga och hantera stora olyckor i form av havererade oljetankrar, komma åt smuggling, kontrollera fiskare och så vidare.

I förra årets budget föreslog vi konkreta omfördelningar till förmån för Kustbevakningen i syfte att ge möjligheter till denna viktiga förnyelse. Inför 2003 har regeringen givit mycket bra signaler om viljan till framtida investeringar. Men det förutsätter naturligtvis att dessa signaler

Prot. 2002/03:32

9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

motsvaras av reella pengar. Nu har försvarsminister Leni Björklund i riksdagen sagt att Kustbevakningen ska få tre stora kombinationsfartyg för oljebekämpning – mycket bra och helt i linje med det som Vänsterpartiet har krävt, och vi kommer naturligtvis att följa den här frågan.

Herr talman! Jag vill avsluta med att ta upp frågor som Vänsterpartiet har drivit hårt och länge och som vi ju ser har påverkat departementet och därmed budgettexter i proposition och utskottsbetänkande. Det handlar om strukturer och attityder. Det handlar om förändringar av Försvarsmakten och andra myndigheter och organisationer som präglas av en starkt mansdominerad organisation med machoattityder och traditioner.

Vissa kanske tycker att detta är marginella frågor. Men det handlar om våra grundvalar: demokratin och allas lika värde. Det är värden i vårt samhälle som vi ska försvara.

Antidiskrimineringsarbetet är ett viktigt redskap i detta arbete, men också för att göra Försvarsmakten och andra myndigheter till bra arbetsplatser som inte utesluter någon, utan där alla individer får en bättre arbetsmiljö och ett bättre Arbeitsklimat. Det gäller jämställdhet, etisk mångfald, men också arbete mot homofobi och andra diskriminerande behandlingar.

I propositionen redovisas hur de olika myndigheterna arbetar med dessa frågor och också var bristerna finns. Det finns även positiva texter som visar att man vill motarbeta alla former av diskriminering. Men det är långt från texter och ambitioner till att det omfattar alla och till att vi ser reella förändringar bland anställda inom olika myndigheter, och inte minst bland Försvarsmaktens personal och också värnpliktiga i baracker, på kaserngårdar och uppehållsrum.

Det är en lång väg kvar, och det måste till mycket medvetet arbete tills utbildning i genusfrågor blir ett självklart inslag i all utbildning, tills vi får allmän värnplikt, tills homosexuella inte behöver riskera några glåpor och tills det bland de anställda och värnpliktiga finns lika stor andel människor från olika etniska grupper som det finns i samhället i stort samt tills uttagande och befordringar inte diskriminerar någon. Jag förutsätter därför att jag kommer att stå i denna talarstol och återkomma till denna fråga många gånger innan jag är nöjd.

Jag står givetvis bakom alla mina reservationer, men för att vinna tid i voteringen yrkar jag bifall till reservationerna 9 och 11.

Anf. 5 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa två frågor till Berit Jóhannesson. Den första frågan handlar om hennes och Vänsterpartiets syn på utvidgningen av Nato.

De allra flesta bedömare, inte minst de olika baltiska regeringarna, hävdar att Natos kommande utvidgning innebär en större stabilitet och en högre säkerhet för deras länder och också för den region som vi lever i. Jag vill fråga Berit Jóhannesson om hon och Vänsterpartiet instämmer i den bedömningen. Innebär Natoutvidgningen en större trygghet och säkerhet även för oss och för vår del av världen?

En följdfråga till den är egentligen: Skulle ett svenskt medlemskap innebära mindre stabilitet och mindre säkerhet i vår del av världen, eller skulle även det bidra till en större trygghet? Om det inte skulle bidra till

detta vad är det som gör att de baltiska ländernas medlemskap så entydigt, som de allra flesta uppfattar det, bidrar till säkerheten? Men Sveriges utanförskap och oförmåga att påverka besluten skulle skapa större osäkerhet och inte större stabilitet.

Den andra frågan handlar om anslagsnivåerna i framtiden. Om man som Vänsterpartiet framöver vill reducera anslagen till försvaret, anser Berit Jóhannesson att detta påverkar Sveriges förmåga till gemensamma insatser runtom i världen eller påverkas den inte alls?

Anf. 6 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill gärna svara på de frågorna.

Jag anser att de baltiska staterna har rätt att fatta sina beslut. De gör det utifrån sin historiska situation. De gör det utifrån sitt eget beslutsunderlag, sina egna tankar, och utifrån hur de upplever omvärlden och sina säkerhetspolitiska behov. De har rätt att göra det, det har vi aldrig lagt oss i.

För vår egen del anser jag att vi absolut inte ska gå in i Nato. Vi har inget säkerhetspolitiskt underlag för det. Jag tror att det behövs neutrala länder som inte är medlemmar i några försvarsallianser för att så att säga kunna vara kraften och kunna tala med en tunga som inte är kluven, vilket jag tycker är väldigt viktigt. Vi arbetar för nedrustning. Vi arbetar i internationella forum. Vi är ett neutralt land, och vi ska fortsätta att vara det. Vi har inget säkerhetspolitiskt underskott. Vi behöver alltså inte gå med i Nato. Varför ska vi gå med i Nato, som är en säkerhetspolitisk och försvarspolitisk allians, när vi inte har något säkerhetspolitiskt underskott?

Hur stort anslaget ska vara i framtiden har vi inte bestämt. Jag är övertygad om att vi måste prioritera om. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi har internationell verksamhet och kan bidra internationellt. Hur stor neddragningen ska vara får vi diskutera vidare. Det är viktigt att se till att vi faktiskt har möjlighet att ha förebyggande civil krishantering så att man inte behöver gå in med några militära medel.

Anf. 7 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! När det gäller den andra frågan uppskattar jag svaret. Det som sägs är att en neddragning av de svenska försvarsanslagen faktiskt påverkar vår förmåga till gemensamma insatser. En grundläggande bedömning är då om vi vill att Sverige ska kunna spela en aktiv roll runtom i världen för att bidra till fred. Det tycker jag är bra, för då har vi satt upp måttstocken på vad som är viktigt och väsentligt.

Frågan om Nato och de baltiska länderna gled Berit Jóhannesson egentligen förbi. De baltiska länderna, Estland, Lettland och Litauen, har rätt att själva fatta sina beslut. Det är en rätt som de har vunnit. Utan att gå in på den diskussion som fördes för tio tolv år sedan, inte minst i denna kammare, vill jag påminna om att det inte alltid var så att alla ansåg att de skulle ha den rätten. Men nu har de den rätten.

Det var inte det frågan handlade om, utan frågan var om vi anser att det är bra för vår säkerhet. Anser Berit Jóhannesson att deras inträde i Nato bidrar till att stärka stabiliteten och säkerheten i denna region? Min fråga handlade inte om huruvida det är bra att ha nöjda och glada grannar eller om de har rätten att själva besluta utan jag frågade: Anser Berit

Jóhannesson att den säkerhetspolitiska strukturen och mönstret i norra Europa har förändrats till det bättre genom deras medlemskap? Är vår del av världen lite tryggare? Är Sveriges situation något bättre genom deras medlemskap? Om det är så, på vilket sätt skulle det gynna stabiliteten i vår del av världen att vi säger att vi inte ska stödja någon annan när denne blir angripen?

Anf. 8 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Herr talman! Jag tror att det bidrar till stabiliteten på det sättet att de känner sig tryggare. Däremot tror jag inte att det påverkar Sverige på det sättet att vi skulle känna oss tryggare för att Baltikum går in i Nato. Den uppfattningen delar jag med fler bedömare.

Men när ett land känner sig tryggt kan man naturligtvis på ett helt annat sätt jobba vidare med viktiga frågor som handlar om utveckling av demokrati och samhälle. Det tror jag är bra.

Men det finns fortfarande ingen som helst anledning för Sverige att gå med i Nato på grund av att de andra är med. Det tror jag absolut inte på. Vi ska fortsätta att vara ett neutralt land. Vi ska fortsätta att samarbeta med andra, men vi ska inte gå in i en militär pakt som Nato.

Anf. 9 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Herr talman! Ärade ledamöter i kammaren! Protokollsläsare! Det är med ett visst vemod som jag ser vår tidigare försvarsminister sitta som talman eftersom jag uppskattat våra meningsutbyten i den försvarspolitiska debatten. Men det är med glädje jag ser vår nya försvarsminister sitta med i den här diskussionen.

Det är med ännu större glädje, herr talman, som jag hör Moderata samlingspartiets företrädare Gunnar Hökmark upprepa det som Miljöpartiet tidigare var ensamt om att säga under 90-talet. Mycket har förändrats de senaste 15 åren. Det finns inte längre något militärt hot mot Sverige. Så sent som i debatterna 1998 ställdes motfrågan: Hur vet ni det? Den bilden ifrågasattes.

Det var ganska enkelt att veta det, därför att från 1987 och under hela 90-talet minskade Ryssland sina militärutgifter med mellan 90 % och 95 %. Det var en krigsmakt i totalt sönderfall, vilket ledde till att det redan i mitten av 90-talet inte fanns något reellt hot från Ryssland vare sig politiskt eller någon möjlighet att genomföra det militärt.

Gunnar Hökmark sade också att det finns en mer komplex hotbild. Det finns också skrivet i vårt betänkande. Det är en helt riktig beskrivning. Den hotbild vi har i dag är komplex, och den är framför allt icke-militär. Medan de militära hoten har upphört att existera gentemot Sverige som nation har vi sett de icke-militära hoten öka i sannolikhet. Det handlar om allt från terrorism, som de flesta kanske blev medvetna om först den 11 september förra året, till risken för att vi ska utsättas för IT-sabotage, där ett alltmer sårbart samhälle ökar riskerna för oss. Vi har sönderrostade atomubåtar i Murmansk, som vid olyckliga omständigheter skulle kunna drabba svenskt territorium. Och vi har miljöförstöring av olika slag, senast illustrerad av oljetankern Prestige med 70 000 liter olja som läcker ut utanför Spanien. Det var tur att förslinigen inte skedde i Östersjön, vilket kunnat ske om fartyget lämnat Lettlands hamn något tidigare.

Det här är de nya hot som vi har att hantera och försöka förebygga eller i värsta fall skapa ett skydd emot. Tyvärr har vi inte sett en sådan utveckling av försvarspolitiken, trots att en majoritet i Sveriges riksdag har hållit med Miljöpartiet om att det inte längre finns någon militär hotbild mot Sverige, hållit med om behovet av att omstrukturera försvaret och att lägga ned regementen i det traditionella invasionsförsvaret. En majoritet har hållit med om behoven av att föra över ekonomiska resurser från försvaret till sjukvården.

Trots allt det här som man har talat om och i vissa fall fattat beslut om tycks det fortfarande vara så, herr talman, att det militära dominerar försvarspolitiken i dess utformning. Minskningarna som vi har beslutat om i riksdagen har varit små, 10 % över tre år, vilket kan jämföras med de halverade militärutgifterna i Europa. Vi fortsätter i vårt land att varje dag satsa över 100 miljoner kronor på den militära komponenten av Sveriges försvarspolitik, trots att det inte finns någon hotbild som motiverar detta.

Herr talman! Vi fortsätter, likt tidigare talare var inne på, med omfattande materialbeställningar. Vi fullföljer köpet av JAS-plan som inte behövs och som motiveras av en hotbild som inte längre existerar – på skattebetalarnas bekostnad.

Vi har fem ubåtar i Östersjön. De motiverades alla med hotet från Sovjetunionen. Trots detta står vi i stånd att skaffa två nya ubåtar för 1 miljard styck, samtidigt som vi saknar bogserbåtar och bogserkapacitet att hantera en oljetanker som Prestige om den förliser i Östersjön. De starkaste vi har klarar 35 tons dragkraft. Vi skulle behöva 100 tons dragkraft för att hantera en sådan situation. En sådan bogserbåt kostar 300 miljoner. Det har vi inte. Däremot står vi i begrepp att skaffa ytterligare två ubåtar för 1 miljard styck.

Det här illustrerar tydligt den militära fokuseringen för någonting som inte har ett hot som motiverar, medan vi saknar kapacitet för de verkligen existerande hoten. Det är olyckligt med denna fortsatta militära dominans i den svenska försvarspolitiken. Den innebär att vi i många fall står utan försvar mot de egentliga hoten.

Herr talman! Vi hörde också tidigare i debatten hur bland annat Moderaterna, och även andra talare, har varit inne på att även om det inte finns hot mot Sverige finns det hot mot omvärlden. Den internationalisering vi har sett av samhället, de beroendeförhållanden som råder både politiskt och ekonomiskt, innebär hot mot andra delar av världssamfundet, också ett hot mot Sverige. Jag kan instämma i den analysen av Gunnar Hökmark och andra. Visst är det så. Visst var vår försummelse på Balkan något som drabbade också Sverige. Att ha underlåtit att förebygga krisen i det sönderfallande forna Jugoslavien, att inte ha hanterat den kris vi såg tydligt mot slutet av 80-talet, har kostat världssamfundet och Sverige som nation oerhört mycket pengar i katastrofinsatser, i FN-insatser, i flyktingmottagning, i återuppbyggnad – för att inte tala om det pris som folket på Balkan har betalat i förlorade människoliv.

Herr talman! Visst har det varit dyrt att ha stött den diktatur och regim som har funnits i Bagdad under 80-talet. Västvärlden försåg en diktator med möjligheter till kemisk vapenproduktion, till upprustning. Trots att vi visste att han var en diktator, trots att vi visste att han begick folk-

mord mot den kurdiska minoriteten, fortsatte detta stöd. Visst har detta varit dyrt för omvärlden och framför allt för befolkningen i Irak.

Frågan måste också ställas om det är en klok politik att exportera, likt Sverige gör, krigsmateriel till Indien och även till Pakistan – som av många betraktas som den potentiellt mest farliga konflikten i världen.

De hot som vi tidigare har försummat har drabbat Sverige. Hökmark har rätt i den analysen att hot och konflikter i omvärlden drabbar också oss. Vi måste bland annat ställa oss frågan hur vi kan undvika att själva bidra till konflikterna, till exempel genom att fortsätta att utgöra en viktig leverantör av krigsmateriel till den potentiellt farligaste konflikten i världen. Men ännu viktigare, herr talman, är att ställa frågan hur vi kan förebygga konflikter, förebygga att de utvecklas så långt att de blir väpnade och därmed ställer krav på militära insatser från omvärlden. Det är där jag ser den stora bristen i såväl svensk försvarspolitik men också när det gäller utformandet av EU:s krishanteringsförmåga, som också den fokuserar oerhört tungt på den militära delen – trots att det inte är där vi saknar resurser. Tvärtom, hela västvärlden och Europa har ett överflöd av militära resurser som inte längre motiveras med militära hot. Man har pumpat in gemensamma krishanteringsstyrkor. Men det är inte där behovet ligger. Där gör Moderaterna en felaktig analys när de understryker vikten av att fortsätta den militära fokuseringen i Sverige.

Behovet ligger på att skapa och utveckla en konfliktförebyggande politik. Hur använder vi oss i världssamfundet av de tidiga varningssystem som finns om en utveckling som går åt fel håll? Vilken typ av automatik finns inom EU eller andra internationella organ att aktivt utarbeta en politik som förebygger negativ utveckling, stöd till demokratiska strukturer där sådana inte finns, ekonomiskt bistånd och andra typer av politiska åtgärder för att förebygga en konflikt att utvecklas till en väpnad konflikt? Jag ser den stora bristen i att vi försummar detta även i svensk försvarspolitik. Därmed riskerar vi att upprepa tidigare misstag där krig, när de väl bryter ut, får förödande konsekvenser.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag nämna att Miljöpartiet står bakom den gemensamma budgeten. Det kan tyckas något underligt med tanke på att vi är kritiska till dess storlek. Men det gör vi av respekt mot tidigare ingångna beslut mellan regeringspartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet.

Det är med optimism jag ser fram emot vår försvarspolitik, vårt försvarsbeslut, under den här mandatperioden. Jag hoppas på en ordentlig minskning av den traditionella militära fokuseringen. Jag hoppas på en utveckling av förmågan att möta de icke-militära hoten, och jag hoppas på ett förverkligande av det program för konflikt- och krishantering som har tagits fram av Utrikesdepartementet. Jag vill också yrka bifall till reservationerna 12 och 13.

Anf. 10 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! För det första blir jag glad att Lars Ångström är nästan lika glad som jag att se den före detta och nuvarande försvarsministern i kammaren.

För det andra beskriver Lars Ångström konfliktförebyggande arbete i grunden mycket värtaligt och bra. Det är klart att det är en av de viktigaste sakerna, och det är klart att världssamfundet måste göra allt vad man

kan för att förebygga konflikter. Men problemet är att alla konflikter inte blir förebyggda, bland annat därför att det finns politiska krafter som inte vill ha den typen av gemensamma strukturer och samarbete som krävs. Utan att bråka alltför mycket med Lars Ångström i den delen tillhör han själv en politisk rörelse som helst inte vill se det EU som han nyss hänvisade till som möjligt konfliktförebyggande.

Den intressanta frågan för Försvarsmakten och den svenska försvarspolitikerna handlar, som alltid annars, om vad man gör när politikens andra medel inte räcker till. Då kommer jag till det påstående Ångström förde fram, nämligen att det inte finns några militära hot. Det är nog att läsa utvecklingen fel. Det är lika fel som att säga att det inte finns några hot mot Sverige. Det är klart att det finns. Skillnaden är att de hot vi ser är gemensamma och måste mötas gemensamt.

Vi ser just nu i vår värld en mängd olika, mycket stora, konflikter. Vi ser hur massförstörelsevapen har byggts upp, och förmodligen fortfarande byggs upp, i Irak. Vi ser en väpnad situation i stora delar av den värld som sträcker sig från Nordafrika till Indien. Det är konflikter som kommer att beröra oss i olika former.

Min fråga till Lars Ångström, liksom jag tidigare ställde till Berit Jóhannesson, är följande: Anser Lars Ångström att en fortsatt neddragning av Sveriges försvarsmakt påverkar våra möjligheter till gemensamma insatser som krävs när det konfliktförebyggande arbetet inte räcker till?

Herr talman! Jag har en sista fråga. Berit Jóhannesson sade alldeles nyss att Sveriges säkerhetspolitiska läge inte har förbättrats genom att Estland, Lettland och Litauen träder in i Nato. Håller Lars Ångström med om det?

Anf. 11 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Jag tror att Gunnar Hökmark missuppfattade mig. Jag sade att det inte fanns några militära invasionshot mot Sverige. Däremot har jag inte uttalat mig om huruvida det skulle finnas, eller inte finnas, militära hot mot andra länder i andra delar av världen.

Om all konfliktförebyggande politik misslyckas måste världssamfundet ha militär kraft att stoppa ett krig – inte tvinga fram fred, den tvingas inte fram. Däremot kan militära medel tvinga fram ett stopp för krigshandlingar och därmed skapa utrymme för förhandlingar och konfliktlösning.

Herr talman! Felet med Gunnar Hökmarks resonemang är att det helt ignorerar behovet av utveckling av de konfliktförebyggande mekanismerna.

På det militära området upplever vi inte brister, utan där har världssamfundet kraft. Det som snarare är ett problem är det faktum att det inte alltid existerar en politisk vilja att aktivt förebygga eller hantera konflikter eller kriser.

Det är inte heller så att Miljöpartiet är negativt till svensk militär medverkan i fredsfrämjande operationer. Gunnar Hökmark tycks anse att det bara är EU som kan uträtta detta, och det är kanske en lite väl snäv syn på det hela. De flesta fredsfrämjande aktioner som Sverige deltagit i, eller jag skulle vilja säga alla, är fredsfrämjande operationer beslutade av FN.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

Miljöpartiet var för att fördubbla den styrka som skickades till Kosovo, och det är med beklagande jag ser att Sverige deltar med alltför liten del i Afghanistan. Behovet av säkerhet i Afghanistan borde motivera ett större ansvarstagande från FN:s medlemsstater.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till Gunnar Hökmark. Problemet är ju inte militära brister, utan problemet är de konfliktförebyggande mekanismer som leder till militära kriser. Hur ser Moderaternas politik ut för att utveckla det område där vi i dag har en brist?

Anf. 12 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag kan gärna säga att det var det parti som jag företräder, och ett antal andra partier, som gick i täten för att Sverige skulle inträda i det europeiska medlemskapet under det europeiska samarbetet. Jag tror att det har en avgörande betydelse för att på den europeiska kontinenten skapa stabilitet och säkerhet. Så upplever också de nya medlemsländerna det hela.

Jag tror också att det finns mängder av andra saker att göra, såsom frihandel som knyter länder samman. Det finns mängder med uppgifter för FN, liksom för andra internationella institutioner, men då ska man inte förneka det gemensamma samarbetets möjligheter.

Jag vill återknyta till den fråga som vi tog upp tidigare. Lars Ångström anser att det finns tillräcklig militär kraft för att genomföra de gemensamma insatser som krävs. Samtidigt sade han alldeles nyss att det gemensamma samfundet bland annat i Afghanistan ställer upp med alldeles för lite militär närvaro. Han sade också alldeles nyss att han skulle vilja att Sverige skickade fler, och det kan jag hålla med om. Men jag tänker inte medverka till att vi skickar förband som inte är utbildade och utrustade för den miljö som de kommer att vistas i. Lars Ångström sade också att vi borde skicka dubbelt så många till det gamla Jugoslavien.

Någonstans måste man få ihop detta. Om vi vill att vi ska göra mer kan man inte i den svenska försvarsdebatten säga att vi ska göra mindre. Om vi vill se värdet av de gemensamma insatserna, och det gör Lars Ångström, kan vi inte arbeta för att avhända oss den möjligheten. Den politiken driver ni gentemot regeringen, och den politiken kommer vi att följa mycket kritiskt eftersom den urholkar förutsättningarna för freden.

Anf. 13 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Gunnar Hökmark har fel. Vi förnekar inte på något sätt det gemensamma samarbetets möjligheter. Tvärtom är samarbete en form av konfliktförebyggande aktivitet.

Men Gunnar Hökmark tycks sätta likhetstecken mellan allt vad samarbete heter och EU, och EU som institution kan man hysa olika uppfattningar om, om olika delar av dess utformning. Där har, som bekant är i kammaren, Miljöpartiet i mycket en kritisk inställning; det handlar om demokratiunderskottet och om bristen på insyn. Samarbete mellan stater är självklart fredsfrämjande.

Gunnar Hökmark blir svaret skyldig. Moderaterna stoltserar, utan någon som helst utvecklad syn på hur man ska utveckla en konfliktförebyggande politik. De har fastnat i diskussionen om de militära styrkorna och den militära utformningen ifall allt annat misslyckas.

Jag håller med om att man från det internationella samfundets sida måste ha militär kraft bakom orden i det fall man misslyckas. Men det är ju en garanti för att man kommer att misslyckas om man aldrig utvecklar de konfliktförebyggande instrumenten. Om man inte har någon vilja eller ens en idé om hur detta ska gå till står man självklart och stampar på samma ställe och upprepar samma misstag gång på gång.

Man måste också ställa sig frågan: Är det en vettig politik att bidra till att pumpa in vapen i en av världens farligaste konflikter, som den mellan Indien och Pakistan? Det kan knappast betraktas som konfliktförebyggande, utan snarare som motsatsen, konfliktfrämjande. Man underlättar, gör det möjligt, för konflikten att verkligen bli väpnad fullt ut. Där tycker jag att Moderaterna har en svag punkt. De saknar politik på det kanske viktigaste området när det gäller såväl EU:s krishanteringspolitik och utformningen av den, som hur vi ska tillgodose svensk försvarspolitik så att den ska svara upp mot 2000-talets behov snarare än att stå fast i 1900-talets traditionella militära tänkande.

Anf. 14 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Lars Ångström säger att det inte föreligger något hot mot Sverige, och då avser han, vad jag förstår, ett militärt hot.

Jag kan hålla med om att det inte föreligger något omedelbart invasionshot mot Sverige. Men vi ska heller inte glömma bort, Lars Ångström, att det i dag i större eller mindre omfattning pågår uppemot trettio krig i världen.

Det stora hotet, som vi Kristdemokrater ser det, är terrorhotet. Terrorister slår till utan någon förvarning. De kan slå till var som helst, när som helst och hur som helst i världen. Jag vill fråga: Med vilka medel vill Lars Ångström och Miljöpartiet möta dessa hot? Vilka förebyggande krafter vill Lars Ångström och Miljöpartiet använda för att vi inte ska drabbas av terrorattacker ute i världen? Bara under drygt ett år har vi haft åtminstone fyra stora, allvarliga attacker mot helt oskyldiga människor.

Anf. 15 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Erling Wälivaara ställer en viktig fråga. Hur utvecklar vi ett skydd, ett försvar och en politik för att möta en ökad internationell terrorism? En sak kan vi vara ganska klara över, och det är att det inte är ett hot som vi möter med militära medel. Det krävs någonting helt annat.

Vi såg visserligen hur militära medel användes i Mombasa när små luftvärnsmissiler sköts mot ett israeliskt passagerarflygplan. Men det finns ingen möjlighet att möta den typen av terrorism med militära hot, lika lite som militära medel skulle ha kunnat möta flygkaparna i USA för ett drygt år sedan.

I stället handlar det om att se terrorismen ur två olika perspektiv. Dels handlar det om det långsiktiga förebyggande arbetet som innebär att man minskar rekryteringen till dessa organisationer. Rekryteringen sker ur folklager som har det oerhört svårt, som har förtryckts och saknar möjligheter, saknar mat för dagen, lever i misär. De utgör en stor del. Dels handlar det om att förebygga uppkomsten av diktaturer, främja demokratiska strukturer och demokratiska organisationer. Vi ska inte som vi gjorde i Irak under 80-talet stötta en diktator med vapen, fabriker och allt möjligt annat, alltså en motsatt politik för att omöjliggöra rekrytering.

I det ännu kortare perspektivet handlar det om ett ökat underrättelseutbyte mellan nationer. Den stora risken med det är dock hot mot såväl personlig integritet som minskade juridiska rättigheter i våra demokratier. Vi ser i dag hur demokratin hotas just genom de åtgärder som vi försöker vidta för att hantera terrorismen.

Detta är en svår balansgång, men de vägarna måste vi gå.

Anf. 16 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! För mig tycks det som om Lars Ångströms argumentation haltar ganska mycket. I ena stunden säger han att världssamfundet självklart måste ha militär kraft, och i nästa skede säger han att vi måste få bort all militär kraft, minska, skära ned.

Jag vill fråga Lars Ångström: Ska Sverige över huvud taget delta i gemensamma militära operationer? Vilka medel ska vi enligt Miljöpartiets försvarspolitik använda för att kunna delta i de gemensamma, av världssamfundet förordade, militära operationerna? Om vi följer Miljöpartiets politik lär vi inte ha mycket till försvar kvar.

Anf. 17 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Erling Wälivaara har lyssnat tillräckligt uppmärksam, för jag har då inte sagt att vi i nuläget ska ta bort all militär kraft. Det är förvisso en gemensam vision, som såväl Kristdemokraterna som Moderaterna och Socialdemokraterna står bakom, nämligen FN:s mål om allmän och total militär avrustning, men vi är medvetna om att det målet ligger långt borta.

I dagsläget finns det konflikter som pågår, det finns diktaturer, som vi i vissa fall själva har varit med och stöttat, och konflikter som är farliga. Där måste världssamfundet i nuläget ha militära resurser. Men det är inte det som saknas. Världssamfundet har dessa militära resurser. Det är inte det som behöver utvecklas. Det behöver inte byggas mer. Det är de konfliktförebyggande mekanismerna som vi måste utveckla, så att vi inte behöver använda de militära resurserna.

När det gäller Sveriges militära försvar lägger vi, som jag sade, ned över 100 miljoner kronor varje dygn. Men detta utvecklar inte vår internationella kapacitet – att vi har drygt tusen man i Kosovo, Bosnien och Afghanistan – utan det är fortfarande bundet i den traditionella militära invasionsstrukturen. Det kan inte kosta 100 miljoner kronor om dagen att ha tusen man ute i fält. Mycket av det militära kan minskas.

Däremot är det viktigt att bibehålla möjligheter att delta i internationella fredsfrämjande operationer. Sverige har en hög och av FN efterfrågad kompetens på bland annat minröjningsområdet, utvecklade Cimicenheter, ingenjörsförband och så vidare. Där gör vi ett bra arbete. Vi har ett gott internationellt renommé, och vi ska självklart delta. Det är ju det som efterfrågas av Sverige. Vi ska bibehålla den kompetensen. Men detta kostar långt ifrån några 100 miljoner kronor om dagen, Erling Wälivaara. Man kan minska de utgifterna och ändå utveckla den internationellt efterfrågade kapaciteten.

Anf. 18 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Herr talman! Den största behållningen av Lars Ångströms anförande fick jag för min del i och med hans påstående – som jag delvis instämmer

i – att när det gäller konflikthantering och förebyggande arbete har nog den militära betoningen traditionellt varit för stark. Han delar in konflikthanteringen i förebyggande och reaktiva resurser. Som jag förstår det definierar han det militära försvaret som ett reaktivt medel som ingriper när konflikten har uppstått.

Jag tror att det var von Clausewitz som en gång sade: Varje land har en armé – sin egen eller någon annans. I den meningen har åtminstone jag och mitt parti ofta uppfattat även förefintligheten av militära resurser som ett förebyggande redskap. Jag vill fråga Lars Ångström om han till någon del delar denna värdering. Om man gör det leder det naturligtvis i sin förlängning till att exempelvis krigsmaterielexport också kan vara ett led i en konfliktförebyggande politik.

Anf. 19 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Nej, jag tror inte att jag riktigt delar Folkpartiets syn på att varje land har en armé, antingen sin egen eller någon annans. Det kunde ha en relevans tidigare, under 1900-talet, då kontroll över territorium och kontroll över industriproduktion och jordbruk utgjorde grunden för makt, inflytande och rikedom. Men i dagsläget är det inte längre dessa faktorer som avgör huruvida ett land eller en regim har kontroll, utövar inflytande eller skapar sig rikedom. Snarare är det sådana faktorer som tillgång till kommunikation, tillgång till fungerande marknader och tillgång till kunskap som är avgörande.

Vi ser hur det internationella näringslivet i princip är flyttbart. Man kan flytta ett kontor i en portfölj eller i ett hårdminne vart som helst i världen. Även produktionen kan flyttas. Därmed upphör en nations territorium att utgöra grunden för inflytande, rikedom och makt. Därför faller tesen om att det skulle vara så viktigt att kontrollera ett territorium, och därmed faller mycket av det som motiverar de militära strukturerna och rustningarna. Jag håller inte med Folkpartiet där. Det är helt andra faktorer som är avgörande.

Anf. 20 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Lars Ångström, om jag förstår honom rätt, menar att om Kuwait i början av 1990-talet hade haft en god militär motståndskraft hade detta inte spelat någon som helst roll för Iraks vilja att anfalla detta land. Han menar också, förstår jag, att om antingen Pakistan eller Indien hade varit i avsaknad av militärt försvar hade det likväl inte lett till att freden, trots en långvarig konflikt mellan dessa länder, fortfarande hade bestått.

Anf. 21 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag uppfattade Allan Widmans inlägg riktigt, men det är självklart att om Indien och Pakistan hade saknat militära styrkor hade det inte funnits grund för någon konflikt mellan dessa två stater.

Det finns ytterligare några faktorer som är helt avgörande i beskrivningen av det säkerhetspolitiska läget. Det handlar om demokrati kontra diktatur, om vikten och behovet av att stödja och främja utveckling av demokrati på de ställen där den inte finns och om vikten av att definitivt inte stötta diktaturer, vilket vi från västvärldens sida gjorde så sent som

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

på 1980-talet. Dessa faktorer är naturligtvis också oerhört viktiga för att minska risken för militära konflikter och militära invasioner. Det är helt självklart.

Anf. 22 TONE TINGSGÅRD (s):

Herr talman! Chansen att det just den här hösten skulle vara en före detta försvarsminister som sitter som talman under försvarsdebatten är rätt stor. Jag hoppas att det inte känns alltför plågsamt att vara tvungen att avhålla sig från kommentarer och synpunkter.

Låt mig börja med att yrka bifall till förslaget i försvarsutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer. Det är för min del femte gången i rad som jag deltar i budgetdebatten på försvarsområdet, och utan överdrift kan jag säga att debatten i år har känts betydligt lugnare än åtminstone första gången. Jag tror inte att det beror bara på min egen tillvänjning.

Betänkandet innebär en stor uppslutning kring regeringens förslag till budget och inriktning. Men det är inte total uppslutning – det vore väl konstigt och kanske icke önskvärt med tanke på omfattningen. Jag ska återkomma till några av reservationerna senare.

Genom försvarsbeslutet år 2000 gavs på sitt sätt en startpunkt för den mest genomgripande försvarsreformen i modern tid i vårt land – eller ominriktningen, som det heter på försvarssvenska. Den bygger på delvis andra grunder, eller åtminstone på en annan viktning av grunder, än under övriga efterkrigstiden eller kalla krigets dagar. På ett tydligare sätt än tidigare slogs fast att vi försvarar vårt land utanför våra gränser genom att vara aktiva internationellt – förebyggande och i fredsbevarande operationer. Men redan då stod det också klart att vi måste kunna skydda oss mot de nya hoten. Även om den 11 september i fjol visade att militära medel inte alltid är adekvata vid terroristattacker måste också våra förband vara på ett nytt sätt inriktade på och rustade mot okonventionella vapen, nya hot och nya aktörer. Vid ett antal naturkatastrofer och svåra olyckor i vårt land har Försvarsmakten gjort värdefulla insatser och utgjort ett oundgängligt stöd till det civila samhället.

Ambitionen att hävda Sveriges territoriella integritet är fortsatt hög. De fyra huvuduppgifter som Försvarsmakten har visar upp en enorm spännvidd, som sammantaget väl motiverar de 43 499 000 000 kronor som anslås. Hela utgiftsområdet uppgår till närmare 45 miljarder.

Omställningen innebär vidare färre anställda, färre värnpliktiga och färre miljarder. Samtidigt finns det krav på att även Försvarsmakten ska uppvisa till exempel en bättre representation av det omgivande samhället genom att ge plats åt såväl etnisk mångfald som fler kvinnor. Engagemanget i uppbyggandet av EU:s krishanteringsförmåga tar sin arbetsinsats. Den militära skolutbildningen utvärderas, och personalrekryteringen ställer nya krav.

Det europeiska försvarsindustrisamarbetet betyder också något radikalt annorlunda nu än under den tid då svensk försvarsindustri var svensk kort sagt.

Det händer mycket nu i det svenska försvaret. Och på det hela taget tycker jag att man kan påstå att Försvarsmakten i dess helhet motsvarar de krav och förväntningar som regering och riksdag kan ställa, givet detta att vi befinner oss i en omställningsperiod.

När Officersförbundet nyligen i en undersökning redovisade att många av dess medlemmar känner oro inför framtiden, funderar på att byta yrke och hyser stor misstro till både politiker och ledning är det självfallet någonting att ta på allvar och inse att det kan gälla även andra anställda. Det är väl högst rimligt att tro att detta har ett visst samband med det som jag inledningsvis har pekat på. Det händer mycket, det händer fort, och det händer på en gång.

Även om vi som politiker anser att vi har varit tydliga i våra beslut hjälper det dåligt när mottagaren av budskapet inte uppfattar det så. En så stor organisation som Försvarsmakten ställer särskilda krav på tydlighet och styrförmåga, annars känns förändring hotfull och skapar motstånd. Men det går inte att helt frigöra sig från känslan att det också finns ett annat motstånd i denna organisation mot just denna förändring eller mot vissa delar av den.

Vare sig det handlar om otydlighet eller motstånd är det helt avgörande för omställningens resultat att möta och bemöta detta på ett bra sätt och undanröja bådadera.

Drygt två år efter försvarsbeslutet 2000 och knappt två år före försvarsbeslutet 2004 gäller det därför att hålla fast vid den beslutade omdiriktningen och gå vidare.

Därför är det viktigt att visa på den uppslutning kring riktning och mål som finns bland partierna i riksdagen. Följaktligen tycker jag att det är lämpligt att här och nu hälsa Moderaterna välkomna tillbaka till Försvarsberedningen. Jag hoppas på ett givande samarbete i det som är förberedelsen för 2004 års försvarsbeslut.

Visst är det mycket kvar att göra. Och det är en spännande period som vi befinner oss i nu. Utredningar kommer att slutföras, Skolutredningen och den om FRA. Den nya krisberedskapsmyndigheten har just startat sitt arbete, och frivilligorganisationerna har fått delvis nya villkor. EU:s framtidskonvent har, om man ska tro pressen, mycket tankar om försvaret i EU, till dels för mig lite aparta. Någonting måste hända med relationerna mellan Fortifikationsverket och Försvarsmakten. Däremot vet jag inte riktigt vad jag ska säga om sotningen.

Vi måste komma längre när det gäller civilt–militärt. Då handlar det om samordningen mellan militära och civila insatser internationellt och framför allt inom krishanteringen. Det handlar om att värdera vår egen militära utbildning på den civila marknaden när det gäller meriterna och att samverka utbildningsmässigt. Det handlar om lagstiftningen, om vem som får använda vilka resurser vid vilka tillfällen. Goda idéer och förutsättningslös ansats är nödvändiga ingredienser för att komma fram. Även här finns det en stor samstämmighet mellan partierna.

När detta är sagt vill jag ändå göra några kommentarer till reservationerna.

Jag kan instämma i att det ska framgå av budgeten hur stort belopp som avsätts för internationella insatser, men en majoritet i utskottet menar ju att det kan ske under ett anslag. Jag vill påminna om att den främsta anledningen till sammanslagningen av de tidigare anslagen 6:1, det vill säga förbandsverksamheten, och 6:2, det vill säga internationella insatser, till ett är att man på det sättet kan öka anslagskrediten. Det var en väg att hitta en beredskap att snabbt finansiera. Den är kortsiktig men var ändå en bra lösning.

De moderata reservationerna bygger mycket på att Moderaterna vill ha en större budgetram för försvaret. Det är de ensamma om. Dessutom är Moderaterna ensamma om att fortsätta tala om anpassning som om det handlar endast om utökning och tillväxt. Efter många års arbete, bland annat i Försvarsberedningen, är övriga partier ense om att anpassning gäller uppåt och nedåt, det vill säga precis vad ordet betyder. Dessutom kräver Moderaterna i en reservation att regeringen ska komma till riksdagen en gång om året med en beskrivning av riskerna för samhället och vad det kräver av ändrad planering. Det tål att sägas en gång till: Välkomna tillbaka till Försvarsberedningen, Moderaterna. Där sysslar vi just med anpassning i den gängse betydelsen av ordet och med bedömning av säkerhetsläget. Och det sker i rapporter som avlämnas nästan varje år.

I ett par reservationer från Vänsterpartiet går man ned på en detaljenivå när det gäller lokalisering, investeringar och finansiering som jag menar att riksdagen kanske ska avhålla sig ifrån. Skulle den iaktas konsekvent skulle resultatet bli en ohållbar ordning.

Herr talman! Reservationerna till trots talar mycket för att det kan bli ett fruktbart samarbete framöver till nytta för såväl Försvarsmakten som för Sverige.

Anf. 23 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Tone Tingsgård avslutar med att säga att det kan bli ett fruktbart samarbete mellan partierna. Jag är väldigt glad om det kan bli så att vi verkligen får ett fruktbart och bra samarbete. Försvarsfrågorna ska nämligen vara långsiktiga, och de är oerhört viktiga.

Samtidigt gläder det mig att Tone Tingsgård talar om att vi måste komma längre när det gäller civilt–militärt samarbete. Det stämmer inte riktigt överens med vad Miljöpartiet säger. Men Socialdemokraternas överenskommelse med Miljöpartiet om att skära ytterligare 6 miljarder från försvarsbudgeten är väldigt oroande, inte bara för mig som försvarspolitiker utan för folket ute på fältet. Det blir en osäkerhet hos dem. Det vore väldigt välgörande om Socialdemokraterna skulle kunna säga: Detta steg är vi beredda att ta, men under en längre period. Nu vet man ju inte om det handlar om 6 miljarder varje år eller under en femårsperiod. Det vore klargörande om Tone Tingsgård här och nu i kammaren kunde säga hur det blir i framtiden.

Anf. 24 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Herr talman! Det är alltid roligt att glädja någon. Och jag är glad om Erling Wälivaara är glad. Jag tycker inte att det är så väldigt svårt när det gäller Kristdemokraterna. En del av de reservationer som de har fogat till betänkandet är ju nästintill avskrifter av propositionens texter.

När det gäller de 6 miljarderna ingår förvisso som en punkt i uppgörelsen mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet ett uppdrag till just Försvarsberedningen att studera vad ett sådant nedskärningsalternativ skulle kunna innebära. Jag förutsätter att vi gör som vi brukar göra i riksdagen, att vi först tar ställning till det säkerhetspolitiska läget och sedan bedömer insatserna och resurserna efter det.

Anf. 25 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Jag ska göra en kort kommentar till Tone Tingsgårds uttalande om att en del av våra reservationer är avskrifter av regeringens budgetproposition. Om Tone Tingsgård läser Kristdemokraternas motioner ser hon att vi under många år har hävdat bland annat att man klart ska redovisa kostnaderna för internationella operationer. Jag är glad över att det finns med i regeringens proposition, även om vi inte är nöjda när regeringen själv säger att det är godtagbart när det gäller försvaret men samtidigt säger att vi måste öka detta. Detta har hamnat efter marinstridskrafter, flygstridskrafter och helikopterförbanden. Man ger alltså sig själv först beröm. Men sedan ger man sig själv ris. Man kan väl knappt säga att man är stolt eller nöjd.

Anf. 26 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Herr talman! Jag tror att jag avstår från vidare kommentarer eftersom jag inte tycker att det för särskilt långt att diskutera detta. I sak står Erling Wälivaara och jag oerhört nära varandra när det gäller synen på vad vi ska använda försvaret till. Hur man än vänder på det hela kan de 20 miljonerna till Kustbevakningen inte riktigt klara ut allt det som Erling Wälivaara säger att han vill.

Anf. 27 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Vi har nu under förmiddagen diskuterat bland annat utrymmet, förmågan och kraften när det gäller att ta itu med de olika gemensamma insatser som ett bevarande och tryggnad av freden i Europa och olika delar av världen kräver.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Tone Tingsgård om något som hon berörde i sitt anförande: Är det Tone Tingsgårds och Socialdemokraternas uppfattning att den militära kraften och förmågan i Europa är tillräcklig för att möta de utmaningar som en bevarad fred och en tryggad säkerhet ställer?

Jag ställer frågan mot bakgrund av sönderfallet av det gamla Jugoslavien. Vi såg ju att de militära resurserna var otillräckliga och att ingenting kunde göras förrän USA gick in. Vi ser det också inte minst, som till exempel Lars Ångström tidigare här i dag pekat på, när det gäller behovet av mer trupp och mer av militära förband i Afghanistan. Han hade samma synpunkter på det som borde kunna göras på Balkan.

Om Sverige fortsätter en utveckling där vi gradvis drar ned våra militära resurser – det är det som sker med nu gällande anslagsnivå – kommer vår förmåga att bidra att bli mindre och mindre. Det innebär inte bara att vår insats blir mindre, utan det blir också en signal till andra länder som påverkar vårt utrikespolitiska inflytande och kanske också andra länders beteende. Ännu mer blir det helt klart så om man från dagens nivåer ytterligare drar ned med de 6 miljarder som finns. Självfallet blir då vår förmåga att bidra väsentligt mycket mindre. Men det påverkar också den samlade europeiska förmågan att möta de små kriserna medan de är små och att delta i hanteringen av de stora kriserna när de är akuta. Är det alltså tillräckligt, eller behövs det mer?

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

Anf. 28 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Herr talman! Det är inte en helt lätt fråga som Gunnar Hökmark ställer. Jag tror att det alltid är svårt att utifrån de erfarenheter som man har gjort tänka sig vad som ska krävas i framtiden. Men man kan väl konstatera att till exempel det som man nu enats om ska ingå i EU:s krishanteringsförmåga är vad de ingående länderna i dag tycker att man kan sträcka sig till.

Tillräckligt eller inte tillräckligt – ja, vi har ju nu bestämt oss för att en stående styrka på ungefär 60 000 man är vad vi kan klara. Jag är oerhört medveten om att varje lands försvarsförmåga betyder mycket för den samlade effekten så att säga. Det är lite grann detta som är problemet. Inget land har någon extraarmé att ta till, utan man tar av det man har att bidra med. Jag tror att det ändå är ett ganska högt ställt mål som man har. Men självklart beror det på i vilken situation man ska använda sin förmåga.

Anf. 29 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Det som Tone Tingsgård sade är egentligen att Europa enligt hennes uppfattning inte har tillräckliga militära resurser och tillräcklig kraft. Hon uttryckte det så att det som är anmält till det militära styrkeregistret är det som länderna kan anmäla; någonting mer finns inte.

Jag tycker att detta är ett viktigt besked från Socialdemokraternas talesman i den här debatten därför att det är ett klarläggande om att Europa i ett av de områden där vi står inför den stora utmaningen inte gör tillräckligt. Från Tone Tingsgård till Lars Ångström är det, det vill jag gärna säga, ett stort avstånd i försvarspolitik, men det finns ändå en enighet om att vi behöver kunna göra mer på den internationella scenen där det konfliktförebyggande inte har lyckats.

Vi har sett hur begränsade våra resurser har varit när det gäller att snabbt kunna göra något i Afghanistan. Vi ser hur svårt det är att vid sidan om det vi i dag gör på Balkan kunna göra något annat i större omfattning för freden i någon annan del av världen. Vi ser att det fortsatt finns en europeisk oförmåga. Jag tycker att det är bra om en gemensam norm kan etableras för hur vi bör sträva efter att dimensionera det svenska försvaret i framtiden. Detta understryker att de synpunkter som vi har fört fram när det gäller anslagen äger en betydande giltighet.

Jag vill ställa samma fråga till Tone Tingsgård som jag har ställt till några andra i dag: Är det Tone Tingsgårds och Socialdemokraternas uppfattning att säkerheten och stabiliteten i vår del av världen har stärkts genom att de tre baltiska länderna nu är på väg in i Nato?

Anf. 30 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Herr talman! Jag vill något nyansera mitt förra svar. Jag anförde då EU:s krishanteringsstyrka som ett exempel och vill därmed egentligen peka på att varje internationell organisation blir så stark som delarna gör den. Detta gäller oavsett om vi talar om EU eller om vi talar om FN, eller vad det nu kan gälla.

Vi vet att vi har ett samordningsproblem med andra. Såväl Sverige som andra europeiska länder är oerhört angelägna om att bevara ett samarbete med Nato på ett sådant sätt att det inte uppfattas som konkurrens utan som ett komplement. Det är en del i den här problematiken.

Vad gäller den sista frågan, om de baltiska republikernas Natoanslutning, vill jag bara helt kort säga att jag har oerhört svårt att se något annat än att det inte på något vis försämrar Sveriges säkerhetsläge.

Anf. 31 ESKIL ERLANDSSON (c):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att formellt yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Så här i min första debatt i egenskap av ordförande i försvarsutskottet tänkte jag säga några ord om hur jag ser på några försvars- och säkerhetspolitiska frågor framöver och om vad jag tror är viktiga faktorer då vi ska gå vidare i reformerandet av vårt samhällsförsvar. Jag säger avsiktligt *samhällsförsvar*, till skillnad från militärt försvar, civilt försvar eller totalt försvar.

Jag är, som nämnts flera gånger här i debatten, övertygad om att vi lever i en ny säkerhetspolitisk verklighet. Jag anser att samhällets sårbarhet i dag är det allra största hotet mot medborgarnas säkerhet och trygghet. I dag är det minst sannolika hotet att Sverige blir föremål för ett väpnat angrepp från någon annan stat. Av detta kan vi emellertid inte dra slutsatsen att vi inte längre behöver det militära försvaret men det återkommer jag till.

Den nyss beslutade utvidgningen av Nato, herr talman, innebär ett klart positivt element när vi ska bedöma vår säkerhetspolitiska situation. Fler medlemmar i EU kommer att verka i samma riktning. Rysslands allt bättre förhållande till Nato och USA och till västvärlden i stort ska inte heller glömmas.

Men samtidigt som allt detta positiva sker ser vi ständigt nya exempel på terroråd runt om i världen. Ingen vet i vilket land nästa attack kommer att genomföras. Detta är bara ett exempel på de nya hot som vi har att ta på största allvar när vi planerar vårt samhällsförsvar.

Samhällets sårbarhet ökar i sig möjligheterna för den som vill utnyttja de så kallade asymmetriska hoten, som det visst heter nuförtiden och ett nytt begrepp som jag fått lära mig – det vill säga att lyckas i sitt uppsåt att skada, eller åtminstone hota att skada, viktiga samhällsfunktioner och därmed åstadkomma osäkerhet, otrygghet och förvirring.

Från att försvar historiskt har handlat om militärt försvar av territoriet handlar det i dag också om något mycket mer. Det tycker jag att vi ska kalla för samhällsförsvaret. Visserligen har vi inom totalförsvarsbegreppet också haft ett civilt försvar för att stödja det militära, men i dag är alltså situationen en annan. En grundläggande förutsättning för att vi ska kunna utveckla bästa möjliga samhällsförsvar är ett utökat och framför allt utvecklat samarbete mellan våra myndigheter. Det duger inte längre att varje myndighet dyker ned i sina egna stuprör och gör det bästa de förmår på egen hand. Det måste till en helt ny syn där den samlade nyttan för samhället är det som räknas och där vårt militära försvar har en uppgift som kommer att öka i betydelsen, nämligen den att stödja det civila samhället. Självklart, för att det inte ska uppstå något missförstånd i det här sammanhanget, ska det fortsatt även finnas en klar gräns när det gäller att använda våra militära resurser.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Försvar och beredskap
mot sårbarhet –
budget för år 2003*

Jag ser därför med stor förväntan fram emot resultatet av den försöksverksamhet som nu pågår på Gotland, det så kallade Gotsamprojektet, där just samverkan mellan myndigheter ska utvecklas. Jag är övertygad om att myndigheter som får möjlighet att samarbeta under vardagsförhållanden har mycket större möjlighet att lyckas när det kommer till extraordinära förhållanden där just förmågan till samverkan är den kanske allra viktigaste ingrediensen för att lyckas.

Jag kommer, så gott jag förmår, att se till att utskottet även fortsättningsvis följer försöksverksamheten på Gotland noga. Detta tycker jag är extra angeläget för utskottet eftersom initiativet till försöksverksamheten kom från ett enigt försvarsutskott.

Herr talman! På många områden behövs en ännu bredare samverkan. Jag tänker på näringsliv och organisationer av olika slag. Alltmer av verksamhet som tidigare bedrivits och ägts av samhället drivs nu av privata företag och organisationer. Jag tänker på energiförsörjningen, telekommunikationerna och järnvägstrafiken – bara för att ta några exempel. Inte sällan är dessutom dessa företag delvis eller kanske rentav helt ägda av utländska intressen, och ofta är beroendet ömsesidigt. Därför ser jag det som ett viktigt mål att på så många områden som möjligt söka åstadkomma strategiska partnerskap mellan samhälle och näringsliv.

Herr talman! Mycket av vårt trygghetsskapande arbete sker i allt större utsträckning i internationell samverkan, militärt såväl som civilt. För mig som centerpartist är det internationella engagemanget centralt, ett samhälle där människor kan känna trygghet kan i dag skapas bara i samverkan med andra länder. Därför ska Sverige utveckla sina förutsättningar, ekonomiskt, materiellt och kunskapsmässigt för att kunna öka det internationella engagemanget. Sverige har ett gott anseende för internationella insatser, och det har vi skapat oss under många årtionden. Detta förpliktar även för framtiden.

Jag inser givetvis att deltagandet i internationella fredsframtvingande insatser kommer att innebära att vi också kan bli mer utsatta för hot från krafter som inte gillar vad vi gör tillsammans med andra. Detta kan emellertid aldrig få stoppa oss från att ta vårt ansvar för fred och säkerhet i vår omvärld. Vi får inte glömma att det är bättre att få stopp på de här konflikterna där de uppstår än att riskera spridningseffekter där vi inte kan veta var det hela slutar. Det bästa är naturligtvis om vi kan bidra till att konflikt aldrig utvecklas till väpnad strid. Därför är det viktigt att vi även deltar i förebyggande insatser. Humanitär hjälp och diplomatiska insatser insatta i rätt tid kan lyckas, även om det ibland synes ganska hopplöst. Men låt oss aldrig sluta tro på möjligheten till att förnuftet segrar.

Inte minst för vår försvarsmakt kommer de internationella insatserna att bli en allt större uppgift, kanske till och med den uppgift som kommer att vara den mest kvalificerade framöver. Möjligen blir det nödvändigt att göra en tyngdpunktsförskjutning i kraven för att vi ska kunna klara vår del av de internationella fredsfrämjande uppgifterna på ett acceptabelt sätt. Jag känner på mig att vi klarar att delta i fredsframtvingande insatser även i framtiden tillsammans med andra länder. När vi gör det blir vi samtidigt bra rustade att möta eventuella väpnade angrepp mot vårt eget land.

Herr talman! I en situation då allt färre av en åldersgrupp faktiskt behövs inom värnplikssystemet blir detta med folkförankring av vårt för-

svar och säkerhetsbyggande inte lika självklart som det var på den tiden då i princip alla vapenföra män togs i anspråk. Detta faktum minskar emellertid inte behovet av folklig förankring och ett brett engagemang. De frivilliga försvarsorganisationerna har i detta sammanhang spelat en avgörande roll, och jag hoppas att de även i framtiden ska kunna spela en avgörande roll. Hemvärnet, bilkårister, Blå Stjärnan, Röda korset, bara för att nämna några, har alltså fortfarande en viktig roll att spela. Jag tror att vi också behöver ta till vara organisationer vars verksamhet kan ha betydelse på nya områden med bäring på den vidgade hotbild som vi i dag har. Försvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten har en viktig uppgift att ta fram kriterier för vilka organisationer som i framtiden ska räknas in och vara berättigade till bidrag från samhällets sida.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag påstå att vi på intet sätt är färdiga med arbetet med att omforma vårt totalförsvar till ett modernt samhällsförsvar där samverkan mellan myndigheter och näringsliv och organisationer är en gemensam strävan, medan Försvarsmakten alltmer kommer att inriktas på att stödja det civila samhället och delta i internationella insatser. Försvarsbesluten 1996 och 2001 utgör viktiga steg på vägen, men fler steg måste tas. Min förhoppning är att detta ska bli möjligt och att det ska komma fram i större politisk konsensus än vad som varit i de tidigare försvarsbesluten. Centerpartiet har tillsammans med regeringen tagit det fulla ansvaret för de två senaste besluten. Jag är stolt över att mitt parti har orkat stå emot den press som det inneburit att genomföra de stora organisatoriska förändringar som har skett sedan mitten av 1990-talet. Visst skulle det kännas naturligt – när vi nu ska gå vidare i byggan- det av ett bra samhällsförsvar som tar hänsyn såväl till dagens som till framtidens hot och inte bara ett försvar för att utkämpa gårdagens krig – att flera av riksdagens partier ville ta det fulla ansvaret. Min ambition är i vart fall att vi ska kunna se en sådan utveckling.

Anf. 32 CARL-AXEL ROSLUND (m):

Herr talman! Min militära erfarenhet inskränker sig till att jag var hornblåsare på Älvsnaabben, en nog så viktig funktion i händelse av ofred, tror jag. Eftersom jag är ny i riksdagen och därmed i utskottet ska jag avhålla mig från att gå in alltför mycket i detaljdiskussioner, utan jag vill i stället försöka förmedla den känsla som alltmer sprider sig hos vanligt folk, känslan av att samhället sviker.

Vårt samhälle är ju unikt på många sätt, kanske mest därför att ordet trygghet har en så enorm betydelse för svenska folket. Vi har som regel, utan att knota alltför mycket, betalat världens högsta skatt för att få trygghet inom alla områden. Man skulle kunna säga att det är någon form av samhällskontrakt.

Men nu ser vi hur tryggheten raderas på område efter område. Står man i kö till en barnomsorgsplats finner man att den inte finns. Alltför många väntar på en plats inom äldreomsorgen och kan inte få någon. Köerna inom sjukvården är ju bekanta. Ringer man polisen kommer de inte. Och nu ser vi hur vårt försvar alltmer urholkas.

Herr talman! Det leder till att folk tappar tron på vårt samhälle. Statsmakten bryter ju det här samhällskontraktet, och vi ser effekterna av det i form av fusk på alla områden. Varför ska jag hålla min del när inte samhället håller sin del?

När man läser handlingarna, herr talman, ser man att det pratas om sämre grundutbildning för värnpliktiga. Det är stora brister inom officerskåren. Marinen har kraftigt reducerats. Materialanskaffning senareläggs. Flygutbildning minskas och senareläggs. Piloterna får mindre flygtimmar, och det är till och med så illa att helikopterpiloter inte har fått flyga på sex månader. Effekterna blir naturligtvis att både piloter och tekniker flyr försvaret. Och allt detta sker i namn av besparing. Jag tillåter mig att fråga: Är det verkligen en besparing? Vad kostar det inte att utbilda nya piloter i stället för de som lämnar?

Så här kan man fortsätta att läsa handlingarna sida upp och sida ned. För mig är det en ganska beklämmande läsning om vår förmåga. Jag frågar mig: Hur ska vi kunna möta ett hot, varifrån det än kommer? Jag tycker att vi sviker de grundbultar som samhället vilar på: det sociala skyddsnätet, ordningsmakten och framför allt förmågan att försvara oss vid ofred och katastrofer. Jag menar att nu är det kortsiktiga säkerhetspolitiska bedömningar som styr, för, visst, för tillfället är det ju lugnt.

Herr talman! Jag är historielärare i botten, och jag har ofta fått frågan av mina elever: Varför ska man läsa historia? Mitt svar har alltid varit: Jo, för att vi ska lära av de misstag vi har begått, så vi inte upprepar dem om och om igen.

Jag tycker att det nu tecknas samma bild som efter första världskriget. Då skulle det ju aldrig mer bli krig. Vi rustade ned oerhört snabbt, och vi vet hur det gick. Det tog 20 år och sedan blev det ett storkrig igen. Sverige var helt oförberett, och vi var faktiskt inte färdigrustade förrän kriget var slut.

Jag betvivlar inte vår omvärldsbevakning. Det är säkert skickliga människor som gör ett bra jobb. Men i ärlighetens namn: Vem kunde förutsäga murens fall, åtminstone att det skulle ske så snabbt? Vem kunde förutsäga att Sovjetstaten så totalt skulle braka samman? Och vem kunde i sin vildaste fantasi föreställa sig en händelse som den 11 september? Hot dyker upp snabbt och oannonserat.

Förutom det läge vi har i dag har vi fått höra att det ska ske en ytterligare neddragning, med 6 miljarder kronor årligen. Det är vad stödpartierna kräver. Socialdemokraterna har tvingats till detta för att behålla makten – makten måste få lov att kosta. Och notan den skickar man som vanligt till svenska folket.

Herr talman! Jag är oroad, allvarligt oroad.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 december.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 11.54 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 13.00.

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.00.

6 § Det europeiska valutasamarbetet*Det europeiska
valutasamarbetet*

Föredrogs

finansutskottets betänkande 2002/03:FiU8

Det europeiska valutasamarbetet.

Anf. 33 TOMMY WAIDELICH (s):

Fru talman! Den här riksdagsdebatten blir något av starten på en nio månader lång folkomröstningskampanj. Ska Sverige införa euron, eller ska vi stå utanför det europeiska valutasamarbetet? Det avgörs den 14 september nästa år, inte av oss riksdagsledamöter utan av svenska folket i en folkomröstning.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska införa euron. Vi vill att Sverige fullt ut ska delta i valutasamarbetet. Därför kommer vi att rekommendera våra väljare att rösta för euron den 14 september. Det finns två skäl till det: För det första arbete och välfärd och för det andra demokratin.

Valutasamarbetet är bra för arbete och välfärd. Ett svenskt medlemskap kan bidra till lägre räntor och därigenom ökad sysselsättning, högre tillväxt och mer resurser till välfärden. Euron gör det lättare för människor att resa över nationsgränserna inom EU och bidrar till ökad handel, bättre konkurrens och lägre priser i Europa. Det är bra för svenska löntagare.

Ett litet land som Sverige blir mindre sårbart i ett valutasamarbete med andra länder. Minns vad som hände 1992! Då var så gott som samtliga partier här i riksdagen överens om att försvara den svenska kronan. Trots detta tvingades vi släppa kronförsvaret när den internationella spekulationsvågen tryckte på.

Tiden efter 1992 visar också på flera fall när vi politiker här i riksdagen tvingades till beslut för att blidka marknaden. Vi minns väl alla sparpaketen i mitten av 90-talet. För mig är det inte demokrati när den svenska politiken dikteras av valutaspekulanter, när vi tvingas till besparing efter besparing för att få marknaden förtroende.

I ett valutasamarbete tillsammans med andra kan vi stå emot. I ett valutasamarbete får vi mer svängrum för svensk politik. Då avgör de svenska väljarna vår ekonomiska politik – inte valutaspekulanter eller marknaden.

Att fullt ut delta i det europeiska valutasamarbetet följer svensk internationell tradition. Det är en naturlig fortsättning på EU-medlemskapet. De flesta EU-länderna deltar, och ansökarländerna från Central- och Östeuropa vill inget hellre än att komma med så fort som möjligt.

För dem handlar det inte bara om att underlätta handel och tillväxt, att säkra jobb och välfärd för framtiden. För dem handlar det inte bara om att söka en trygg hamn i en värld av ökad valutaspekulation mot enskilda länder. För dem handlar det också om freden, om att tillhöra en europeisk gemenskap, där samarbetet är så djupt att ingen skulle komma på tanken

på väpnade konflikter, en europeisk gemenskap med ömsesidigt beroende, där eventuella meningsskiljaktigheter löses fredligt mellan regeringarna vid förhandlingsbordet eller i öppen debatt i Europaparlamentet. Det är viktigt att komma ihåg när vi diskuterar valutasamarbete. Den gemensamma valutan handlar om mer än pengar. Den handlar om jobb och välfärd, om fred och demokrati.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska införa euron och fullt ut delta i det ekonomiska och monetära valutasamarbetet. Men det slutgiltiga ställningstagandet ska göras av svenska folket i en folkomröstning den 14 september nästa år. Det innebär att var och en av oss, som medborgare, måste bilda sig en egen uppfattning efter saklig information och debatt.

Det är därför viktigt att regeringen fördelar de statliga resurser som kommer att satsas på information rättvist mellan ja- och nej-sidan. Partierna bör också sträva efter att uppnå en frivillig överenskommelse om att öppet redovisa finansieringen av sina kampanjer.

Det är också något som finansutskottet betonar i det betänkande som ligger till grund för dagens debatt. Utskottet tar inte ställning till alla detaljer kring folkomröstningen, till exempel hur valsedlar ska utformas. Det blir en fråga för partierna i kommande partiledarsamtal. Finansutskottet har ändå sett det som viktigt att anordna den här debatten. Euron är en fråga som kommer att diskuteras mycket de närmaste nio månaderna. Det är då naturligt att frågan också debatteras här i riksdagen. Jag ser fram emot en intressant och spännande debatt här i dag och de kommande nio månaderna.

Med de orden yrkar jag bifall till förslaget i finansutskottets betänkande.

Anf. 34 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Som nämnts folkomröstar Sverige om inträde i euron den 14 september nästa år. Denna folkomröstning kan väl sägas ansluta till en ganska brokig skara folkomröstningar i den svenska historien, där smått har blandats med stort och där det inte alltid har varit alldeles enkelt att i efterhand utläsa resultatet.

Låt oss därför bidra till att göra en i grunden ganska komplicerad fråga i en folkomröstning enklare genom att samlas kring ett samlat ja och ett samlat nej och gemensamt bidra till en tydlig och öppen debatt, som bygger på intresse för varandras ståndpunkter och lyhördhet.

I den delen kan noteras att ansvarigt statsråd i dag, till skillnad från hans chef, visar just det intresset genom att komma för att också lyssna till andra, inte bara höra sitt eget anförande uppläsas.

Det finns som bekant två nej-sidor. Den ena kommer att vara företräd i den första rundan här i dag. Det är de som hävdar att det här huvudsakligen är fråga om inflytande. För mig är det argumentet mycket märkligt.

Det är de facto så att ett eurointräde gör att det inte längre är en penningpolitik och Sveriges riksbank som ska stabilisera ekonomin i det medelfristiga perspektivet. Det lyfts tillbaka till riksdag, regering och finanspolitik.

De som samlas kring ett nej av det slaget här i kammaren, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, var ju de som motsatte sig denna självständiga

riksbank – det som i dag är deras bästa argument för att hävda att Sverige inte ska gå in i euron. Det var de som tyckte att riksdagen förlorade inflytande när den stabiliseringsmakten lyftes över till Riksbanken, och det är de som nu motsätter sig när inriktningen går åt det andra hållet.

Med den opinionsutveckling som har varit den senaste tiden har vi en liten men ändå nej-övertvikt. Utgångspunkten, såsom det ser ut i dag, är att det mycket väl kan bli ett nej i nästa hösts folkomröstning. Då säger Sverige nej till den Östersjövaluta som är på väg att etablera sig kring Östersjöns stränder, där vi i så fall blir utanför. Då säger Sverige nej till det som blir det samlade, sammanvuxna, fredliga Europas gemensamma valuta – en valuta som inte bara kommer att vara det västra Europas valuta utan mycket snart också valutan för de östra delarna av Europa. I den kommande debatten ska det finnas plats för både små och stora argument. Det får inte bara bli en diskussion mellan professorer och riksbankschefer, även om den är viktig.

Vi som är för – och det är Moderaterna – tycker att det är enklare när alla har samma pengar. Vi är övertygade om att det på sikt blir billigare. Vi såg en tendens att priserna höjdes på en del mindre varor runtom i Europa när euron infördes för att därefter sjunka igen. Vi tror att när euron sätter sig kommer det totalt sett att leda till ökad konkurrens och lägre priser. Vi tror att det bra för landets småföretagare som inte har storföretagarnas möjligheter att flytta runt valutarisker utan som är mer beroende av om det blir euro eller svensk krona.

Det kan påpekas att det svenska landslaget i hockey kan fortsätta att heta Tre kronor. Den frågan har jag stött på. Detta Tre kronor återspeglar inte att det är tre enklare utan precis som de tre kronorna som sitter på Stockholms stadshus det faktum att det är Erikssläktens gamla vapen som det svenska hockeylandslaget har gjort till sitt. Hockeylandslaget behöver alltså inte få något annat namn.

Till de som tycker det är viktigt kan bilden av kungen finnas på mynten eller någon annan svensk som vi tycker är viktig att ha som symbol för Sverige. Väldigt många av de argument som har använts går att pricka av.

Det är också en fråga om inflytande. Som nämndes är detta för många av oss en del av det vi sade ja till 1994. Det är en del av att vara medlem i familjen och det europeiska samarbetet. Det är det som ger inflytande. Det är den del av samarbetet som i dag växer sig väldigt stark, nämligen eurokretsen inom EU-samarbetet.

Det är också väldigt viktigt att vi inte överdriver vare sig vi hamnar på ja eller vi hamnar på nej vad effekten av euron ska bli. Det är inte denna himmel eller detta helvete som beskrivningen ibland blir i olika debatter av det här slaget.

Euron är i dag, tror jag, ett av många sätt att få en bra tillväxt, en politik för jobben och en stabilitet i den svenska ekonomin. Men det är inte allena saliggörande. Det går inte att införa euron och i övrigt missköta ekonomin. Vi har en del exempel i Europa där man i dag har ekonomiska problem trots att man har euron till hjälp. Man måste i allt väsentligt fortsätta att föra en bra och sund ekonomisk politik även om euron kan vara en hjälp.

Det finns en del argument som är väldigt viktiga att lyssna till som kommer från förespråkare på nej-sidan. Det är de som säger att när pen-

ningpolitiken försvinner måste någonting annat i det medelfristiga perspektivet stabilisera den svenska ekonomin. Det tror jag att de har alldeles rätt i. Jag tror dock att de överdriver hur framgångsrik Riksbanken har varit i detta. De tappar lätt bort det faktum att kronans köpvärde har urholkats.

Det har kanske i det korta perspektivet inte varit lika synligt för svenska löntagare. Men det märks när man ska betala importerade varor eller när svenskarna försöker ta sig ut på semester runtom i vår omvärld. Det har hetat bland annat att det är bra med en folkomröstning nästa höst, för då har många svenskar varit ute i Europa. Men det är alltmer sällan som svenskarna har råd att ta sig ut ur Sverige och semestra i andra delar av Europa eller i andra delar av världen.

En viktig förklaring till det är att vår svenska krona har tappat mycket av sin köpkraft. Det är bra för exportindustrin och därför också företrätt av en del direktörer, som av det skälet tycker att det är en bra idé, men dåligt för svenska löntagare och svenska småsparare som försöker att få pengarna att räcka till.

I remissvaren till dem som har funderat över hur man ska ersätta stabiliteten har Riksbanken och Riksgäldskontoret påpekat att man kan ha kvar vårt system med ett inflationsmått. Men i stället för att styra det via penningpolitiken kan man föra över det ansvaret på finanspolitiken så att ansvaret landar här inne i riksdagens kammare och på regeringen. Det tycker jag är väl värt att resonera vidare kring. Det bör vara en viktig framkomlig väg för att lösa det problem som ändå illustreras på detta sätt. Men det måste också till annat.

Vi menar att finansiell stabilitet i sig är oerhört viktigt och att vi inte åter hamnar i ett läge med hög skuldsättning av tillgångsmassan i den svenska ekonomin. Det behövs finansiell stabilitet i den svenska banksektorn. Vi tror att lägre utgiftskvot att ta ned de höga svenska utgifterna. Det vore ett sätt att bättre förbereda oss för de tider som alltid återkommer då det är lite sämre och man kanske behöver öka de offentliga utgifterna.

Till det kommer också en låg skuldsättning. Moderaterna har satt som mål att skuldkvoten bör vara bara 40 % av våra samlade resurser. Den har precis gått ned under 50 %. Ju lägre offentlig skuldsättning Sverige har desto bättre rustade är vi för dåliga tider.

Det talas om att man ska stå redo för asymmetrisk chock, som det sägs med fina ord. Det är bland de värsta ord jag känner till. Det betyder att man drabbas av en chock som inte drabbar någon annan. Sedan förs det stora diskussioner. Kan det egentligen hända Sverige? Sanningen är att det är väldigt svårt att tänka sig hur utifrån kommande chocker bara skulle landa i Sverige och inte någon annanstans i vår omvärld.

De problem av egen karaktär som Sverige har haft är i vår nära historia självskapade. Det är när vi i Sverige har tappat kontroll över offentliga finanser, inflation och arbetslöshet som problemen har kommit. Men det är inte ett importerat problem. Mycket av lösningen ligger i att lägga en egen grund via stabilitet, låga utgifter och finansiell stabilitet.

Jag tror att en översyn av det saldomål som styr finanspolitiken kommer att behövas. Nu lånar den mycket av sitt överskott från det pensionssystem som om bara några år enligt de flesta inte kommer att leve-

rera den typen av överskott. Då behöver det förmodligen diskuteras hur saldomålet ser ut. Det har också påpekats i debatten de senaste dagarna.

Till sist är det viktigt att konstatera att det Europaprojekt som många av oss har jobbat länge för att också Sverige ska bli en del av lever och utvecklas väldigt snabbt. Det är oerhört glädjande. Vi ser hur vi samlas runtom i Europa för att diskutera en gemensam framtid. Vi kan bli lite oense om hur vi ska fördjupa detta samarbete och vem det egentligen är som ska bestämma. Men Europasamarbetet har fört Europas folk närmare varandra. Det är på högsta modet från alla delar av Europa att få komma med. Det leder till att människor möts som förr i tiden stred med varandra eller odlade myter om varandra.

För mig bidrar det faktum att man har gemensamma pengar till att förstärka känslan av samhörighet och känslan av en gemensam identitet. För mig, oaktat alla dessa viktiga ekonomiska argument, kommer det att vara det viktigaste skälet för att rösta ja i den folkomröstning som kommer nästa höst.

Anf. 35 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! För oss liberaler är detta en rolig dag. Vi har äntligen fått en livligare debatt om EMU-medlemskapet, och datumet för folkomröstningen är utsatt. I detta fall är det inte som när man bestämmer datum för bröllop att man redan har bestämt sig. Nu är det öppet för oss alla att på detta datum säga ja eller nej, och ta ställning för om vi vill säga ja eller nej. Vi liberaler kommer envetet att kämpa för att så många som möjligt ska tycka att det är en bra idé att ta en ja-sedel.

Det får absolut inte fastna vid någon specialiserad diskussion om stabiliseringspolitikens exakta utformning och penningpolitikens roll. Den diskussionen ska vi också föra. Vi ska föra den både mellan ja- och nej-sägare och bland ja-sägarna. Det är många olika möjligheter som ligger framför oss. Men det är inte den största och viktigaste frågan.

Det gäller att lyfta blicken framåt och se de långa perspektiven. Vilket Europa vill vi bygga? Vilken framtid vill vi bygga? Vill vi vara med och bygga den eller vill vi ställa oss bredvid och titta på?

Den gemensamma valutan är en del i hela Europaprojektet och Europasamarbetet. I grunden är syftet först och främst att skapa fred och bevara fred men också att främja utvecklingen av mänsklig samvaro och samverkan i Europa och på sikt i allt större kretsar.

Det kanske ofta låter konstigt för oss här i Sverige och för den unga generationen att valutasamarbetet och frågan om man ska ha euro eller kronor har någonting med fred och frihet att göra. Få tror väl att det skulle utbryta krig ifall vi röstade nej nästa år.

Det handlar om samverkan och om att riva gränser mellan människor, att riva administrativa gränser, att riva politiska gränser och att riva ekonomiska gränser mellan människor så att man kan vara med och bygga den framtid som man själv helst vill ha.

För de forna kommunistländerna, för människor i de länder som under mycket lång tid har lidit under kommunistisk diktatur, är däremot frågan om fred och frihet mycket levande. En integration med Europa i övrigt inklusive ett deltagande i EMU är ju för dem ett ytterligare och oåterkalleligt steg bort från det tidigare förtrycket och ett bevis på att de är fast förankrade i demokratiernas krets. Jag menar att det skulle bli en

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

mycket konstig situation för oss i Sverige om vi skulle ställa oss utanför och omges bara av länder som är med i eurosamarbetet.

Fru talman! Det första och för oss viktigaste argumentet för ett svenskt medlemskap i EMU handlar just om inflytandet i hela Europasamarbetet. En del nöjer sig med ett krämarnas Europa och tycker att storföretagen redan är med i valutasamarbetet. De tycker att det kan räcka med att ha en sorts EES-avtal med euron, där man inte har någon rösträtt och inte har något inflytande. Men det är alldeles självklart att ett utanförskap i själva valutasamarbetet påverkar vårt inflytande inte bara när det gäller penningpolitiken och Centralbankens skötsel utan även i alla andra frågor.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att ha några saker klara för sig när man pratar om vilket Europa vi vill bygga framöver.

Det första är att det aldrig blir som det var. Man vet inte vad man har, därför att det aldrig mer blir som det var. Och oavsett vad man kan tycka när man sitter och studerar optimala valutaområden eller så på sin kammare finns bevisligen euron. Vad vi har att ta ställning till är om vi tycker att det verkar vara en bra idé att delta i det samarbetet. Jag tycker det.

Det andra, och det som är det främsta ekonomiska argumentet, handlar om vår långsiktiga möjlighet att bygga välstånd. Det handlar om att få en god ekonomisk utveckling och tillväxt, att skapa en ekonomisk miljö i vårt land och i vårt närområde som är bra för företagande, som ger mycket konsumentmakt, som ger ekonomisk stabilitet och som gynnar utveckling. EMU är en viktig del, men självklart inte den enda, i det arbetet. Att undvika transaktionskostnader och växelkurssvängningar när det gäller viktiga handelspartner är viktigt för de små företagen. Lägre priser gör att konkurrensen skärps, genom att jämförelsen blir lättare.

Men den stora utmaningen ligger förstås i att inte lita *bara* på valutasamarbetet utan i att se till att parallellt skapa ett internationellt konkurrenskraftigt skattesystem. Det handlar om att se till att vi kan få större utväxling av insatser för forskning och utveckling. Det handlar om att skärpa konkurrenslagarna och övervakningen, att öppna marknaderna mot u-länderna, att reformera jordbrukspolitiken och om många andra reformer som gör att vi får goda villkor för jobb och företagande i vårt land och i vår region. Det är den stora uppgiften för politiken.

Fru talman! Jag har en mycket stor tilltro till politiken och vill därför att politiken ska flytta med ordentligt ut i Europa. Jag har en mycket stor tilltro till politikens långsiktiga möjligheter att vara med och skapa goda villkor, men jag vill varna för att tro alltför mycket på att politiken kortsiktigt ska kunna lägga livet till rätta, att politiken kortsiktigt ska kunna finkalibrera så att alla skakningar och svängningar försvinner.

Det avgörande ekonomiska argumentet handlar inte om den stabiliseringspolitiska effekten av den växelkursregim som vi diskuterar utan det handlar just om hur vår långsiktiga tillväxt blir. Hur är våra långsiktiga tillväxtmöjligheter? Hur påverkas de av om vi väljer ja, att vara innanför, eller om vi väljer nej, att vara utanför? Det är min fasta övertygelse att våra möjligheter till ett växande välstånd är störst om vi säger ja. Det är också det som egentligen är avgörande för om vi ska kunna finansiera sjukvård, äldreomsorg, dagis och skola. Om man tycker att det är viktigt att ha en bra finansiering för det som ligger i den offentliga sektorn måste

man ju fundera på hur vi får det mest växande välståndet. Min uppfattning är att vi får det genom att säga ja.

Stabiliseringspolitiken är ju nej-sidans ekonomiska huvudnummer. Jag tror, som sagt var, att man över huvud taget inte ska ha för stor tilltro till politikens möjligheter till sådan här kortsiktig finkalibrering, men visst är det sant att vi förlorar en viss rörelsefrihet när vår riksbank blir en del av den europeiska centralbanken och vår valuta en del av den gemensamma europeiska. Det är nästan lite lustigt att nu höra många på vänsterkanten ställa sig upp till ett intensivt försvar för den svenska självständiga riksbanken med tanke på vilket enormt hot mot demokratin en självständig riksbank utgjorde så sent som häromsistens. Det undergräver i alla fall i mina öron trovärdigheten till de argumenten. Visst är det sant att vi förlorar något i rörelsefrihet, men vi vinner så mycket annat.

För oss liberaler är det, som sagt, viktigare och mer angeläget – det är en viktigare uppgift för politikerna – att se till att vi driver en ekonomisk politik som tar tag i de långsiktiga frågorna och de strukturella problemen än att med hjälp av en krona som hela tiden blir lite mindre värd sopa problemen åt sidan och stabilisera den långsiktiga nedgången.

Försvagningen av kronan och ugröpningen av vår köpkraft, alltså det vi får för pengarna, har gjort att vi i Sverige fortfarande befinner oss på den 17:e platsen i välståndsligan. Det är ju inte bara någon sorts sporttabell och något för kalenderbitare utan det betyder just att våra löner inte räcker till att köpa lika mycket. Då kan man ju försöka tricksa med statistiken, men faktum kvarstår. Kan vi i stället för att ändra måttstock få sådana villkor att vårt välstånd kan mätas som bättre och bättre har vi betydligt större möjligheter att ha just de här buffertarna och säkerheterna.

Fru talman! En viktig fråga är behovet av en egen stabiliseringspolitik. Jag tror att det finns andra stora möjligheter, men man ska komma ihåg att konjunkturen i Sverige inte har varit så väldigt avvikande under de senaste 15–20 åren som man ibland vill få det att låta som. Och precis som Fredrik Reinfeldt tidigare påpekade kommer ju inte de här chockerarna som blixtar från klar himmel. Ibland när jag hör den här debatten associerar jag till Kalle Anka; det kommer små svarta åskmoln som bara följer efter just Kalle Anka och sprutar blixtnad och doner över honom. Det låter som att konjunkturen skulle fungera på det sättet. Så är det naturligtvis inte, utan vi är i ganska god samklang med övriga länder, men vi behöver se till att vi för en sådan strukturpolitik, främst när det gäller skattesystem och lönebildning, att vi inte hamnar i väldigt stora obalanser.

Vi i Folkpartiet säger nej till buffertfonder. Vi vill inte ha fondsocialism baklänges med hjälp av EMU som argument, men vi säger ja till ordentliga buffertar. Därför tycker jag att det är oerhört viktigt att vi nu äntligen kan komma i gång med en diskussion om hur vi ska formulera saldomål. Vad ska vi räkna in i det? Behöver vi ha flera kompletterande mål? Jag tror att det är bra att man också har en diskussion om utformningen av stabiliseringspakten. Men jag tycker att det är fel att göra detta för att komma undan kortsiktiga problem som beror på att man inte har gjort sin hemläxa. Vi ska komma ihåg det viktigaste, nämligen att om vi

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

vill att de andra länderna verkligen ska lyssna på oss måste vi vara en del av det samarbete där vi vill vara med och påverka.

Fru talman! En del av oss funderar väldigt mycket på de här frågorna, men de flesta är fullt upptagna med helt andra saker. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi nu kan få till stånd en givande och seriös diskussion, och jag är mycket glad åt att biträdande finansministern inte bara är till-satt utan också är här och är beredd att argumentera för den här linjen.

För de flesta är de ord och begrepp som vi använder – växelkursregim, stabiliseringspolitik och asymmetriska chocker – egentligen rena rama rappakaljan. Nu måste vi alla tänka till. Det är ett stort steg att säga ja, men det är också ett stort steg att säga nej. Vi kan säga ja till internationell samverkan, och vi kan säga nej till nationell vanmakt. För oss liberaler handlar det om att riva gränser, öppna möjligheter för människor.

Fru talman! Jag kommer därför att göra vad jag kan för att så många som möjligt i september nästa år ska vilja välja en sedel där det står ja till valutasamarbetet.

Anf. 36 Tredje vice talman HELENA HÖIJ (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna skulle egentligen ha representerats av Mats Odell i denna debatt, men han har tyvärr blivit förhindrad. Det har därför fallit på min lott att redogöra för Kristdemokraternas syn på EMU-samarbetet.

Med Romfördraget från 1957 kom de dåvarande medlemsländerna i EG överens om att skapa en gemensam marknad. Målet var inte ekonomin i sig. Visionen var att säkra fred och samarbete genom en alltmer sammanflätad europeisk ekonomi. Ekonomin var och är ett medel för det överordnade målet fred och samarbete.

Europas historia är tyvärr fylld av konflikter och krig. EU syftar till att knyta länder och folk närmare varandra genom att minska betydelsen av de gränser och murar som alltför länge har tillåtit att fungera som hårdar kring vilka misstro och misstänksamhet kunnat frodas. Genom ett utökat utbyte av varor och tjänster och genom fri rörlighet för människor och kapital är EU i dag ett politiskt och ekonomiskt stabilt område, där riskerna för våldsamma konflikter mellan nationer i stort sett är undanröjda. Den gemensamma valutan bidrar till att förstärka denna utveckling för trygghet och säkerhet.

Med EMU-samarbetet och euron fullföljs den gemensamma marknaden. Med den gemensamma marknaden har tusentals handelshinder mellan länder i form av särbestämmelser och olika standarder upphävts och harmoniserats. Standardiseringen har ökat konkurrensen och skapat en prispress som i sin tur bidrar till den låga inflationen. Den gemensamma valutan förstärker ytterligare ett positivt konkurrensklimat inom EU vilket bidrar till att hålla ned priserna. Prisstabilitet och låg inflation är tydliga mål för såväl hela EMU-projektet som för den europeiska centralbanken ECB.

Men inom EU finns många angelägna uppgifter kvar. Till de viktigaste för oss kristdemokrater hör att verka för att de forna kommunistiska östländerna sluts in i den demokratiska gemenskapen i Europa, att kampen mot den internationella brottsligheten förstärks och att ett aktivt arbete bedrivs för gemensamma tag mot miljöförstöring.

Från svensk sida måste vi därför ta till vara alla möjligheter att påverka. Genom ett deltagande även i EMU:s tredje fas ökar vårt inflytande. Detta ska användas inte minst till att underlätta för kandidatländerna att så snabbt som möjligt integreras i EU. Sverige ska också verka för att alla tendenser till en uppdelning mellan medlemsländerna i ett A- och ett B-lag motarbetas. Att stå vid sidan om i en av de viktigaste samarbetsfrågorna minskar våra möjligheter till allt detta.

Vilka är då skälen för att även Sverige ska delta fullt ut i EMU? Jag har redan nämnt tre skäl: Medlemskapet bidrar ytterst till våra trygghets- och fredssträvanden. Möjligheterna att påverka andra länder inom EU ökar. Konkurrensen förbättras när svenska priser blir jämförbara med priser i andra länder. Men det finns fler skäl:

En gemensam valuta bidrar till att underlätta kontakter mellan människor och företag i Europas länder. Det innebär mindre krångel och lägre kostnader vid utlandsresor för alla resande och konsumerande privatpersoner men också för företagen.

Svenska företag ska ha så goda möjligheter som möjligt att konkurrera med utländska företag på affärsmässiga grunder. Valutakurssväängningar är ett gissel som både försvårar och fördyrar. Om Sverige står utanför EMU kommer svenska företag även fortsättningsvis att få extra transaktionskostnader som andra företag slipper. Detta innebär färre arbetstillfällen och lägre skatteinkomster för vårt land.

Om vi går med i EMU försvinner valutakursrisken, vilket minskar den så kallade ränteriskpremien. Det innebär att räntorna blir lägre än vid ett utanförskap. Det har stor betydelse för både hushåll och företag. Inte minst de många högt belånade hushållen har mycket att vinna på att denna ränteskillnad minskar. Ett lägre ränteläge ökar dessutom investeringarna vilket på sikt leder till lägre arbetslöshet.

Men som med alla större reformer finns det självklart problem som måste lösas. En vanlig invändning mot en gemensam valuta är att vi som enskilt land inte längre kan bedriva en självständig penningpolitik och sätta vår egen ränta. Det har ju, i kombination med inflationsmålet, varit vårt sätt att bedriva stabiliseringspolitik de senaste tio åren.

Med en gemensam valuta försvinner visserligen möjligheten att variera räntan inom Sverige men inte möjligheten att bedriva en stabiliseringspolitik. Den kommer då i stället att ske inom ramen för finanspolitiken. Den stora medvetenhet som vuxit fram de senaste åren om lönebildningens betydelse, liksom den förbättrade budgetprocessen och stabiliseringsprocessens betydelse, gör att man nu kan känna tillförsikt om att vår nationella finanspolitik också kan ges ett trovärdigt ramverk. Detta stabiliseringspolitiska ramverk måste utvecklas, men det kommer att fungera på ett liknande sätt som penningpolitiken gör i dag.

Vare sig vi är med i EMU:s tredje fas eller inte fordras det åtgärder för att förbättra den svenska ekonomins funktionssätt. Det omfattande handelsutbyte som Sverige har med EMU-länderna innebär att den svenska ekonomin måste vara konkurrenskraftig i relation till dessa länder. Den anpassning som blir konsekvensen av ett medlemskap kommer därför att ske även utanför EMU dock med den viktiga skillnaden att Sverige då står utan möjligheten att direkt påverka beslut som landets ekonomi i stor omfattning kommer att påverkas av.

Kristdemokraterna vill åtgärda de problem i svensk ekonomi som fört Sverige från att ha varit ett av världens rikaste länder till en plats långt ned på listan i OECD:s välbästandsliga. Med vår politik kommer flexibiliteten att förbättras, bland annat genom åtgärder på arbetsmarknads-, närings- och skatteområdet. Därmed förbättras även förutsättningarna för ett svenskt deltagande i den europeiska valutaunionen.

Fru talman! I början av 2002 kunde ungefär 300 miljoner människor i EMU-länderna gå till banken för att växla sina nationella sedlar och mynt mot euro. Därmed blev den nya valutan både påtaglig och vardaglig vilket i sig har ökat förståelsen och minskat eventuell oro för valutans funktion. Med möjligheterna att påverka de andra EU-länderna inom ramen för samarbetet får vi en större möjlighet att bidra till utvecklingen i såväl Sverige som i övriga Europa än om vi står vid sidan om. Tillsammans med de ekonomiska fördelarna och inte minst det jag inledde med, att den gemensamma marknaden fullföljs genom euron och EMU-samarbetet för att bidra till trygghet och välbästandsutveckling, gör detta att Kristdemokraterna inför folkomröstningen nästa höst kommer att verka för ett ja till ett svenskt medlemskap i EMU.

Anf. 37 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Vi har nu hört riksdagens fyra största partier säga ja till EMU. Tillsammans representerar de en överväldigande majoritet. Om frågan skulle avgöras här var den redan avgjord, innan vi på nej-sidan sagt vårt. Men fem myror är fler än fyra elefanter. Denna fråga ska avgöras i en folkomröstning av hela stacken. Så det finns hopp.

Då blir striden mycket jämnare. Vi vet att det finns gott om väljare, medlemmar och valda företrädare för Socialdemokraterna ändå upp på regeringsnivå som stöder nej-sidan. Vi vet att fackföreningsrörelsen är delad i sin syn. I ekonomikåren finns kanske lika många röster som säger nej som ja. Även i näringslivet finns flera tunga röster som säger nej tillsammans med medborgare och valda från alla borgerliga partier.

Vi i nej-partierna är mer enade. Men också hos oss finns avvikande röster. De är inte så många, men de finns och de ska respekteras.

Fru talman! Det är mer än bra att frågan förs till folkomröstning och att vi alla i riksdagen lovar att respektera resultatet. Men vem i hela världen ska man lita på när inte ens experterna är överens? Det är tydligen inte så enkelt som att det är vänster att vara emot och höger att vara för när det finns industriledare som säger nej och fackledare som säger ja, när två före detta riksbankschefer säger nej och en avgående tycks säga ja. Vi kan dock göra det lättare att välja, både för oss själva och för andra, genom att erkänna att detta med EMU är svårt, genom att erkänna att det finns goda skäl både för och emot EMU och genom att försöka föra en så saklig debatt som möjligt.

Reinfeldt sade att det är varken himmel eller helvete, och det är det inte heller. Men det går att bena ut det här. Det finns skillnader. Vi kan börja med ett mycket enkelt konstaterande, nämligen att man inte behöver laga saker som inte är sönder. Det behöver man aldrig göra. Ingen i denna kammare kan förneka att Sverige har starkare finanser än de flesta EU-länder. Vi behöver inte lära oss att ta budgetansvar genom att gå med i EMU. Ingen kan förneka att Sverige har haft bättre tillväxt än de flesta

EMU-länderna sedan euron infördes. Ingen kan heller förneka att Sverige visat att vi kan klara låg inflation och rimliga priser också utanför EMU.

Vad är det då vi kan vinna genom att gå med i EMU? Andra EMU-regeringars uppskattning – så är det nog, men det är väl inget huvudmål för oss i Sverige. Ännu lite lägre räntor – ja, kanske. Inga valutarisker mot andra EMU-länder – ja, så är det ju, men inte mot de andra länderna. När Saab och Volvo ska sälja bilar till USA eller när massa- och träindustrin ska sälja dit är det inte så väldigt mycket man konkurrerar om mot EMU-länderna. Inga växlingskostnader – ja, det stämmer ju om man reser till EMU-länder.

Men den vinst dessa företag gör på att slippa sådana risker kanske andra företag förlorar just på att man är bunden till euron – gungor och karuseller. Fråga bara några av alla de svenska företag som brukar fakturera och konkurrera i dollar!

Och vad betalar vi för det vi kan vinna? Det finns nämligen alltid ett pris. Det finns inga gratisluncher. Ja, vi förlorar en svensk riksbank som sätter räntor efter svenska förhållanden. Oavsett om det är Bäckström som oberoende expert eller Bäckström som är tillsatt av riksdagen sätter den räntor efter svenska förhållanden. I stället får vi en europeisk bank som sätter räntor efter vad som är bra för Europa. De gör säkert så gott de kan i den riksbanken, men ibland är det väldigt långt från Luleå till Lissabon, väldigt långt från Piteå till Pireus. Och det skiljer inte bara i temperatur, fru talman, utan också i ekonomiska förutsättningar.

Sedan finns det de som säger att Sverige bör och kan gå med i EMU när vi fått ordning på pris- och lönebildningen. Som jag nyss sade har vi klarat detta rimligt bra under ett antal år. Vi har måttliga löneökningar, små prisökningar och rejäla reallöneökningar på det stora hela. Men att det gått bra under några år gör ju inte att det automatiskt går bra under kommande år. Man kan inte spå framtidens väder genom att titta på förra månadens väder. Det är ingen bra metod. Framför allt säger resultatet av en svensk lönebildning under en självständig svensk riksbank och en rödgrön riksdagsmajoritet inte ett dugg om hur det går med svensk lönebildning om vi byter kronor mot euro och kanske har en helt annan politisk majoritet. Denna enkla sanning, som faktiskt är en sanning, kan bli en dyrköpt lärdom för företagen, löntagarna, tillväxten och arbetslösheten.

Fru talman! Alla ekonomiska konsekvenser av ett ja eller ett fortsatt nej till EMU går inte att förutse. Men ingen kan förneka – Karin Pilsäter håller ju också med om detta – att utrymmet för en självständig ekonomisk politik minskar vid ett ja. Då förlorar vi vår valuta, den termometer som mäter hur landet lyckas ekonomiskt. Med den försvinner de styrmedel som kallas valuta- och penningpolitik och en ränta satt efter svenska förhållanden, de medel vi så ofta använt för att möta både inhemska och internationella konjunktursvängningar.

Säg inte att det finns ett moln som alltid förföljer Sverige! Självklart inte, Karin Pilsäter! Men det finns dock moln på himlen. Den är inte alltid blå.

Kvar finns bara finanspolitiken, den offentliga sektorns budgetar, statens, kommunernas och pensionssystemets inkomster och utgifter – budgetar som redan är hårt ansträngda, inte minst i kommunerna, och som kommer att bli alltmer ansträngda av en allt äldre befolkning och ökade

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

krav i vården och omsorgen. Se på Kommunförbundets senaste rapporter där man visar på problemen! Men även det instrumentet vill vissa strypa, som den avgående riksbankschefen. Han säger att vid ett ja ska detta skötas inte av riksdagen utan av oberoende experter. Man tar ju steg efter steg! Vad det handlar om i klartext är att man ska pressa upp överskottsmålen ännu mer vid ett ja. Det är ju vad det handlar om. Då blir det mindre pengar till gemensam välfärd. Självklart är det så.

Vinsterna av EMU måste alltså vara mycket stora och säkra om de förluster jag nu talat om ska kompenseras vid ett svenskt deltagande i EMU. Det är de inte.

Jag påstår inte, fru talman, att vi i Sverige alltid kommer bättre ut med en egen ekonomisk politik. Jag begriper att vi aldrig kan föra en svensk ekonomisk politik oberoende av vår omvärld och internationell konkurrens – självklart inte. Men så länge vi står utanför EMU kan vi alltid välja att föra en egen politik, ta hänsyn till omvärlden, göra de vinster och betala för de prioriteringar som vi vill göra. Det valet har vi utanför EMU, men det valet har vi inte inom EMU.

Det är också sant, som någon här sade, att EMU inte bara handlar om ekonomi. Många säger att EMU egentligen är ett ekonomiskt redskap för att uppnå politiska mål, en metod för att politiskt ena Europa. Jag tror att de som säger så har rätt. Det kan också vara en förklaring till att kritiken mot EMU brukar växa med avståndet till makten i Bryssel medan uppskattningen av euron ökar ju längre in i maktcirkelarna man rör sig.

Om en rad länder har en gemensam marknad och samma valuta krävs också ganska snabbt gemensamma regler för hur man ska beskatta företag och kapital. Annars kommer enigheten förr eller senare att brytas sönder av ömsesidiga anklagelser om illojal skattekonkurrens. Jag hoppas att den ansvarige ministern Gunnar Lund kommer att ta upp sin syn på detta i sitt anförande.

Lika snabbt kommer det att resas krav på ökade gemensamma satsningar kring regional arbetsmarknadspolitik, och sedan helt enkelt krav på en gemensam finanspolitik. Ganska snart kommer EMU genom detta att vara ett direkt hot antingen mot den öppna gemensamma marknaden eller mot EU som ett samarbete mellan suveräna stater.

Jag tror egentligen inte att någon kan förneka dessa faktum. Jag tror också att det är dessa konsekvenser av EMU som gör att det finns kritiker mot EMU både från vänster och från höger.

Men jag måste säga, fru talman, att jag är desto mer förvånad över ledande socialdemokrater som säger att de är för EMU men mot gemensamma överstatliga beslut på skatteområdet. De socialdemokrater som säger så intar faktiskt en position som i just den här sakfrågan snarare är nyliberal än socialdemokratisk. Jag tvingas konstatera det. Det är en mycket udda ståndpunkt som jag inte hittar i övrig europeisk debatt hos socialister och socialdemokrater.

Fru talman! Jag påstår naturligtvis inte att demokrati kan finnas bara i en nationalstat som Sverige. Visst kan en förbundsstat vara demokratisk. Tyskland med sina förbundsländer är nog lika demokratiskt som Sverige. Men varken Bayern eller Hessen är suveräna stater. De är länder i en förbundsstat.

Vad är egentligen kännetecknet på en suverän, självständig nation? Om vi tänker tillbaka ända till Vasakungarnas dagar är det väl egentligen tre saker.

För det första har vi rätten för kungen, eller numera staten, att sluta avtal med andra suveräna stater. I EU talar man just nu om behovet av en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, och i Sverige talar man numera i FN genom EU.

För det andra har vi rätten att hålla en här, en egen försvarsmakt. Man diskuterar nu i EU behovet av en gemensam försvarskapacitet, en gemensam EU-armé.

För det tredje har vi kungens eller statens monopol på att prägla mynt och ge ut pengar. EU har genom EMU skaffat sig en gemensam valuta, euron.

Fru talman! Man behöver inte vara någon av de tre vise männen för att se tecknen i skyn: EU håller på att utvecklas till en förbundsstat!

Ett sådant EU *kan* också vara en modell för samarbete. Det *kan* vara en grund för demokrati. Men ett sådant EU är något helt annat än ett europeiskt samarbete mellan suveräna stater för fred och ekonomisk utveckling. Det är något helt annat än den demokrati vi känner. Vår demokrati är förankrad i svensk politisk kultur och i ett partiväsende förankrat i det svenska samhället. Det handlar bland annat om det svenska folkets urgamla rätt att sig själv beskatta genom den svenska riksdagen.

Denna vår demokrati är ingen garanti mot misstag. Det kan vara så att andra organ och nivåer kan ta beslut som är bättre både för oss och för Europa, bättre än vad väljarna och deras valda ombud förmår att förstå från sitt perspektiv. Men jag tror att dessa andra organ i längden kommer att ta sämre beslut än vad vi själva förmår göra, sämre beslut än vad vi tillsammans kan uppnå i ett samarbete mellan suveräna nationer.

Fru talman! Visst vet vi i Vänstern att Europa och vår värld behöver mer av samarbete, inte mindre. Vi vet att det är ont om jordklot. Vi vet att globala hot från transnationella företag mot natur och människa måste mötas av ett demokratiskt internationellt samarbete. Men det samarbetet kan inte skapas uppifrån genom att prägla euro. För att samarbetet ska bli långsiktigt hållbart måste vi bygga det underifrån, från de demokratiska strukturer vi redan vunnit och känner. Därför är det här betänkandet mycket bra. Vi ska folkomrösta om detta i hela stacken, och fem myror är fler än fyra elefanter, fru talman.

Anf. 38 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att Lars Bäckströms första ansats var lovande. Han talade om att detta är en komplicerad fråga och sade att vi kommer att behöva lyssna till varandra. Men sedan kom mycket av det vi har hört till leda om den stora superstaten, att det är långt till Tyskland och ännu längre ned till Belgien. Den typen av argumentering är precis vad jag menar att man inte ska blanda in när det gäller just frågan huruvida vi ska gå över till euro eller inte. Det avgörs nu på annat håll vilken framtid just EU-samarbetet ska ha. Där håller de flesta tillbaka precis den utveckling som Lars Bäckström försöker skrämman med.

Får jag sedan bara konstatera att här kommer en lovsång till Riksbanken som känns lite märklig från företrädare för det parti som ägnade 90-talet åt att hävda att detta var slutet på den svenska demokratin. Det

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

värsta man kunde göra var att tillskapa en självständig riksbank. Men nu hyllas den. Det är som att höra gamla kommunister längta efter Wallenberg därför att de har stött på flinande 28-åringar som numera styr över institutionsplacerade pensionspengar. Jag tycker att det känns lite märkligt att höra detta, Lars Bäckström.

Jag hoppas att du har noterat att du på din nej-sida får sällskap av för dig lite märkliga figurer som i grunden misstror politikens möjligheter att styra över mycket av det du tror på. Jag skulle vilja höra hur den kråksången ska gå ihop för den som funderar på att rösta med nej-sedeln. Är det ett uttryck för misstro mot politiken eller för en möjlighet för politiken att stå på egna ben? Ska det vara Riksbanken som är din ledstjärna på vägen framåt för ett Sverige utanför euroområdet?

Anf. 39 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte att vare sig Lars Bäckström eller Urban Bäckström blir sämre människor av att vara utsedda av riksdagen. Det tror inte jag.

Jag tror heller inte någonting annat än att gestalten Urban Bäckström är helt oberoende av sin bakgrund som tidigare statssekreterare under Bo Lundgren i Finansdepartementet. Men jag tror också att han kan växa ur det och försöka ta nationella hänsyn. Det viktiga är faktiskt att vi har ett system där vi i riksdagen kan besluta hur vi ska tillsätta Riksbanken i Sverige och vilken regim den ska ha, om det i den svenska riksbankens uppgift ska ligga att som till exempel i USA värna den fulla sysselsättningen.

I min värld är det ingen motsättning mellan att hålla en låg inflation och att ha full sysselsättning. Det är egentligen två sidor av samma sak. Men just där finns ibland de grader som kan vara viktiga. Det skulle kunna vara viktigt att Riksbankens institutioner hade sådana uppdrag för sysselsättningen. Jag ser ingen motsättning här.

Jag försöker hålla en saklig debatt. Jag försökte förklara varför man kan vara traditionell vänsterpartistisk vänstersocialist och vara emot EMU och varför man kan vara traditionellt borgerligt liberalt sinnad och vara emot EMU. Man kan från två olika vägar komma fram till det. Jag försökte förklara att EMU medför krav på en samordnad skattepolitik. Den som inte vill ha mer politik mot marknaden är naturligtvis mycket tveksam mot EMU. Den som vill ha mer politik i ett mellanstatligt samarbete är också tveksam och kritisk mot EMU därför att det leder till just en förbundsstat. Håller Fredrik Reinfeldt med om att EMU leder till krav på en gemensam skattepolitik?

Anf. 40 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Man ska svara på de frågor man får, så jag svarar: Det håller jag inte med om. Jag håller inte heller med om att det skulle ställa krav på en gemensam finanspolitik, en samordning av budgeten i Europa.

För mig och många andra skulle den stabilitetspakt – knepiga ord, men det är tyvärr så det heter – som kom i mitten av 90-talet vara den ordningsvakt som skulle möjliggöra att vi ställde krav på varandra att inte driva våra länder med budgetunderskott. Därmed skulle vi inte behöva bygga en gemensam överordnad finanspolitik.

Vi har också i alla sammanhang där det har varit möjligt framfört att vi inte tycker att EU ska skaffa sig en egen beskattningsrätt eller samordna sin skattepolitik. Vi är anhängare av idén om skattekonkurrens och menar att det ska kunna fungera även i det framtida EU.

Men det är fortsatt märkligt att höra denna lovsång till Sveriges riksbank. Det är trots allt så, ska de som lyssnar på detta veta, att vi faktiskt har slagits rätt ordentligt om detta politiskt. Lars Bäckström gör nu en rejäl kovändning i förhållande till de argument som Vänsterpartiet använde mot Riksbanken och gör i stället de skäl för en självständig riksbank som bland annat Moderaterna och andra partier här i kammaren framförde till sina.

När Riksbanken inte ska styra via penningpolitik är de flesta överens om att makten inte försvinner till Frankfurt eller någon annan ort ute i Europa utan att det ställer större krav på denna församling, på Sveriges riksdag och Sveriges regering, när det gäller att hålla kontroll på stabiliteten i den svenska ekonomin. Jag vill bara påpeka att jag tycker att det känns lite märkligt att höra en vänsterpartist råskälla om detta.

Jag ska gärna säga att jag funderar en hel del över hur det ska fungera, och jag lyssnar gärna till dem som kritiskt misstror möjligheten att finjustera konjunkturen med hjälp av finanspolitik här i kammaren. Men jag tror att det är det som måste komma. Det måste vi finna former för. För mig är det ett sätt att flytta tillbaka makten till de folkvalda i Sveriges riksdag.

Anf. 41 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Fredrik Reinfeldt hörde inte frågan. Jag frågade om det leder till krav. Att Moderaterna inte vill ha gemensam skattepolitik är självklart. Det vet alla människor. De vill just ha läget att med euron, den gemensamma öppna marknaden och gemensamma pengar sätta press nedåt på skatterna. Det är självklart.

Men andra i det borgerliga lägret förstår nog att vi inte kommer att få ett helblått Europa utan att det finns sociala krafter, kristdemokrater till och med, socialister, socialdemokrater och även socialliberaler, som säger att man inte står ut att leva under ett sådant totalt marknadstryck, där företagen har alla fördelar. Då reser det krav. Då tror jag att man kommer att samlas med krav på gemensam skattepolitik. Det kommer med obönhörlig säkerhet. Det är det perspektivet som gör att en del av dina vänner blir kritiska, för de inser det Fredrik Reinfeldt inte vill se.

Det jag säger om Riksbanken är att jag tycker att det är utmärkt att Riksbanken har som uppgift att hålla ett stabilt penningvärde i Sverige. Att hålla nere inflationen tycker jag är utmärkt. Men jag tycker att vi mycket väl kan ge den instruktionen till politiskt vald styrelse och direktion. Det är ingen kovändning. Jag vidhåller samma uppfattning. Jag tycker detta. Valde man mig till riksbanksdirektör – vilket jag inte tror att jag är kompetent för, men kanske skulle kunna bli med rätt utbildning – skulle jag inte skifta uppfattning. Jag skulle fortfarande tycka att det var bra att hålla låg inflation.

Jag tror inte, som det finns vissa i Vänstern som gör, att om man bara sätter sprätt på inflationen får man fart på sysselsättningen. Det är en förlegad och primitiv uppfattning. Men den har inte Vänsterpartiet någonsin torgfört. Vi säger att det är klokt att hålla nere inflationen.

Jag tror också att det är viktigt att säga att det stabila penningvärdet och den låga inflationen i Tyskland inte beror på den tyska riksbanken. Det beror på att det finns en folklig förankring i Tyskland mot inflation, för de har hårda erfarenheter. Det har vi också fått i Sverige. Där tror jag att Urban Bäckström har rätt. Man ska inte överdriva Riksbankens betydelse, men den saknar inte betydelse. I en allt svårare värld är det viktigt att vi behåller de instrument som finns. Detta är en logisk och rimlig linje.

Anf. 42 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Lars Bäckström vinglar lite fram och tillbaka mellan de ekonomiska argumenten och de mer politiskt ideologiska. Han säger att man på den ekonomiska sidan måste se till att man kan behålla sin termometer så att man kan veta vilket väder det är.

Nu tror inte jag att det viktigaste redskapet för att kunna klara sig i olika väder är termometern. Temperaturen kan man nog på ett ungefär känna av på ett annat sätt. I morse kunde jag titta ut genom mitt eget fönster och konstatera att det var minus tio grader. Men vad hjälpte det när jag inte hade farit upp på vinden för att hämta mina tjockaste vinterkängor. Det är mer detta det här handlar om. Valutasamarbetet handlar om att vara bättre rustad oavsett vilket väder det är. Det handlar om att skaffa både paraply och bikini så att man kan klara sig väl oavsett vad termometern visar. Men för Lars Bäckström är det viktigare att veta temperaturen än att kunna ge sig ut utan att frysa. Där har vi som sagt helt olika syn.

Däremot sade han att man inte kan spå framtidens väder – det är mycket spådomar här – genom att titta på förra månaden. Men jag tror att man mycket väl kan avläsa Vänsterns beteende och attityder till EMU genom att titta på Vänsterns hållning i historien.

Sanningen är den att Vänstern är emot allt internationellt samarbete. När vi skulle gå med i Nationernas förbund röstade Vänsterpartiet nej. När vi skulle gå med i Europarådet röstade Vänsterpartiet nej. När Sverige skulle gå med i GATT och diskutera frihandel sade Vänsterpartiet nej. När vi skulle gå med i Nordiska rådet, som väl de flesta tror är ofarligt, sade Vänsterpartiet nej. När vi skulle gå med i Efta, när vi skulle gå med i EES, när vi skulle gå med EU och när vi skulle gå med i Partnerskap för fred sade Vänsterpartiet nej. Den enda gången Vänsterpartiet har sagt ja var när Stalin sade till er att rösta ja till FN. Utifrån det perspektivet är historien ett bra sätt att förutspå var Vänsterpartiet står när det gäller internationellt samarbete.

Jag skulle vilja fråga Lars Bäckström vad som skulle få er i Vänsterpartiet att inta en lite mer positiv hållning till internationalism och något mindre bita er fast i er snäva nationalism.

Anf. 43 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag är, Karin Pilsäter, internationalist. Jag sade det i mitt anförande. Det är meningslöst att ha kammardebatter om jag i mitt anförande säger att vi vet att vi behöver mer av globalt samarbete, mer av samarbete mellan stater, och jag får svaret: "Ni gillar ju Stalin!"

Karin Pilsäter sade själv att vi behöver en seriös debatt om detta. Jag tror att Stalin har begränsat värde för den svenska debatten om euron är

2003. Det är ett spår som kommer att föra Karin Pilsäter långt vid sidan av den seriösa debatten. Vi är för ett internationellt samarbete.

Jag har i respekt för resultatet i folkomröstningen röstat för att vi ska gå med i EU. Jag kommer att följa beslutet i folkomröstningen. Jag har respekt för demokratiska beslut. Sedan går det att ha olika åsikter om hur vi ska organisera detta.

Verkligheten kan få mig att ändra uppfattning. Jag kan ändra uppfattning efter verkligheten och lyssna på människor. Jag har ändrat uppfattning med hänsyn till verkligheten i en rad olika politiska sakfrågor. I dag tycker jag att verkligheten pekar på att det är klokt att säga nej till EMU.

Karin Pilsäter sade att jag blandar olika argument. Ja, ett är ekonomi. Det finns några fördelar med EMU som jag inte förnekar, men det finns också stora nackdelar. Om Karin Pilsäter ska ha med liknelsen med termometern, kan jag säga att vi tittar på termometern och sedan går vi upp på var sin vind. Men i ditt fall när du har gått med i EMU har de låst vinden och kastat bort nyckeln. Då spelar det ingen roll vad man har eller hade därinne. Det är det som är min poäng, nämligen att vi tittar på termometern och sedan tittar på de redskap vi har. De skyddar oss inte mot allt, men de skyddar oss lite grann. Eftersom det är så turbulent i omvärlden kan man behöva det man har att tillgå, det vill säga en svensk riksbank under nuvarande regim. Om jag fick råda skulle vi ha en styrelse tillsatt av riksdagen med ungefär samma uppdrag men med omedelbar möjlighet att politiskt kontrollera. Detta är för att i stället som nu behöva säga att vi ska gå med för att kunna påverka Europa. Påverka vad? Ska det vara en europeisk riksbank som inte får ta emot instruktioner, där man ska smyga och kohandla i korridorer? Det är inte ett bra samarbete. Det ska vara ett öppet, bra samarbete mellan suveräna stater.

Anf. 44 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Det framgick ganska tydligt vad det är som påverkar internationalisten Lars Bäckström. Inte är det att gå in i organiserad internationell samverkan utan det är den snäva svenska nationalstaten som är idealet och verkligheten, det vill säga när vi andra har sett till att Sverige också deltar i internationellt samarbete kan Bäckström och Vänsterpartiet tänka sig att acceptera det.

Jag tror inte att svenska folket egentligen behöver så ruskigt mycket mer information än så än att veta vilken tankeinriktning och av vilka personer man vill bli ledd in i framtiden. Är det av dem som släpas baklänges och bara efter fullbordat faktum kan tänka sig att acceptera det som är internationellt? Hur kan man vara internationalist och samtidigt säga nej till alla de forum och samsarbetsformer som faktiskt finns och i stället höja nationalstaten till skyarna?

För alla oss är det självklart, Lars Bäckström, att det inte är nationalstaten, inte regeringen, som ska ha allt och vi andra bara föga oss efter det. Vi tycker att det är människor som ska ha möjligheter, oavsett om det handlar om att samverka och utveckla saker och ting på lokal, regional, nationell eller till och med internationell nivå. Då ska man slå in på en annan väg.

För dem som tycker att staten och regeringen ska ha all makt och att alla andra ska föga sig efter detta erbjuder Vänsterpartiet – med prat om suveräna nationalstater och ett förnekande av alla möjligheter att ut-

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

veckla samarbete, att backa in i framtiden och att låta sig släpas till internationell samverkan – ett bra alternativ och en bra företrädare.

Anf. 45 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är en logisk linje att säga att man är för EMU och ett övergivande av den svenska nationalstaten och för ett Förbundseuropa. Det är en logisk ståndpunkt. Karin Pilsäter har den. Låt oss diskutera den.

Jag är mot EMU av ekonomiska skäl och därför att jag vill bevara den svenska nationalstaten. Men det ska inte vara en nationalstat som är isolationistisk. Tvärtom vill jag att vi ska verka inom EU-systemet. EU är ju främst en yttre tullmur mot omvärlden. Jag är för att vi ska sänka och slopa de tullarna och öppna Europa mot omvärlden.

Jag tror faktiskt att det kommer att vara ett hot mot integrationen med de stränga krav som EMU ställer upp på de nya kandidatländerna. Vi kan klara dem, men Polen har svårt att klara dem. De kommer att vara ett hinder mot integrationen och samarbetet genom att ställa några i ett B-lag och några i ett A-lag.

Man har sagt i talarstolen att det är viktigt att tillhöra den inre kretsen. Då delar man in det europeiska samarbetet i ett A- och ett B-lag. Det är tvärt emot det Karin Pilsäter säger sig vilja göra.

Ingen kör i diket med vilja, men några kör i diket. EMU-projektet kan innebära att vi skapar nya, stora spänningar i det europeiska huset mellan dem som kan vara med i EMU, dem som inte får och dem som inte vill.

Karin Pilsäter vill uppnå sitt politiska mål, inte genom att skapa en europeisk förbundsstat utan genom att ta omvägen att först skapa en gemensam valuta och sedan få det vi nog vill ha på köpet. Det är just den vägen jag är mot.

Det kan vara en god tanke om vi kan skapa en politisk arena på europeisk nivå, men då får vi ha andra institutionella ramar för det samarbetet än att sätta in en helt oberoende europeisk bank med de kriterier som följer och a priori strunta i sysselsättningen. Det skapar inte en grund för ett stabilt och uthålligt europeiskt samarbete.

Vi socialister har alltid varit internationalister. Vi kommer alltid att vara det.

Anf. 46 LENA EK (c):

Herr talman! I dag är det mindre än tio månader till EMU-folkomröstningen i september nästa år. På tio månader ska alla svenskar ges chansen att få del av för- och motargument, neutrala fakta såväl som heta debatter om huruvida Sverige ska ansluta sig till EMU:s tredje steg och därmed införa euron som valuta.

Vi i Centerpartiet kommer att arbeta stenhårt under kampanjtiden, och vi kommer att bidra med både nerv och bränsle till en bred, allsidig och, som jag hoppas, respektfull debatt om Sverige, Europasamarbetet och EMU.

Till exempel finns frågan om det går att vara internationellt solidarisk även om man säger nej till EMU eller om man kan vara demokratiskt sinnad även om man säger ja till EMU. Det finns en del svåra diskussioner som faktiskt kräver respekt från båda håll och alla debattörer.

Samtidigt som det är suveränt att få debattera detta stora projekt i kammaren är det enormt viktigt att klargöra de regler som gäller, nämligen att folkomröstningens utslag ska vara avgörande. Folkomröstningar är inte att leka med. Folkomröstningar gör man då en fråga anses vara så omfattande eller har ett sådant symbolvärde att den representativa demokratin får kompletteras med ett inslag av direktdemokrati. Centerpartiet anser därför att alternativen i september nästa år ska vara så klart och tydligt utformade att det inte råder det minsta tvivel om vad en röst på den ena eller den andra sidan innebär för en svensk anslutning till EMU.

Vare sig det blir en majoritet för ett nej eller ett ja måste resultatet respekteras. En fingervisning om att något annat är att vänta vore förödande, dels för röstviljan, dels för att alla förtroendevalda riksdagsledamöter, myndigheter, folkbildare, departement och alla andra inblandade som ska implementera folkomröstningens resultat vill kunna och ska kunna göra ett bra jobb. Alla sidor har således allt att vinna på en rak, öppen och respektfull debatt. En av förutsättningarna är förstås att man i partiledaröverläggningar kommer överens om en rättvis fördelning av resurser mellan linjerna ja och nej.

Centerpartiet har tagit ställning för att behålla kronan och Riksbankens självständighet, det vill säga ett klart nej till EMU. Vår ekonomiska politik syftar till att ge goda förutsättningar för tillväxt, investeringar och företagande i hela Sverige. Ett led i detta är högt ställda krav på de offentliga finanserna och en bättre budgetdisciplin. Målsättningen blir därmed att såväl de offentliga finanserna som statens budget ska vara i balans och lämna överskott under en konjunkturcykel. De offentliga utgifterna ska successivt minskas som andel av BNP, och skattetrycket ska minska.

Givet att de reformer som Centerpartiet föreslår genomförs minskar också argumenten för att införa euron som valuta.

Herr talman! Regeringspartiets ja till EMU förskräcker både på grund av regeringens inställning till hur EMU-medlemskapet ska förvaltas och med tanke på hur eurosamarbetet fungerar i dagsläget. Den europeiska centralbankens svaga ställning och euroländernas ständiga ingrepp i dess verksamhet visar att det knappast finns förutsättningar för en disciplinerad och stram finanspolitik, vilket behövs för att vi inte ska behöva komma tillbaka till det som hände på 90-talet, och för att de saneringar som var ett resultat därav inte ska gå alldeles förlorade. Kanske tycker regeringen att det verkar lockande med ett EMU-medlemskap, så att man i likhet med Frankrike kan sopa problemen under mattan. Nu har vi nämligen en situation där man i den här kammaren nyligen har röstat om en budget med underskott i den del som är statens andel av den offentliga ekonomin – med ökande upplåning och hot om spräckta utgiftstak.

En fråga som behöver diskuteras är vad som får de andra borgerliga partierna att blunda för riskerna med en keynesiansk politik på EMU-nivå. En inte alltför osannolik, om än omdiskuterad, utveckling inom euroområdet är en lansering av gemensamma regler för så kallade automatiska stabilisatorer i eurozonen, till exempel socialförsäkringssystemen. Sådana gemensamma regler skulle resultera i förstärkta konjunktursvängningar. Den nuvarande regeringens ovilja till flexibilitet och till att hålla budgetmarginalerna skulle ytterligare bidra till att ställa Sveriges ekonomi inför extrema prövningar.

De stater som nu ingår i den monetära unionen befinner sig i olika konjunkturlägen. Irland skulle behöva höja räntan för att kyla av ekonomin, och Tyskland skulle behöva en sänkt ränta för att klara sina stora och mycket svåra ekonomiska problem. Hur ska vi i Sverige klara oss om räntan ligger i ett för oss fel läge om vi går med?

Ett sätt vore att låta finanspolitiken ta över så att regeringen genom statsbudgeten kunde verka stabiliserande. Det har framförts förslag om att man skulle anpassa genom ändringar i moms- eller skattesatser eller genom nivåer i trygghetssystemens ersättningsregler. För vanliga människor, vanliga familjer och vanliga företag vore det förödande. Det är viktigt att den som till exempel ska köpa hus kan förutse ungefär hur skattesatserna ligger givet det politiska läget i landet.

LO:s svar på problemet är att införa buffertfonder där arbetsgivaravgifterna under goda år ligger högt så att de under dåliga år kan sänkas. På något sätt ska man satsa pengarna i dessa fonder. Vi har i Sverige under lång tid haft en diskussion om fonder och socialisering, och vi har valt att gå en annan väg. Buffertfonder skulle medföra ett gigantiskt statligt ägande på ett sätt som skulle bidra till förstatligandet av svenskt näringsliv. Det är en socialiseringsväg som jag tror att de flesta inte vill se i Sverige. Det vore därför bra om vi i dagens debatt kunde få besked från de olika partierna var de står i fråga om buffertfonder. Det är oerhört viktigt, särskilt för borgerliga väljare.

Riksbankschefen Urban Bäckström kritiserade EMU-motståndare i olika medier i helgen. Det kan vara intressant att diskutera en del av det han har sagt. Han börjar med att hålla med om att en av de stora farorna vid ett eventuellt medlemskap är att konjunktur och lönebildning i Sverige kan riskera att hamna i otakt med resten av Europa. Det har han alldeles rätt i. Det är en av mina stora farhågor och en av anledningarna till att jag står för ett nej till EMU. Riksbankschefens förslag bli att i stället ska regeringen få besluta om moms- och skattenivåer för att snabbt klara nödvändiga stabiliserande åtgärder.

Två saker kan sägas om detta. För det första är det väl inte så att dagens regering har utmärkt sig för snabbhet. Ta till exempel frågan om pomperipossaskatter, där oppositionen fått dra Bosse Ringholm fram ur hörnet. Ett annat exempel är alla de anmälda propositioner som vi har fått vänta på under hela den förra mandatperioden. Jag kan inte, i motsats till riksbankschefen, se Bosse Ringholm som nationens räddare i ett krisläge, alldeles fransett demokratiaspekterna i ett sådant förslag.

För det andra är jag för min del beredd att kämpa för ökat inflytande för Sveriges riksdag. En av de stora kritikpunkterna mot dagens EU – och då ska sägas att jag deltog i kampanjen för Sveriges inträde i EU – är att en del beslut svischar förbi riksdagen som kometer utan att parlamentet får en chans att sätta ned foten. En utveckling med minskat inflytande för Sveriges riksdag kan inte accepteras.

Riksbankschefens andra förslag var att inrätta ett slags nödriksbank, vilket i sig är talande nog.

Herr talman! En fastläsning vid euron och en bundenhet till euroområdet skulle resultera i att den på världsmarknaden lilla och öppna svenska ekonomin blev än mer sårbar vid ekonomiska kriser, först och främst på grund av fixerade växelkurser, men också när det gäller räntan. I ett sådant läge är det mest gynnsamma för Sverige att behålla vår fram-

gångsrika penningpolitik genom en fortsatt självständig riksbank och genom en fortsatt flytande krona.

Vi behöver inte heller låna trovärdighet, som framförts i debatten. Vi har kunnat visa att vi kan sanera svensk ekonomi, och att vi kan stå för en stabil inhemsk ekonomi.

För Sverige, som ett litet land i den europeiska monetära unionen, kommer det svenska politiska inflytandet att vara försumbart. De som bestämmer i denna organisation är de stora länderna med många medborgare och stora ekonomier. Den lilla svenska ekonomin kommer att få svårt att göra sig gällande i det sammanhanget.

Centerpartiet avvisar alltså de ekonomiska skälen till en EMU-anslutning. Vi kan också diskutera demokratiska och politiska skäl som gör att vi säger nej till ett deltagande i den monetära unionen. Från Centerpartiets sida kommer vi att fortsätta vår internationella solidariska politik. Vi kommer att fortsätta att försöka stärka den europeiska unionen och jobba för utvidgningen. Slutsatsen av en värdering och en analytisk genomgång av skälen för och emot EMU gör emellertid att vi i folkomröstningskampanjen kommer att arbeta för en självständig penningpolitik, en fortsatt stram budgetpolitik på nationell nivå och ett borgerligt tydligt nej till EMU.

Anf. 47 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Lena Ek ställde frågan hur borgerligt sinnade väljare från partier som säger ja skulle se på buffertfonder. Jag tycker att det är en fråga som förtjänar ett rakt svar.

Vi har, liksom Folkpartiet och även Kristdemokraterna, markerat att vi inte tror på överbeskattning som en väg att få in Sverige i EMU. Vi tror inte heller på idéer om att skapa stora buffertar ute i Europa för att kunna föra en politik vid sämre konjunkturlägen.

Den artikel Lena Ek refererar och en del annat som sägs i debatten försöker seriöst ta tag i det problem som uppstår när penningpolitiken försvinner som instrument för att stabilisera på kort sikt, just för att se vad man kan göra i stället och inte välja vägen med buffertfonder. Ett ja till EMU kommer inte att vara på sin plats om det samtidigt är stor överbeskattning och stora buffertar – det ska vi komma ihåg från folkomröstningen 1994, som ju väldigt mycket baserades på väljare som sympatiserade med Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna, och en eller annan centerpartist håller säkert med också. Det kommer vi inte att vara rädda för att berätta för våra väljare.

Anf. 48 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Detta tycker jag var väldigt bra att höra. Det innebär att Moderaterna säger nej till buffertfonder, Centerpartiet, från nej-linjen, säger nej till buffertfonder, Folkpartiet – genom ombud – säger nej till buffertfonder och Kristdemokraterna vill vänta på ett besked.

Det viktigaste beskedet är kanske det vi kan få från statsrådet Gunnar Lund, när han om en liten stund ska hålla sitt anförande, om hur regeringspartiet ställer sig till frågan om buffertfonder. Ett inträde i den monetära unionen när man inte tror tillräckligt på projektet utan måste lägga till en konstruktion som buffertfonderna, som ska ta en del av stabilise-

ringsansvaret, ger ju bakvägen en socialisering av svenskt näringsliv. Det har vi en gång sagt nej till i det här landet.

Att få ett sådant besked vore ytterst välgörande i dagens debatt. Nu har jag fått det från Moderaterna, och det tackar jag för. Jag ser fram emot att de övriga partierna deklarerar sin inställning.

Anf. 49 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Ärade riksdagsledamöter! Statsrådet Gunnar Lund! Åhörare! Jag ersätter i den här debatten Yvonne Ruwaida, eftersom hon har blivit sängliggande. Jag hoppas att hon snart är på benen igen.

Detta är kanske startskottet för folkomröstningsdebatten om ja eller nej till svenskt medlemskap i EMU. Miljöpartiet säger, som ni säkert vet, nej till svenskt medlemskap utifrån både demokratisynpunkten och ekonomiska argument och därför att vi har en helt annan syn på hur Europas gemenskap ska formas framöver.

Många av dem som förespråkar ett svenskt medlemskap i EMU tycker att jag målar upp en ganska mörk bild av hur situationen ser ut i dag. Det verkar ibland som att vi står på ruinens brant i det här landet – framför allt ekonomiskt, eftersom argumenten oftast kommer från borgerligt håll. Men är det verkligen så illa med Sverige? Nej, knappast. Det förskräckliga utanförskapet – att vi inte har varit med i EMU från starten – kan knappast sägas vara synligt i Sverige. Tvärtom har väl Sverige klarat sig ganska bra.

EMU-anhängarna kan inte hävda att den flytande växelkursen har varit till skada för Sverige. Det har varit tio år av flytande växelkurs i Sverige, och det har visat sig vara ett system som fungerar bra. Jämfört med tiden innan vi hade flytande växelkurs är det uppenbart för de allra flesta att Sverige faktiskt har lyckats ta sig ur tidigare system med inflationsekonomi och devalveringar. EMU-anhängarna har här ett väldigt stort ansvar för att förklara varför Sverige ska överge en politik som uppenbart har varit bra.

Om EMU och nästa års folkomröstning enbart hade handlat om att vi ska byta ut sedlar och mynt hade det inte varit någon större fråga. Men EMU handlar ju om något mycket mer än sedlar. Det handlar om vem som ska bestämma över räntor, valutapolitik och grunden för den ekonomiska politiken i framtiden.

Herr talman! Miljöpartiet anser att det nu är dags för EMU-anhängarna att redovisa vad det är man vill ha i stället. Det är lätt att se att ja-anhängarna är mycket splittrade i synen på vad som ska komma. För redan nu börjar faktiskt EMU skaka i grunderna. Systemet fungerar inte för framtiden. Detta har till och med EU-kommissionen insett och kommit med förslag till förändringar i en av hörnpelarna i EMU, nämligen stabilitetspakten.

Det är kris i statsfinanserna i Italien, Tyskland, Portugal, Irland och så vidare. Något måste göras innan det "renderar". EU-kommissionen har nu börjat lappa och laga.

Ett av problemen är räntan. Den är varken anpassad till ekonomin i några bra länder, som Irland, där ekonomin går ganska bra, eller till de urusla finanserna i Tyskland. För att räntan ska fungera krävs därför ännu mer centralisering till EU i och med EMU. Det handlar om att EU måste få mer befogenheter och resurser för att hålla EMU i kurs. Det handlar

om att få makt och kontroll över ekonomin i de olika medlemsstaterna. Det är EU-kommissionens förslag på vad som behöver göras framöver.

De svenska EMU-anhängarna verkar ducka ordentligt i debatten. Att införa skatter på EU-nivå har diskuterats i till exempel EU-parlamentet under många år. Det har nu också nått EU-kommissionen och EU-konventet, som ska diskutera framtidens EU. Skatter på EU-nivå kan snart vara en verklighet, men i Sverige är det tyst bland EMU-anhängarna. Det är dags för Persson och de andra partiledarna som förespråkar ett svenskt medlemskap i EMU att erkänna att detta är en diskussion som är levande och en verklighet som kanske snart kommer. Det är också dags för EMU-anhängarna att erkänna att Sverige vid ett EMU-medlemskap också får skatter beslutade från EU på köpet. Miljöpartiet vill absolut inte ha skatter beslutade på EU-nivå.

Men det tar inte slut här för EMU-anhängarna. Problemen hopar sig än mer. På gårdagens DN Debatt presenterade riksbankschefen Urban Bäckström ännu ett förslag på hur EMU och dess stabilitetspakt skulle förändras. Han konstaterar mycket riktigt att räntevapnet går Sverige ur händerna vid ett EMU-medlemskap, och Bäckström vill nu att regeringen får rätten att fatta beslut i skatte- och utgiftsfrågor för att få kontroll över inflation och konjunktursvängningar.

I dag skriver Lars Calmfors, också han på DN Debatt, att EMU och stabilitetspakten ska ändras för att undvika ett sammanbrott för EU:s finanspolitiska regler. Och för någon vecka sedan kom LO med förslag om att Sverige måste bygga upp buffertfonder för att klara EMU-medlemskapet. Miljöpartiet vill inte ha dessa buffertfonder som LO lanserar, precis som Karin Pilsäter och de övriga borgerliga partiföreträdarna har sagt i debatten här.

Vad EU-kommissionen, Bäckström, Calmfors och LO därmed har sagt är att EMU-medlemskapet är förenat med stora ekonomiska risker och att EMU inte fungerar. Fanns inga problem med EMU skulle aldrig de här förslagen till förändringar komma fram. Antingen är det LO med sina buffertfonder eller Bäckströms rockad.

Det är uppenbart att EMU-anhängarna inte vet vad deras ja till EMU innebär. Bäckström har sitt alternativ, LO har sitt alternativ och Calmfors har sitt alternativ. En sak har de dock alla gemensamt: De vet att dagens EMU inte fungerar. Och ändå vill de ha med Sverige i EMU. Miljöpartiet anser att det är både oansvarigt och bedrägeri att säga på det sättet.

Ett av de konkreta förslag och argument som förs fram för ett svenskt EMU-medlemskap är att vi slipper växla pengar när vi åker på semester till ett annat euroland. Men växlingsproblematiken ska inte överdrivas. Växlingskostnaderna är i sig små, och få svenskar torde ha valt att inte åka utomlands på grund av kostnader och besvär med att växla pengar.

Svenska folket har näppeligen kravet att komma till rätta med växlingseländet högst på listan över önskade politiska reformer. Jag har då aldrig sett en sådan opinionsundersökning publicerad.

Miljöpartiet anser egentligen inte att det är någon panik med ett svenskt ställningstagande till EMU. Det är nämligen viktigt att betona att alla effekter av EMU ännu inte är synliga. Tro det eller ej men det kommer fler problem.

Ett EMU-medlemskap med en gemensam valutapolitik kommer på sikt att leda till en gemensam finanspolitik, en gemensam skattepolitik,

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

en gemensam arbetsmarknadspolitik och så vidare. Detta faktum innebär naturligtvis en enorm centralisering till EU och EMU. Vi får en EU-stat. Detta är inget att hymla om. Diskussioner förs redan i flera EU-länder. Den förs i EU-konventet och i Europaparlamentet. Det är dags att inse att EMU är en grundbult för byggandet av en EU-stat. Några kan gilla det. Miljöpartiet gör det inte på grund av konsekvenserna.

Förslaget från LO om buffertfonder visar också på vilken utveckling en del vill ha av EU. Vissa anser, kanske inte LO, att det är EU som ska ha buffertfonder i beredskap för att parera skillnader när det blir konjunkturproblem i euroområdet. Men om buffertfonder ska skötas av EU krävs det också att EU får befogenheter att göra detta. Det krävs en regering på EU-nivå. I detta sammanhang förstår man plötsligt att förslaget om att ha en EU-president inte är gripet ur luften utan en ganska naturlig följd av det EU som en del vill bygga upp. Det är absolut inget som jag och Miljöpartiet tycker är särskilt lämpligt.

Miljöpartiet anser att det är nödvändigt att motverka de negativa effekterna till följd av spekulationsekonomin och kvartalskapitalismen. Det är väldigt få som har tagit upp den aspekten av EMU i dag. EMU har faktiskt ingen effekt på internationella valutaspekulationer. Tvärtom försvagar EMU möjligheterna att bygga upp stabila regionala ekonomier och minskar möjligheterna att motverka det negativa med globaliseringen. Det som verkligen behövs är regler internationellt som motverkar spekulationsekonomi. Miljöpartiet vill därför införa en så kallad Tobin-skatt som innebär att kortsiktig valutaspekulation globalt beskattas så att det inte ska bli lönsamt att spekulera ekonomiskt.

Sammanfattningsvis: Miljöpartiet anser inte att Sverige ska gå med i EMU, och vi kommer naturligtvis att vara väldigt aktiva i den folkröstringsdebatt som nu sätter i gång och inför beslutet av svenska folket den 14 september nästa år.

Anf. 50 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Ulf Holm tog upp väldigt många olika aspekter. En var att han menade på att de som är för valutasamarbetet har olika visioner i andra politiska frågor. Det är helt sant. Men det är inte så att nej-sägarna är någon enhetlig skara, utan där har vi allt från nylibertarianer, som över huvud taget inte vill ha något politiskt samarbete och så lite politiska beslut över huvud taget som möjligt, till dem som tycker att det räcker med krämarsamarbete och där storföretagen klarar sig bra på egen hand. Valutahandlare som lever på valutaspekulation finns också på nej-sidan. Och i andra ändan har vi de vänsteranhängare, som Bäckström antydde förut, som tycker att väldigt hög inflation är en mycket bra ordning i stället för sund tillväxt. Och så finns det allting däremellan. Det är alltså inte på det viset att man vet vad man har i dag och att nej-sägarna är någon sorts enhetligt gäng. Vi har centerpartister som är för Europasamarbete men som av olika skäl tycker att det verkar vara säkrast att avvakta lite grann och så vidare.

Det är en sak som jag undrar väldigt mycket över. Det är egentligen samma motsättning här mellan internationalism och snäv nationalism som finns hos Miljöpartiet och som också finns hos Vänsterpartiet. Ni målar å ena sidan upp de stora farorna med en eventuell skattesamordning och arbetspolitik. Det är ju just ett sådant Europasamarbete som

pågår i dag men mellan regeringarna, och där den svenska regeringen är mycket aktiv i att driva på ett samarbete kring just de frågor som ni är så mycket emot och där regeringen gör det genom att det är ni som stöder regeringen. Regeringen har ert stöd och kan ägna sig åt det. Däremot beträffande ett sådant samarbete som handlar om att medborgarna själva skulle kunna styra inte bara på nationell nivå utan också kunna ha ett internationellt inflytande, där är ni motståndare.

Jag tycker att det skulle vara bra om vi kunde få ett besked från Ulf Holm. Är det bara regeringarnas Europa som ni tycker är bra, eller vad har ni egentligen för argument mot den liberala modellen där medborgarna kan ha ett avgörande inflytande inte bara genom att rösta i riksdagsval?

Anf. 51 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att ett stort ansvar ligger på dem som förespråkar ett EMU-medlemskap. Jag tycker att det är viktigt att väljarna får veta vad det innebär att vi blir medlemmar i EMU. Då finns det flera olika alternativ som jag redovisade i mitt inlägg, och det finns också på papper, det vet vi, de problem som EMU står för i dag. Hur ska de lösas, och hur vill de olika aktörerna lösa dem? Det är ja-anhängarna som har skyldighet att redovisa detta.

Vi som företräder ett nej vet på ett sätt vad som gäller. Vi har en flytande växelkurs i Sverige i dag som har fungerat ganska bra. Det kan ingen sticka under stol med. Vi vet också vad som gäller statsfinansiellt. Vi vet vilken riksdagsmajoritet som finns här i denna kammare och vad den majoriteten skulle göra under de närmaste åren om vi inte blir medlemmar i EMU. Vi vet vilken majoritet som finns här, och det är det som är det viktiga. Ett nej är mer gemensamt här. Vi vet vad vi har, men vi vet inte vad du, Karin Pilsäter, och andra EMU-anhängare har att erbjuda.

När det gäller internationalism och de frågor som togs upp tycker jag inte att det är jämförbart med Vänstern. Miljöpartiet är ett mycket internationalistiskt parti, och vi har en global grön rörelse, och vi kämpar tillsammans med den för de globala frågorna.

Anf. 52 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet har inte funnits så länge att ni har kunnat rösta nej till lika många internationella organisationer som Vänsterpartiet har kunnat göra. Men sanningen är ju att de gröna i många andra länder är mer riktiga internationalister och också vill ha ett riktigt samarbete.

Jag har redogjort för vad vi liberaler kämpar för när det gäller det politiska samarbetet, vilken typ av ekonomisk politik som vi vill driva och så vidare. Det är inte alls oklart.

Men vad Ulf Holm nu gör är att göra sig skyldig till det första kardinalfelet. Han står här och säger: Vi vet vad vi har. Men det är inte sant. Det finns ingen människa som vet vad vi har i dag och i morgon och framöver. Vi vet vad vi har haft bakåt. Men att säga nej är ett minst lika stort steg som att säga ja. En sak kan vi vara riktigt säkra på, nämligen att det aldrig mera blir som det var förut. Vi vet inte alls vad som gäller. Den majoritet som ni stöder vill ju ha ett ja. Det finns över huvud taget ingen majoritet härinne för ett nej. Men vilken politik har nej-sägarna? Det

handlar om dem som tycker att EMU är en politisk tvångströja som skulle hindra dem från att toksänka skatterna och införa full frihet för företag men inte låta konsumentpolitiken följa efter. Man har hela skalan på nej-sidan.

Det är alltså inte sant att vi vet vad vi har men inte vad vi får. Vi vet inte vad vi får med något av alternativen. Men vi liberaler som säger ja skissar också på ett fullsortimentsalternativ som inte bara handlar om några tiondelar på bostadslåneräntan utan som faktiskt handlar om vilket Europa som vi vill att människorna ska kunna bygga, och hur vi ska kunna bygga ett bättre välbefinnande. Men ni som är på nej-sidan kan uppenbart bara säga nej, och det är det enda som är gemensamt. Det tycker jag också är en bra information till dem som nu har att fundera på hur de ska lägga sin röst.

Anf. 53 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Man kan säga ja till många saker, exempelvis till Tobinskatt. Jag hoppas att Folkpartiet och Karin Pilsäter är beredda att ställa upp på detta ja. Men när det gäller EMU blir det faktiskt nej, givetvis utifrån det vi i dag vet. Med den uppbyggnad och den problematik som vi i dag ser när det gäller EMU är det inte vettigt att säga ja till detta; det är min fasta övertygelse.

Sedan kan man diskutera vem som är mest internationalistisk. Hela mitt politiska intresse för det internationella började i slutet av 80-talet i och med Berlinmurens fall. Jag såg då äntligen en chans att få se ett enat Europa. Hela min barndom hade jag matats med det kalla kriget.

Vad kommer då i stället när det gäller att försöka ena Europas 50 stater? Jo, då kommer EU som bygger upp nya murar mot världen runtomkring med tusentals olika restriktioner för handel och så vidare – allt för att missgynna u-länderna och andra stater. I stället bygger man alltså upp EU. Men det är inte ett sådant Europa som jag vill ha. Det är inte detta som är framtidens Europa för Europas folk. Där har Miljöpartiet och Folkpartiet uppenbart olika syn; det är bara att konstatera det.

Anf. 54 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Ulf Holms teknik var lite grann att ta oss med till platser där Ulf Holm har varit. Vi fick titta in lite grann i Europaparlamentet, och vi fick återgivet lite från resonemang i korridorer i Bryssel. Dessutom var det någon debattartikel som Ulf Holm hade läst. Sedan gör han det misstag som många gör och säger att allt dumt man hört snart ska besannas och att det är på väg att genomföras.

Så är det inte. Förvisso pågår en diskussion, som Ulf Holm delvis korrekt har återspeglat – men en diskussion där väldigt mycket av detta inte finns på agendan och där det råder andra majoritetsförhållanden som sätter stopp för många av de dumheter som Ulf Holm har nämnt. Det blir helt felaktigt återspeglat för svenska folket om vi alltid tar varenda dumhet sagd i debatten till intäkt för att varna för något som faktiskt inte är på väg att ske.

Svenska folket äger makten över hur långt vi vill gå vidare med detta Europasamarbete. Det är därför som vi folkomröstas nästa höst. De konspirationsteorier som Ulf Holm gör sig till tolk för hör liksom inte riktigt hemma i den matchen, tycker jag.

Nej-sidan har en teknik att inte tala om ja eller nej till euron utan om ja eller nej till EMU. Ulf Holm säger att vi snart ska bli medlemmar av EMU. Ja, men se det är Sverige redan. Vi är medlemmar av EMU sedan vi trädde in som fullvärdiga medlemmar av EU. Frågan är om vi också ska ta oss in i det tredje steget av EMU. Det är viktigt att säga att det handlar just om övergången till euron. Vissa förpliktelser som ligger i att vara medlem, i att vara med i EMU, har Sverige redan. Det är bland annat en förklaring till att vår riksbank har fått en vidgad självständighet och till att Sverige faktiskt upprättar konvergensprogram som visar att vi försöker möta de krav som finns inom EU-samarbetet. Även med ett nej nästa höst fortsätter detta att gälla, och då kommer Ulf Holm och även Vänsterpartiet ånyo att få frågor om detta.

Detta baseras tydligen på en lång rad institutioner och institutionella förändringar under 90-talet som Miljöpartiet har röstat emot. Då blir väljaren lite osäker och undrar: Menar de allvar? Det som de tidigare var så mycket emot är nu lösningen på Sveriges problem. Detta rimmar lite illa!

Anf. 55 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Förhoppningsvis ska inte allt dumt bli sanning. Jag hoppas att det absolut inte blir så. Men i de exempel som jag tog upp här och som Fredrik Reinfeldt kallar för dumt ligger det otroligt mycket sanning. Det är inte fråga om några lösryckta citat här och där, utan det gäller faktiskt den debatt som finns i många EU-länder i dag. Det är den debatten som förs i EU-parlamentet, av Fredrik Reinfeldts egen partigrupp i EU-parlamentet, och som förs i flera europeiska tidningar – det är de frågorna som är på agendan.

Det handlar om huruvida vi ska ha ett gemensamt försvar eller inte. Där går vi nu med stormsteg mot ett EU-styrt försvar. I folkomröstningen 1994 lovade man att så inte skulle bli fallet utan att vi skulle behålla försvaret och försvarspolitiken i Sverige. Men nu går vi mot en situation där vi får en EU-styrd försvarspolitik. Tyvärr blir många gånger de förslag som finns i EU-korridorerna sanning. Jag tycker inte att det är bra. Men uppenbarligen kommer det sakta men säkert dit.

Då finns det ingen garanti för till exempel den svenska regeringen. Jag tycker faktiskt att den svenska regeringen är som ja-sägande nickedockor så fort de kommer till Bryssel och ska sätta sig vid förhandlingsbordet. De ger upp förslagen meddetsamma och vågar inte stå för de uppfattningar som de tidigare har redovisat i debatter och diskussioner i Sverige. Det tycker jag är väldigt synd.

Jag beklagar att det tydligen bara är Miljöpartiet som vågar kritisera detta och ta en debatt om vad Sverige egentligen håller på med vid förhandlingsbordet i Bryssel där många av de här förslagen kommer och där man nu också diskuterar många av de exempel som jag tagit upp när det gäller EMU-debatten. Jag är livrädd för att EMU-anhängarna längre fram mer eller mindre accepterar idéerna om en skattepolitik på EU-nivå och så vidare.

Anf. 56 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Vad gäller delar av den gemensamma skattepolitiken kommer väl Ulf Holm att stå längst fram och applådera. Bland annat

gäller det då idéer om en gemensam koldioxidskatt, något som Moderaterna motsätter sig.

Försök nu inte plocka poäng på att det skulle vara bara Miljöpartiet som haft kritiska synpunkter på EU-samarbetet! Jag ägnade en stor del av våren åt att här i kammaren ifrågasätta den teknik för rambeslut som bland annat finns inom den tredje pelaren i EU-samarbetet. Även EU:s goda vänner ser nyktert på detta samarbete och vet att både berömma och kritisera – det är inte någon ensam kraft som står för det.

Låt mig vända lite grann på Ulf Holms många perspektiv som handlar om maktens korridorer och ta oss ned till den lille småföretagaren här hemma i Sverige som har att ställa sig frågan: Hur ser min tillvaro ut i det Europa som är på väg att formas när vi får en ny Östersjövaluta och när flertalet av Europas länder har samma valuta och det ställs stora krav på att både offerera och verka inom ramen för en valuta som inte är den svenska kronan?

Han eller hon kommer mycket tydligare att känna utanförskapet. Han eller hon kommer mycket tydligare att känna risken av att så att säga vara i den lilla valutan, som redan från början har en del nackdelar som vi, tyvärr, inte kan ändra på när det gäller Sverige. Vi ligger vid sidan av. Vi har långa avstånd, vi har – vilket är ganska tydligt just nu – ett mindre attraktivt klimat. Vi behöver faktiskt rätta till en del nackdelar som finns för att småföretagare och andra ska kunna utveckla Sverige.

Vad är Ulf Holms svar till dem? Ska det vara det här med den självständiga riksbank som ni var emot, eller finns det någonting annat i julklappspåsen som Miljöpartiet har dolt för svenska väljare?

Anf. 57 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag kan dela Fredrik Reinfeldts åsikt att Moderaterna faktiskt har varit aktiva i en del av EU-frågorna och kritiserat bland annat detta med hur Sverige ska behandla rambeslut från EU. Jag är väldigt tacksam för att Moderaterna har ställt upp på den gemensamma kritiken som också vi har mot detta.

Frågan gäller i dag kanske mer svenska folket och svenska väljare. Hur mycket utanför känner vi oss egentligen? Jag tror att det är en överdriven bild att svenska folket känner sig utanför därför att vi inte har EMU-medlemskapets tredje fas i Sverige i dag. Jag tror inte att Danmark eller England känner sig särskilt mycket utanför eller att deras ekonomi gått i kras bara därför att de råkar stå utanför EMU. Det finns en överdriven tro på att paradiset kommer så snart vi går med i EMU och att vi, om vi inte går med i EMU, fullständigt kommer att krascha ekonomiskt.

Jag tror inte på någon av de varianterna. Däremot tror jag att det vad gäller en långsiktig ekonomisk demokratisk politik är viktigt för svenska folket att vi står utanför EMU eftersom vi i dag inte kan se vilket EMU som håller på att formas. Det krackelerar ju redan i EMU och börjar bli stora problem trots att EMU:s tredje fas varit ute på marknaden bara lite mer än ett år. Det är ingen bra långsiktighet i detta projekt.

Anf. 58 Statsrådet GUNNAR LUND (s):

Herr talman! Som ansvarig i regeringen för EMU-frågan välkomnar jag att den här debatten äger rum. För mig känns det naturligtvis också högtidligt, för det här är den första riksdagsdebatt som jag deltar i. Jag

tycker att det är viktigt och intressant att på plats kunna få lyssna till de olika partiernas ståndpunkter i den fråga som jag ansvarar för i regeringen.

Datum för folkomröstningen har nu slagits fast, och det är hög tid, som jag ser det, att vi får till stånd en bred diskussion i vårt land om hur vi ska förhålla oss till den gemensamma valutan, euron. Det är då rätt och riktigt att den debatten inleds här i Sveriges riksdag.

För egen del är jag övertygad om att medlemskap i valutasamarbetet är bättre än utanförskap. Men jag menar också att vi inte kan närma oss frågan om EMU utan att vi först betraktar det europeiska samarbetet och den europeiska integrationen i stort. Gör vi det känner vi alla bara alltför väl hur Europa genom hela sin historia ständigt har trasats sönder av krig och av konflikter. Det var på världskrigens slagfält som fröet till en union mellan Europas länder såddes. Europasamarbetets syfte har varit och samarbetets syfte *är* att fläta samman människor och nationer så att krig blir omöjligt.

I det här perspektivet blir den gemensamma valutan både ett naturligt och ett djupt symboliskt steg. Europasamarbetet har försonat forna ärkefiender som Tyskland och Frankrike genom att förmå dem att handla med varandra – nu dessutom med samma sedlar och mynt – i stället för att bekriega varandra. Genom den utvidgning av unionen som nu är på väg fullföljs den här försoningen även österut med samma medel. För oss svenskar framstår euron kanske inte som ett fredsmünt, men det är faktiskt så den uppfattas av många ur den generation européer som har personliga erfarenheter av världskrigens härjningar.

Men vi kan och bör betrakta valutasamarbetet också ur ett annat perspektiv. Varje dag omsätts världen över 1 200 miljarder dollar i valuta-handel. Den finansiella handeln har vuxit fem gånger så mycket som handeln med varor och tjänster under de senaste 15 åren. Det så kallade fritt flytande kapitalet, som förvaltas av institutioner och fonder, har sedan 1970 ökat med över 1 000 %. Det här är några exempel på ett ömsesidigt ekonomiskt beroende av en helt ny kaliber.

Globaliseringen har hittills ägt rum på marknadens villkor. Men också nationer måste samarbeta. De måste samarbeta för att trygga en varaktig och social utveckling, för att öka handeln på jämbördiga villkor och för att bättre bemästra ekonomiska kriser. Politiken och demokratin måste hålla jämna steg med marknaden. Jag är övertygad om att den ekonomiska och monetära unionen ger större stabilitet och trygghet för ett litet land i en starkt internationaliserad ekonomi.

Vårt svenska öde är tätt sammanlänkat med omvärldens, och inte minst är vårt svenska öde tätt sammanlänkat med Europas. Det är förstås ingen ny insikt. Olof Palme uttryckte den insikten en gång på följande sätt: Det är först när vi är beredda att fullt ut bära vår del av ansvaret för Europas utveckling som vi kan bidra till ett stärkande av fredens och framstegens sak.

Det sade Olof Palme i ett tal i början av 1970-talet. Han hade inte att ta ställning till någon gemensam valuta i det skedet, men han delade med sig av en vision, som jag menar i dag har blivit inte bara en vision utan en realitet och en nödvändighet. Ingen nation kan längre undandra sig gemenskapen i det internationella samfundet.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

I Köpenhamn om bara fyra dagar kan EU:s stats- och regeringschefer fatta ett historiskt beslut. Europa har chansen att en gång för alla läka såren efter järnridån och sätta stopp för den brutala uppdelningen i öst och väst. För oss som lever här i norra Europa är utvidgningen nära och påtaglig. EU växer och växer österut och norrut, in i vårt närområde. Östersjöregionen har potentialen att bli en av världens snabbast växande regioner under det decennium som ligger framför oss. Detta kan vi naturligtvis förverkliga lättare om vi alla använder samma pengar. De nya EU-medlemmarna runt Östersjön räknar med det som en självklarhet att de så snabbt som möjligt ska gå över till den gemensamma valutan.

I själva verket har aldrig tidigare så många länder beslutat att frivilligt etablera en gemensam valuta. För några decennier sedan var Europas enande en utopi. I dag har utopin till stora delar blivit verklighet. Vi har passfrihet, inre marknad, vi har samarbete på en lång rad områden och vi har en väl fungerande gemensam valuta. Närmare 300 miljoner människor använder euron dagligen. För mig och för socialdemokratin är tiden nu mogen att införa euron också i Sverige.

Vi har sunda offentliga finanser, vi har ett konjunkturläge i rimlig takt med euroområdet och vi har en lönebildning som har visat sig fungera väl. Denna styrka ger goda förutsättningar att hävda svensk konkurrenskraft och att föra en aktiv ekonomisk politik.

För mig talar fem starka skäl för ett svenskt euromedlemskap.

För det första: Sverige är ett litet land med en öppen och exportberoende ekonomi. För många, framför allt mindre, svenska företag skulle euron underlätta handeln med övriga euroområdet. Valutariskerna skulle försvinna. Studier visar också att handel och investeringar ökar där den gemensamma valutan används. Ett svenskt deltagande i eurosamarbetet bidrar till ökade exportinkomster, och det i sin tur är en förutsättning för att vi långsiktigt ska kunna finansiera vår välfärd.

För det andra: Sverige är redan i dag en del av den inre marknaden. Men prisnivån i Sverige ligger ungefär 20 % högre än genomsnittet i euroområdet. Att införa euron i Sverige skulle underlätta konkurrens och prisjämförelser. Då kan priserna i Sverige pressas nedåt, vilket naturligtvis först och främst är av stor vikt för alla oss konsumenter. Därtill skulle också hela samhällsekonomin gynnas genom att vassare konkurrens bidrar till ett allmänt lägre inflationstryck i ekonomin.

För det tredje: Den svenska ekonomin och den svenska valutan är liten i ett europeiskt perspektiv. De svenska räntorna ligger fortfarande högre än de tyska, och vi riskerar alltjämt att utsättas för vad som kan bli förödande valutaspekulationer om vi hamnar i ett krisläge. Att delta i eurosamarbetet skulle leda till lägre räntor och till en ökad ekonomisk stabilitet. Det gynnar både företagandet och hushållen. Tillväxten ökar, vilket är en förutsättning återigen för en fortsatt god välfärd i Sverige.

För det fjärde: Med euron i fickan slipper också vi svenskar många omständliga valutaväxlingar. Vinsten av det här kan i förstone tyckas begränsad, men man ska inte underskatta den. Mer än 300 miljoner människor drar redan i dag nytta av euron i vardagen genom att det blir enklare att bo, resa och arbeta i Europa.

För det femte, sist men absolut inte minst: Sveriges politiska inflytande blir starkare om vi deltar fullt ut i Europasamarbetet. Den som deltar har alltid större möjligheter att påverka än den som ställer sig vid

sidan om. Det gäller i bostadsrättsföreningen, det gäller i fackklubben och det gäller i Europasamarbetet.

Att mer beständigt ställa sig utanför samarbetet kring euron skulle enligt min bedömning gradvis försämra vår ställning och vårt inflytande i hela EU-samarbetet. Kraften och trovärdigheten att driva även andra frågor, utöver de som är direkt kopplade till EMU, skulle stärkas om vi deltog fullt ut.

Ett aktivt deltagande ger på sikt ökat inflytande och större handlingsfrihet än ett passivt utanförskap. Det här är enligt min mening det viktigaste argumentet för att Sverige bör ta steget fullt ut och införa euron.

Ett svenskt deltagande i valutasamarbetet är en naturlig fortsättning på vårt lands internationalistiska tradition. För socialdemokratin är gränsoverskridande något mer än att acceptera ett historiskt skeende. Det är en ideologisk övertygelse, en övertygelse som vuxit sedan arbetarrörelsens barndom.

Demokratin föddes i Europa, och det är här den fortfarande står starkast. Genom att ställa sig vid sidan lämnar man åt andra att forma framtiden. Socialdemokrater över hela Europa vill vara med och forma en aktiv och ansvarsfull politik för tillväxt, välfärd och nya jobb. Nationell och regional inåtvändhet kan möjligen ge kortsiktiga vinster men riskerar att göra mänskligheten som helhet fattigare. Jag ser det som min och som regeringens uppgift att driva den europeiska samarbetstanken, för vilken euron och utvidgningen är de viktigaste uttrycken.

Herr talman! Någon har sagt att den som uppfattar framtiden som motvind går åt fel håll, och så tror jag att det är. Visst står Sverige och Europa inför stora problem och urmaningar, men samtidigt är möjligheterna, om vi vågar använda våra nyvunna politiska verktyg, större än någonsin tidigare.

Jag hoppas på en fortsatt konstruktiv debatt.

Anf. 59 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att hälsa Gunnar Lund hjärtligt välkommen till vår krets här. Det var ett mycket bra anförande som jag tror att också många socialdemokrater kan se som ledstjärna för hur man kan angripa den här frågan på ett konstruktivt och bra sätt. Jag hoppas att Gunnar Lund tar med sig hem och hälsar till sin chef finansministern att det inte alls är farligt att vara med här under hela debatterna, utan att det tvärtom kan vara riktigt givande.

De fem argumenten som Gunnar Lund anför är i mångt och mycket samma argument som jag tycker är väldigt viktiga, framför allt det som kom sist, om inflytandet, om vilket Europa vi vill bygga och om vi vill sitta på läktaren och vänta och se medan andra bygger eller om vi vill vara med och forma framtiden. För oss i Folkpartiet är det så oerhört angeläget just att vi får vara med och bygga.

Jag skulle vilja fråga Gunnar Lund om han kan utveckla några få saker till. Det ena handlar just om stabiliteten. Vårt behov av stabiliserande politik blir ju förmodligen mycket mindre genom att den gemensamma valutan i sig erbjuder en större stabilitet. Men likafullt kommer vi att ha behov av olika typer av stabiliserande åtgärder.

Vi i Folkpartiet säger nej till fondsocialism i form av buffertfonder, men ja till större buffertar, större marginaler, genom att vi exempelvis

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

ska ha en bra budgeteringsmarginal i statsbudgeten och en bra strukturpolitik som verkar utjämnande.

Jag skulle vilja att Gunnar Lund utvecklar lite sin syn på framtida buffertpolitik.

Anf. 60 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är en bra och nyttig diskussion som förs här i dag och som säkert kommer att vara ett viktigt inslag i den fortsatta debatten i vårt land, nämligen om hur vi ska rusta oss inför inträdet i en valutaunion. Jag tror att vi lägger ned relativt sett mer möda på den diskussionen i vårt land än vad man gör på många andra håll. Det tycker jag är mycket bra.

Jag tror att det är förnuftigt, eller jag vet att det är förnuftigt, att man när man går in i valutaunionen skaffar sig tillräckliga marginaler i den ekonomiska politiken. Det blir då i första hand fråga om finanspolitiken, eftersom vi kommer att bedriva penningpolitiken gemensamt med de andra EU-medlemmarna på europeisk nivå. Men finanspolitiken bör utnyttjas för att utrusta oss med de här marginalerna, med reserverna, med buffertarna, för det är vad det handlar om. Att göra såsom vi redan nu gör och har gjort, att skaffa oss ett överskott i de offentliga finanserna för att ha en rejäl fallhöjd ned till de tre procents underskott som de nuvarande reglerna tillåter, skapar i sig en väldigt betydande marginal. 5 % av BNP är över hundra miljarder kronor. Så det bästa skyddet är starka statsfinanser, och det ska vi bygga på.

Jag tycker också att vi behöver föra en vidare diskussion om ifall dessa buffertar kan ta andra former. Vi bör se på de förslag som har kommit fram från LO:s sida om buffertfonder. Vi bör ha en grundlig och omfattande diskussion kring detta, som jag hoppas så småningom ska kunna leda fram till en betydande enighet om hur vi bör hantera de här situationerna, vilka reserver vi bör ha, vilka marginaler vi bör ha och hur vi ska disponera dem.

Anf. 61 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Den regering som Gunnar Lund då visserligen inte ingick i ännu har kommit till riksdagen med ett förslag till statsbudget för nästa år som innehåller en marginal på mindre än en halv promille i det osäkra konjunkturläge som nu råder. Det är inte vad vi i Folkpartiet menar med de starka marginalerna och den stora bufferten. Det finns ju all anledning att fortsätta att ta den diskussionen, men det är bra att vi är överens om att det inte bara handlar om buffertfonderna. Däremot hade jag önskat ett lite klarare avståndstagande från dessa. Själva anledningen till att lägga sådant här i fonder vid sidan av kan ju vara att man just ska komma runt diskussionen om det svenska utgiftstaket, som har visat sig vara så effektivt och bra när det gäller att hålla igen i goda tider så att man inte bygger upp alldeles för stora förväntningar och löften om utgifter. Även om utgiftstaket inte har fungerat fullt ut återhållande på alla så har det varit väldigt bra.

Det faktum att vi nu har största delen, för att inte säga hela överskottet, de närmaste åren liggande i andra sådana här system, nämligen pensionssystemen, gör att vi behöver bygga upp bra normer och bra riktlinjer för den ekonomiska politiken över huvud taget. Alldeles oavsett ett

EMU-medlemskap eller inte, behöver vi en diskussion om hur vi ska formulera om målen så att vi inte skapar någon sorts chimär om att vi har stora överskott i statsfinanserna när det i själva verket är de demografiska förändringarna som gör att pensionsfonderna först byggs upp och sedan kommer att trappas ned.

Jag ser fram emot en fortsatt seriös och konstruktiv diskussion med Gunnar Lund och med Socialdemokraterna om valutasamarbetet och även om de frågor i den ekonomiska politiken som vi kan ha olika meningar om, trots att vi är överens om att säga ja.

Anf. 62 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Jag tror att vi i Europa har behov av att euron kompletteras med goda och sunda regler för hur man sköter sina offentliga finanser, och det har den just också. Det är regler som flera länder nu brottas ordentligt med för att nå gränserna för vad som är tillåtet. Det beror just på att de har varit mindre framsynta än vad vi varit. Vi har samlat på oss under de tider då vi haft goda tider. Det kan vi vara glada för, för nu när vi möter kärvare tider klarar vi det alldeles utmärkt. Och vi har sundare offentliga finanser än nästan något annat land i Europa.

Det ska vi fortsätta att ha. Det är därför vi också måste se till att bli överens om vad som ska gälla när vi går in i valutaunionen. Vi kan inte ha regeringar som kommer in och raserar de offentliga finanserna. Det har förvisso förekommit i det förflutna, och det vill vi inte se igen. Vi vill inte se regeringar komma in och unna sig frivola skattesänkningar som kan leda till en direkt underminering av de offentliga finanserna. Då kommer vi att hamna i klistret, liksom en del andra länder har gjort som nu har problem med stabilitetspaktens regler.

Anf. 63 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Även jag skulle vilja hälsa Gunnar Lund välkommen till kammaren. Det är trevligt att se honom här.

Jag har tre frågor med anledning av anförandet. Den första handlar om lönebildningen. Vi har alldeles nyligen fått en rapport från Konjunkturinstitutet som säger att den svenska lönebildningen inte fungerar. Det är ett av de stora och svåra frågetecknen, hur detta ska hanteras, om man nu vill driva en ja-kampanj för folkomröstningen. Jag skulle vilja ha ett besked om Gunnar Lund anser att lönebildningen i Sverige fungerar eller inte fungerar.

Den andra frågan handlar om buffertfonder, som jag tog upp i mitt anförande. Jag skulle vilja ha ett besked, och jag tror att det är väldigt viktigt för de människor som ska fundera över hur de ska rösta, ja eller nej, i september att veta om detta innebär ett införande av ett system för buffertfonder eller inte. För många är det en stor fråga.

Den tredje fråga som jag har handlar just om stabilitetspakten, som också diskuterades nyss. Hur ser statsrådet på stabilitetspakten? Bör den förändras eller bör den finnas kvar i sin nuvarande form?

Anf. 64 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Lönebildningen i Sverige har, om man går till historien, genomlevt perioder som har varit mycket bekymmersamma, där lönebildningen har fungerat mycket dåligt. På senare år har den fungerat

riktigt bra, och jag anser definitivt att den fungerar tillräckligt bra för att vi ska kunna träda in i valutaunionen.

Frågan om buffertfonderna har jag redan varit inne på. Jag tror att vi måste diskutera vad vi ska utrusta oss med för marginaler i den ekonomiska politiken och hur vi ska disponera dessa marginaler.

Jag vill ta tillfället i akt och vända mig till Lena Ek med en fråga som har bekymrat mig en tid. Lena Ek företräder ett parti som ju väldigt ofta talar om hur viktigt det är att vi värnar om och stimulerar företagandet i vårt land. Jag kan helt och håller hålla med Lena Ek på den punkten. Men då förstår inte jag hur Lena Ek samtidigt kan vara motståndare till att vi ansluter oss till euron. Jag tror nämligen att en anslutning till euron har en alldeles särskilt stor betydelse för de mindre företagen.

Så sent som i slutet av förra veckan var jag ute i Norrtälje. Jag var på ett företag som heter Tebex. Det är ett mindre företag, med 35 miljoner i omsättning och ett trettio-tal anställda. Det är mycket framgångsrikt och gör kablage som används i högteknologiska produkter. Det är ett företag med stora expansionsmöjligheter på den europeiska marknaden.

Jag talade med företagsledaren, som drivit fram det här som ett familjeföretag med stor framgång. Hur ska den här expansionen nu gå till? Han tvekade mycket. Och varför tvekade han? Jo, sade han, det är ju det här med valutan. Jag har inte möjlighet att gardera mig mot den valutarisik som jag löper när jag ger mig ut på den europeiska marknaden.

Det var ett mycket konkret problem, och jag tror att många står inför det. Jag skulle gärna vilja fråga Lena Ek vad hon skulle ge för råd till Raymond Fernström som leder det här företaget.

Anf. 65 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att statsrådet har en annan åsikt än Konjunkturinstitutet. Det är väl oerhört bekymmersamt att klara den svenska ekonomin om vi ska ligga genomsnittligt 1,5 % över, som prognosen är, när det gäller höjningen av lönenivåerna. Det skulle på en sexårsperiod kosta oss ett reformutrymme på 60 miljarder enligt Konjunkturinstitutet. Jag kan inte förstå hur man kan rubricera en sådan lönebildning som den vi har nu och kommer att ha framöver som "riktigt bra". Jag förstår faktiskt inte det svaret.

Det är synd att vi inte kan få ett svar vad gäller buffertfonder i dagens debatt. Möjligen kan vi få reda på när vi får ett svar: före eller efter folkomröstningen. Det är ju viktigt för dem som ska rösta. Det vore väldigt bra att veta att vi åtminstone får ett besked under våren från den socialdemokratiska regeringen när det gäller frågan om buffertfonder.

När det gäller småföretagen och deras situation är det ju komplikationer. Men en värre komplikation är det om vi inte kan styra landets ekonomi med alla de verktyg som finns tillgängliga. Det allra viktigaste för en företagare är i och för sig hur valutor ser ut fram och tillbaka under olika cykler. Men om inte den totala nationella ekonomin fungerar bra, och man har alla verktyg tillgängliga för att se att den fungerar bra, är det ett värre problem för de småföretagare som jag känner och som jag jobbar med.

Den tredje frågan, som jag inte heller fick något svar på, är faktiskt hur statsrådet ser på stabilitetspakten. Det är inte korrekt att säga att alla länder runt Östersjön kommer att vara medlemmar i den monetära union-

en. Den senaste genomgången säger att inget av ansökarländerna ens på tio års sikt kommer att klara kriterierna för stabilitetspakten.

Prot. 2002/03:32
9 december

Anf. 66 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Jag är inte övertygad om att Raymond Fernström blir särskilt övertygad eller glad av det svar han fick. Han hade för sin del enbart goda ting att säga om den generella utvecklingen i svensk ekonomi, och hans företag gick väldigt bra. Men de expansionsmöjligheter som uppenbarligen finns för företaget kan han inte utnyttja – eller avser inte att utnyttja – på grund av den typ av valutarisker som han måste löpa och som skulle elimineras helt och hållet om vi gick in i den gemensamma valutan.

Jag vill också säga något om stabilitetspakten. Jag kommenterade den också tidigare. Min syn på stabilitetspakten är mycket positiv. Jag tror att det är sunda och vettiga regler som är nedlagda och överenskomna mellan de länder som deltar i den, alltså EU-länderna. Den gör att länder sköter sina offentliga finanser, och det är helt nödvändigt för att backa upp och stärka förtroendet för den gemensamma valutan.

Dessa regler ska vi värna om. Vi ska se till att de tillämpas lika för stora och små länder. Jag tycker också att det är välkommet med det som kommissionen har föreslagit på sistone, nämligen att man ska hålla på reglerna men att man ska se över om tillämpningen i vissa fall kan göras annorlunda. Då handlar det om att å ena sidan skärpa paktens krav, det bör man göra i fråga om de länder som har en mycket hög skuldsättning, och å andra sidan tillämpa en grad av flexibilitet för de som länder som, liksom vi själva, har en utpräglat låg skuldsättning. De bör kunna kosta på sig att i vissa skeden lägga ut mer utgifter än de eljest skulle göra.

Anf. 67 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Även jag vill hälsa Gunnar Lund välkommen till riksdagen och till riksdagens debatt. Jag tror att många socialdemokratiska anhängare och sympatisörer tyckte att det var väldigt skönt att höra en ledande socialdemokrat redogöra för skälen till att Socialdemokraterna nu är för. Därmed är mumlandets tid i denna fråga över.

Jag tror precis som Gunnar Lund att den stabilitets- och tillväxtpakt som finns som en ordningsvakt inom EMU-systemet är väldigt betydelsefull. Jag har noterat att delar av kommissionen, till och med i dess ledning, har ifrågasatt om den här stabilitetspakten i vissa delar verkligen ska träda i funktion även om jag också tror att majoritetens mening inom kommissionen är att den är viktig och att den nu ska användas även när stora länder får problem. Här tillåts inte budgetunderskott över 3 %. Här drivs länderna att få ned sin skuldkvot under 60 % av de samlade resurserna och det ställs krav på stabilitet.

Min fråga till statsrådet blir: Kan vi garantera att den svenska rösten kommer att vara entydig och till stöd för dem som hävdar att man inte nu ska skapa flexibilitet och undanflykter där man försöker komma undan det faktum att man inte har skött sin egen ekonomi och nu skyller på EU för att försöka undkomma det som är "egenskap"?

Man kan också, vilket bland andra Lars Calmfors gjorde i en debattartikel i helgen, påvisa en del idéer som man skulle kunna koppla till att länder med lägre skuldkvot kanske får en ökad flexibilitet när det

*Det europeiska
valutasamarbetet*

gäller budgetunderskotten och som jag tror skulle kunna vara intressanta. De skulle till och med kunna ersätta idéer om buffertfonder om man fortsätter att arbeta igenom dem.

Det är detta svar som svenska folket vill se: Vilken stabilitet kan vi garantera? Jag tror att denna ordningsvakt kan utvecklas till att bli något sådant, och därmed kanske vi inte behöver ta på oss annat, som jag tror vore mer olyckligt för Sverige.

Anf. 68 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Som jag sade så har jag också en i grunden mycket positiv syn på stabilitetspakten och värdet av att gemensamt tillämpa denna typ av regler för att stötta den gemensamma valutan. Jag kan försäkra Fredrik Reinfeldt om att den svenska regeringen har intagit och kommer att fortsätta att inta en mycket fast hållning när det gäller regelverket. Vi var med om att snickra ihop det när det begav sig för ett antal år sedan, och Sverige har varit ett av de länder som allra tydligast har sett till att värna regelverket. Vi har också gjort det i den diskussion som har dykt upp nu under det gångna året.

Vi har varit mycket bestämda när det gäller att inga av de centrala reglerna i överenskommelsen ska ändras, utan att de ska tillämpas. Det är speciellt angeläget i ett läge som det som nu råder, med kärva tider och då länder oundvikligen hamnar i problem. Då ska man tillämpa den disciplin som man har kommit överens om; det menar jag är självklart.

Jag var själv nere och deltog i ett finansministermöte i förra veckan. Det skadar inte att föra den diskussion som kommissionen nu har tagit initiativ till, och som också fördes i Calmfors artikel i dag i Dagens Nyheter. Jag tycker att den diskussionen är väl värd att föra. Man ser mer än vad man har gjort hittills till i vilken grad ett enskilt land är skuldsatt. Det ska ha en betydelse. Italien har i dag en skuld som överstiger 110 % av bruttonationalprodukten, medan vi själva i Sverige och många med oss ligger tryggt under 50 %. Där ska man kunna göra en åtskillnad när det gäller att bedöma allvaret i att ha ett budgetunderskott eller att unna sig utgifter i större omfattning.

Anf. 69 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Jag kan notera att vi är fullkomligt överens i denna del. Jag tror att det är viktigt att välja just den vägen. Det har nämnts från andra delar av regeringen att man skulle skriva upp saldomål och kanske även tänka på annat. Jag tror att det här är den väsentliga vägen för att garantera att det blir ett stabilt system. Det kan därmed också garantera den finansiella stabiliteten på hemmaplan i Sverige.

Som påpekades tillsattes ju kriterierna under en tid av skulduppbyggnad runtom i Europa under det sena 80-talet och tidiga 90-talet. Då satte man nivån till 60 %, och det var det som sedan har blivit konvergenskriterierna. Därefter har ju länderna utvecklats på olika sätt. Sverige har under 50 % – vi moderater tycker att vi ska ned till 40 % – i skuldkvot och det finns en del andra länder som också ligger bättre till. Då kan man få det utrymme som den som har högre skuldkvoter inte kan unna sig. Då blir det också ett mer flexibelt system där det ska vara flexibelt.

Jag får ta Gunnar Lunds svar i övriga delar till intäkt för att vi har en bred enighet när det gäller att det inte är att efterkomma länder som inte

har gjort sitt som ska vara det som ger flexibiliteten, utan just detta att man har en lägre skuldkvot och i grunden bättre förutsättningar. Då kan flexibiliteten träda in, och då behövs inte andra instrument på samma sätt för att garantera stabilitet.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anf. 70 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Jag tror att jag kan vara överens med Fredrik Reinfeldt om mycket i detta. Men jag vill också utfärda en viss varning. Att vi värnar stabilitetspakten och dess regler får inte innebära att vi slutar tänka själva och att vi slutar att axla ett ansvar för vår egen situation. Det tycker jag att EMU-debatten ofta illustrerar i den svartvita bild som målas upp av himmel och helvete både från både ja- och nejanhängare. Så enkel är inte bilden.

Vare sig vi är med eller inte i valutaunionen så måste vi se om vårt eget hus och värna styrkan i vår egen ekonomi. Vi kan bli hjälpta av den disciplin som stabilitetspakten erbjuder, men vi måste framför allt själva axla ett ansvar. Därför tror jag att det är nödvändigt att föra vidare den diskussion som nu pågår om vad vi själva anser att vi vill ha för marginaler i den ekonomiska politiken. Hur omfattande ska de vara? Hur ska de se ut? Hur ska de konstrueras? Hur ska de disponeras i trängda lägen och så vidare? Det är en nyttig diskussion och den är viktigt att fortsätta.

För närvarande pågår ett arbete i en arbetsgrupp mellan det socialdemokratiska partiet och LO, där man ser närmare på de idéer som LO har tagit fram. Jag är öppen – och det tycker jag att alla ska vara – för att se på alla tänkbara modeller för detta. Diskussionen som sådan är viktig, och den bör komma fram till konkreta resultat.

Anf. 71 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har tre frågor till statsrådet Lund. Det är tre frågor som jag tror att många vill ha svar på innan de bestämmer sig för hur de ska rösta till hösten. Man kan svara ja, man kan svara nej och man kan också svara kanske. Men förr eller senare bör nog svaret bli tydligare än kanske.

För det första: Oavsett buffertfond eller ej – bör överskottsmålet skärpas och höjas vid ett svenskt deltagande i EMU?

För det andra: Lönebildningen fungerar just nu riktigt bra. Kommer den att fungera på samma sätt utan svensk valuta, utan svensk riksbank och utan ränta satt efter svenska förhållanden?

För det tredje: Kan Gunnar Lund och regeringen långsiktigt acceptera ett svenskt deltagande i EMU utan att EMU har ett gemensamt skattegolv för skatten på kapital och företagsvinster?

Anf. 72 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Bör överskottsmålet skärpas alldeles oavsett buffertar, buffertfonder eller vad det må vara i övrigt? Frågar Lars Bäckström. Så kan man ju inte se på saken, tycker jag. Man måste ändå se på det här i ett och samma sammanhang. Såsom debatten har förts, och med all rätt, har ett något mer ambitiöst överskottsmål än det som vi har för närvarande kunnat vara ett sätt att utrusta sig med ytterligare marginal i den ekonomiska politiken. Det är ett sätt som väl av många snarast betraktas som ett alternativ till buffertfond. Det är möjligt att Lars Bäckström vill

ha både treprocentiga överskottsmål och i tillägg till detta buffertfonder, men då gör jag honom knappast sällskap.

Jag menar fortsatt att lönebildningen fungerar tillfredsställande och att den fungerar kolossalt mycket bättre i dagens svenska ekonomi än vad vi har sett i historien. Jag menar också att den i och för sig inte blir oproblematisk när vi träder in i valutaunionen. Det faktum att vi har haft en riksbank som har kunnat sätta en ränta som hela tiden är helt skräddarsydd till de svenska förhållandena har kunnat vara en styrka just för lönebildningen. Därför måste vi även där diskutera med stort allvar hur vi ska finna mekanismer i framtiden som ska kunna spela en liknande roll när vi träder in i valutatunionen. Jag tror att det finns en rad möjligheter att åstadkomma det. Jag vill också understryka att den europeiska centralbankens penningpolitik naturligtvis kommer att utöva ett väsentligt inflytande på lönebildningen.

När det slutligen gäller skatter så är det en myt och en felaktig föreställning som sprids alltför ofta att vi genom ett inträde i EMU skulle tvingas till överstatliga beslut om skatter, som det heter. Jag tror att Lars Bäckström använde det uttrycket. Det är ju fel. Vi väljer det alldeles själva. Om vi insisterar på enhällighet kommer enhälligheten att förbli kvar, och Lars Bäckström behöver inte oroa sig på den punkten.

Anf. 73 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag ska också svara på mina egna frågor. Blir det ett ja krävs det ett höjt överskottsmål. Sedan kan man lägga det i buffertfonder eller inte. Jag svarar på min egen fråga. Det bör regeringen också göra tydligt. Jag säger tydligt att om vi kommer med i EMU kommer vi att få nya betingelser för lönebildningen. Vi kan alltså inte dra någon slutsats av den nuvarande lönebildningen om vi kommer in i EMU. Det blir helt nya förutsättningar för den.

Dessutom, Gunnar Lund, krävs det fortfarande enhällighet om en ändring på skatteområdet i EMU. Det är ju det som är så allvarligt. Om någon i EMU kan vägra att införa gemensamma skattegolv innebär det en gigantisk risk för en skruv nedåt för skattebaserna. Det är den bästa av världar för näringsliv, storkapital och högerkrafter. Det är det Fredrik Reinfeldt hoppas på, nämligen en gemensam valuta och öppna gränser för att sedan kunna pressa ned skattebaserna. De flesta socialister i Europa inser att vi behöver ha ett gemensamt skattegolv i EMU. Det är underligt att Gunnar Lund intar en position som är så apart i den internationella socialistiska rörelsen, enligt min mening.

Gunnar Lund sade att man ska ha vinden bakifrån. Jag tror att det heter platt läns om man har vinden i ryggen, från aktern. Men om man bara ska ha vinden i ryggen och gå dit vinden för en, vet man inte vart man kommer. Jag tror att det var Cheshirekatten i Alice i Underlandet som sade att det inte spelar någon roll vart man går om man inte vet vart man ska.

Karin Pilsäter vet vart hon ska. Hon vill till en europeisk förbundsstat. Men vill Gunnar Lund till en europeisk förbundsstat, så säg det! Om man inte vill dit och inte har gemensamma skattegolv hamnar man i ett läge där nyliberalismen segrar totalt. Det måste Gunnar Lund inse. Hur ska man, med en gemensam valuta, få svenska kapitalägare att betala 30 % i källskatt om det är 0 % i källskatt på andra ställen? Hur ska det gå

med skatter på företag och kapital med en totalt gemensam valuta? De kommer att utnyttja den friheten och fördelen för sin växt där de vill, och skattebaserna eroderas. Ser inte Gunnar Lund det?

Om det blir ett ja till EMU kommer jag att tvingas att säga att jag är för överstatliga beslut om skatter. Så kommer jag att reagera. Det är inte säkert att jag får med mig mitt parti, men jag inser i alla fall konsekvensen av ett ja till EMU.

Anf. 74 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Herr talman! Det var några fascinerande turer i med- och motvind som jag inte alldeles hängde med i. Själv föredrar jag medvind, och det hoppas jag att EMU-debatten ska få nu under de månader som kommer.

Det var ett intressant resonemang om skattefrågan som Lars Bäckström förde. Jag insisterar på att vi bör fortsätta som vi gjort på skatteområdet. Vi bör ha en vetomöjlighet där och fatta våra beslut med enhällighet. Men jag vill omedelbart säga att det inte betyder att man därför avstår från att samarbeta på skatteområdet eller att man inte fortsätter att sträva efter gemensamma och ibland direkt harmoniserade lösningar på skatteområdet. Vi har ju också flera exempel på att vi har nått dithän. Det tycker jag är alldeles utmärkt. Men just på det här området vill vi insistera på att beslutsformen alltså bör vara enhällighet.

Detta är ytterligare en illustration av att den skräckvision som Lars Bäckström med flera försöker måla upp kring de katastrofala följder som blir konsekvenserna av ett inträde i EMU är just en skräckvision. Vi fattar ett beslut om att gå med i en valutaunion. På samma sätt som vi har en gemensam handelspolitik kommer vi att ha en gemensamma penning- och valutapolitik, men mer än så är det inte. Vi väljer själva att ha finanspolitiken helt i våra händer. I själva verket blir det ett viktigare verktyg än det har varit hittills. Vi väljer också vad vi gör på skatteområdet – om vi vill följa med och harmonisera somliga skatter eller om vi vill låta bli det. Detta gäller på område efter område. Det går inte att hävda att vi den här vägen obönhörligen går mot den federala skräckvision som målas upp.

Anf. 75 BO BERNHARDSSON (s):

Herr talman! Att samarbeta är förvisso nödvändigt. Det är nödvändigt i en värld där utbytet över gränserna ökar på alla områden. Det är nödvändigt i ett Europa och en europeisk union där det skapats en enda marknad och där politiken och reglerna av det skälet måste samordnas på alltfler områden.

Att samarbeta är nödvändigt. På en rad områden inom den europeiska unionen är det både nödvändigt och önskvärt att fatta överstatliga, för varje enskilt land bindande beslut. Det gäller till exempel för att bekämpa gränsöverskridande brottslighet, för att skydda miljön, för att få bukt med kapitalflykt och skattesmitare och för att skapa likvärdiga konkurrensvillkor på den marknad som är gemensam och så vidare.

Det europeiska samarbetet är viktigt. Den europeiska unionen är viktig. Den är ett fredsprojekt. Därför röstade jag också ja till EU i den folkomröstning som avgjorde den frågan. Men jag kommer att rösta nej till EMU, och jag kommer att argumentera för det.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

När samarbetet ska utvecklas, för det måste det, måste utgångspunkten vara medborgarnas nytta. Det stora europeiska projektet får aldrig bli självgående, drivet av en egen inre logik eller av ett antal europeiska storpolitiker som fångslas av projektets storslagenhet. Demokrati och öppenhet måste värnas liksom våra möjligheter att bevara och utveckla välfärdsstaten.

Närhetsprincipen – den heter subsidiaritetsprincipen med ett finare ord – måste vara styrande när samarbetet vidareutvecklas. Den principens innebörd är att varje beslut ska fattas på lägsta möjliga nivå. Det innebär, om jag har förstått det rätt, att ingen makt som kan ligga kvar hos de enskilda staterna, självklart under den förutsättningen att det ska vara möjligt att uppnå de politiska mål man har satt upp, flyttas till den europeiska unionen och dess beslutande institutioner. Närhetsprincipen ska gälla.

Det är bland annat av det skälet som jag anser att Sverige ska behålla sin krona, sin riksbank och en egen penning- och räntepolitik. Med en egen valuta har vi nämligen beprövade institutioner med vars hjälp vi ganska hyggligt kan hantera ekonomiska kriser, uppnå de ekonomiska och politiska mål vi sätter upp, öka sysselsättningen i bästa fall, klara lönebildningen och hålla inflationen i schack. Det är trots allt så det ser ut. Det vet vi att vi har, även om någon här försöker påstå att vi aldrig vet vad som kommer i framtiden. Det är naturligtvis sant i någon mening.

Herr talman! I mitt eget parti, inom Socialdemokraterna och inom arbetarrörelsen är man förvisso också medveten om att en övergång till euron skapar problem, och så långt är det gott och väl. Därför ställde den socialdemokratiska partikongressen upp villkor för en anslutning. Det är villkor som en majoritet i partistyrelsen och förtroenderådet nu anser är uppfyllda. De argumenten rekapituleras i det särskilda yttrande som finns i det betänkande som vi behandlar.

Det är för mig ett märkligt resonemang som ligger till grund för ganska märkliga slutsatser. För det första var ett villkor som ställdes upp att en anslutning till euron kan ske bara om lönebildningen fungerar redan nu innan kronan har avskaffats. För det andra var det också ett villkor att den svenska konjunkturen nu innan kronan har avskaffats ska vara i fas med konjunkturen inom EMU-området.

Dessutom ska vi före anslutningen ha preciserat vilka institutioner och åtgärder som kan användas när den svenska ekonomin hamnar i otakt med ekonomin inom hela euroområdet – och det kommer att inträffa. Det är förstås helt nödvändigt att precisera sådana anordningar.

Vad först gäller lönebildningen är det i och för sig alldeles sant att det vore sämre om lönebildningen fungerade dåligt redan nu, före eurons införande. Det vore ganska katastrofalt. Men det stora problemet är ju att även om lönebildningen i dag fungerar säger detta inte så mycket om hur den kommer att fungera sedan, när vi inte har den egna kronan, en egen riksbank och en egen penningpolitik.

Som socialdemokrat finner jag skäl att vara extra bekymrad eftersom vi socialdemokrater sätter det sysselsättningspolitiska målet högt. Målet är full sysselsättning. Det kan naturligtvis diskuteras vad detta innebär. Ett etappmål är att 80 % sysselsättningsgrad ska uppnås, och det är en bit kvar till det målet.

Ett uppnående av våra höga sysselsättningspolitiska mål kommer såvitt jag förstår att utsätta lönebildningen för än större påfrestningar än de som den i dag är utsatt för. Samtidigt riskerar vi att ha gjort oss av med viktiga verktyg för att klara en ökad sysselsättning med en inflation på acceptabel nivå.

Nu diskuteras som bäst vilka alternativa hjälpmedel som man skulle kunna använda för att motverka ekonomisk kris och understödja lönebildningsprocessen när Riksbanken och kronan är avskaffad: buffertfonder, olika finansiella råd, skattepolitiska instrument och nya saldomål. Några menar att vi inte behöver några buffertfonder eftersom vi har så goda statsfinanser och därmed ändå har ett stort utrymme för att agera.

Det må vara hur som helst med detta. Jag tror att buffertfonder och sådana anordningar som nu diskuteras kommer att fungera sämre än de nuvarande hjälpmedlen. Om det är så kommer priset att bli högre arbetslöshet.

Man kan också om man kommer fram till att buffertfonder ska införas fundera över vad det finns för garanti för att en framtida borgerlig regering inte i en övertro på marknadskrafterna kommer att avskaffa dessa fonder. Jag tycker att det här i dag har framgått att det finns skäl att ställa den frågan. Så blir naturligtvis fallet.

Framför allt: Om jag har förstått den här diskussionen rätt måste man göra följande reservation. Allt annat lika måste rimligen stora offentliga resurser bindas upp i ett försök att kompensera för att vi inte längre har en egen valuta, en egen riksbank och en egen penningpolitik. Såvitt jag förstått saken rätt är det fråga om resurser som skulle kunna användas för att stärka välfärdssystemen, till vård och omsorg, eller för att betala bättre löner till exempelvis lågavlönade grupper inom den offentliga sektorn. Det spelar i detta sammanhang ingen roll om dessa ekonomiska reserver öronmärks och kallas buffertfonder eller om de finns bara som stora överskott i statsfinanserna.

Herr talman! Den europeiska unionens utveckling har av någon – jag minns inte vem – liknats vid en cykeltur. Tanken med den bilden är att om man slutar cykla faller man omkull. Därför måste processen hela tiden gå vidare och samarbetet kanske fördjupas och utvidgas i allt större hastighet, annars brakar det ihop. Slutar man att cykla faller cykeln omkull.

Jag tror att det kanske är dags att stiga av cykeln, slå sig ned vid vägkanten och låta folket hinna i kapp. Man bör fundera över och på allvar diskutera med medborgarna om vart cykelfärden egentligen leder. En EMU-anslutning kan enligt min mening vänta. Det är ingen bra idé.

Anf. 76 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Herr talman! Äntligen är det dags för eurodebatten i Sverige. I september 2003 går vi till folkomröstning om att ersätta kronan med euron. Det är nästan tio år sedan vi röstade om medlemskap i EU. Samtidigt står EU mitt uppe i den största utvidgningen hitintills av det europeiska samarbetet. Under åtta år av svenskt medlemskap har det hänt väldigt mycket. Euron och den europeiska centralbanken har etablerats. 300 miljoner människor använder varje dag en och samma valuta, från Las Palmas till Lübeck och från Amsterdam till Wien.

Jag tror att den lyckade introduktionen av euron har förväntat ett antal belackare. För att vara uppriktig vill jag säga att det positivt har överraskat mig vilken politisk kraft som samarbetet därmed fått – en kraft som behövs för att möta de utmaningar och de möjligheter som EU nu tar sig an och är i full färd med att förverkliga.

Utvidgningen av unionen till de av kommunism och planeekonomi drabbade öst- och centraleuropeiska länderna är det främsta beviset på att Europasamarbetet lever upp till sina ambitioner att ena Europas folk för frihet och fred. Samtidigt har under de åtta åren av svenskt EU-medlemskap nya hot mot våra fria och öppna samhällen mötts av samfällt europeiskt agerande. De djupgående konflikterna på Balken har medfört att EU har utvecklat gemensamma insatser för att kunna möta och förhindra liknande mänskliga tragedier. Likaså har de fasansfulla terrorattackerna mot USA och hela den öppna världen på ett nödvändigt och samlat sätt gjort att vi har fått ett samfällt agerande mot terror, osäkerhet och ofrihet.

I arbetet att tillsammans med andra öka möjligheterna för frihet och fred är Sverige nu med. Vi bidrar till och påverkar det, och vi drar nytta av det. Denna delaktighet och påverkansmöjlighet blev möjlig tack vare jaet 1994, ett ja till ett EU som utvecklas och ett ja som nu har ökad styrka i folkopinionen, där färre ifrågasätter att Sverige är med och samtidigt bejakar den kraft som det europeiska samarbetet ger.

Jag säger detta därför att samma nejsägare nu igen vevar samma isolations- och svartmålningsdebatt som sist det begav sig. De säger nej även till euron, för de är emot det europeiska samarbetet och dess landvinningar. Men jag är till stora delar stolt över de framgångar och de resultat som Europasamarbetet medför. Jag vill vårda detta, och jag vill att mitt land fullt ut ska vara med i beslutsfattandet, så att vi kan påverka, kritisera och förbättra. Euron är ett centralt politiskt projekt, och jag vill att Sverige ska vara med.

Det hävdas att euron är en svår fråga att ta ställning till. Det handlar om penningpolitik, valutaområden, räntor, inflation, styrmekanismer och annat som knappast diskuteras i fikarummen, och därmed skulle det vara svårt för svenska folket att bedöma nyttan av att gå med i det ekonomiska och monetära samarbetets tredje fas.

Vi har hört hur motståndare i dag försöker få eurodebatten att handla om teknik och penningpolitik, att basera argumentationen på indikatorer och statistik och att i vart fall hävda att det inte just nu är bra att införa den gemensamma valutan i Sverige.

Jag tycker att euron är en bra sak för Sverige och för Europa. Jag och Moderaterna vill därför att även vi svenskar ska vara med så snart det är möjligt. Helst hade vi förstås sett att Sverige varit med redan från starten för tre år sedan. För oss handlar politik om att skapa största möjliga utrymme för människors frihet och möjligheter. Vi vill se en växande ekonomi och ökad företagsamhet.

Sveriges ekonomiska politik behöver ökad stabilitet. Med Socialdemokraternas devalveringsstyre från 70-talet i minne vet vi att det inte finns några garantier mot att den sortens riskabla ekonomiska politik inte blir på modet igen i vårt land.

Ett ja till euron i en folkomröstning skulle vara ett steg bort från en politik som i längden hotar svenskt näringslivs konkurrenskraft och för-

måga att hävda sig mot omvärldens ekonomier, eftersom eurosamarbetet är ett mycket långsiktigt åtagande som skapar just den möjlighet till framförhållning och långsiktighet som inte minst företagandet förutsätter. Dessutom medför den europeiska samarbets- och stabilitetspakten att deltagande länder upprätthåller budgetdisciplin, något som kanske inte alltid har varit de svenska statsfinansernas främsta kännetecken.

Med euron försvinner devalveringsmöjligheterna. Balans i statens budget blir ett ekonomisk-politiskt mål som inte kan frångås. Därför är ett fullt medlemskap i det europeiska ekonomiska samarbetet och dess gemensamma valuta bra för Sveriges ekonomi och därför bra för de svenska skattebetalarna och det svenska näringslivet och därmed i förlängningen för stabiliteten och tillväxten i vårt land.

Ett av skälen till att jag tycker att det brådskar med svenskt deltagande i eurosamarbetet är de kostnader som utanförskapet varje dag medför, kostnader inte minst för småföretagen, där växlings- och kurs-säkringskostnader samt administrationen för detta ibland överstiger nytan av att ge sig ut på den europeiska gemensamma marknaden. Handel och utbyte har alltid varit den klart dominerande faktorn bakom en nations växande rikedom. Ekonomisk utveckling och allt vad det innebär av ökat välbefinnande sker genom handel. Ett medlemskap i valutaunionen kommer att stimulera den svenska ekonomin och tillväxten genom att stärka förutsättningarna för just handelns utveckling. Ett ja till euron handlar mer om att ge svenska företag och entreprenörer möjligheter att konkurrera på lika villkor som sina konkurrenter än att självantagligen bidra till att försämra möjligheterna för det svenska näringslivets förutsättningar.

Det är ju genom handel och därmed utbyte mellan människor som Europas enighet har kunnat byggas men också dess mångfald kunnat behållas. Efter de förödande världskrigen skulle ett närmare förbund mellan Europas folk möjliggöras. I stället för politisk överbyggnad och centralism, kontroll och förstatligande valdes liberalisering. Ekonomierna öppnades upp, gränshinder försvann, protektionismen skulle bekämpas och snedvridande och kostsamma statsstöd skulle avskaffas.

Nu, efter dryga 50 år, kan vi njuta frukterna av en modig och mycket framåtsyftande politik. Fortfarande återstår mycket att göra. Fortfarande är det många som tror att välbefinnande kan byggas med politiska proklamationer. Ännu är inte alla gränshinder avskaffade, EU:s jordbrukspolitik är en av de värsta skamfläckarna och visst försöker ett och annat land då och då att vinna kortsiktiga fördelar genom att underhålla gamla industri-strukturer och branscher. Men i det stora hela har den europeiska gemenskapen och ömsesidigheten mellan Europas folk kunnat utökas. Freden har vunnits och friheten ökat tack vare att vi dagligdags via marknaden är involverade i ett gemensamt ökat välbefinnande och integration mellan nationer och människor.

Samhörigheten mellan européer tror jag har bäst förutsättningar om den växer i var mans ficka, en gemensam peng som symboliserar samhörighet samtidigt som den ger möjligheter till ökat välbefinnande. Att vara för euron är att stärka det marknadsekonomiska och framgångsrika Europasamarbetet som vilar just på handel och utbyte mellan människor. Med denna handel och detta utbyte följer också ökad tolerans och mera öppenhet. Ett ja till euron ökar utbytet mellan människor och är ett tydligt ställningstagande för samarbete och mot isolationism.

Herr talman! Euroomröstningen är i allra högsta grad en omröstning för eller emot ett fördjupat europeiskt samarbete inom den europeiska unionen. Ett nej till euron kommer att minska Sveriges politiska och ekonomiska inflytande och försämra villkoren för våra företagare att kunna växa i takt med övriga Europa. Euron handlar för mig inte främst om pengar utan om Sveriges roll i ett alltmer sammanväxt Europa, där gränser betyder mindre och mindre och där kontakten mellan människor från olika länder aldrig tidigare i kontinentens historia varit så fria och öppna. Euron är ett naturligt steg till att Sverige fullt ut är med i det europeiska samarbetet. Euron stärker EU-samarbetet i den del där det ska vara starkt och väl fungerande. Det är något som vi alla tjänar på.

Anf. 77 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Gunilla Carlsson, du säger att det handlar om ett fördjupat samarbete om man säger ja till EMU och euron. Men om jag förstår den moderata positionen rätt så vill ni väl inte fördjupa samarbetet på skatteområdet. Om jag har förstått er rätt – jag ställer frågan för att bli rättad om jag har fel – avvisar väl Moderaterna en gemensam skattepolitik om överstatliga beslut om minimiskatter på kapitalvinster och företagsvinster? Ni vill väl att det ska vara nationella beslut och att marknad och konkurrenskraft får avgöra det, och så får det bli vad det blir? Så har jag tolkat er, och jag vill bara kontrollera om jag har tolkat er rätt.

Sedan har jag väl också tolkat er rätt att ni avvisar ett förhöjt överskottsmål och buffertfonder? Ni vill ju redan nu ha noll i överskott. Då har vi enligt min tro den här skruven nedåt på skatteinkomsterna, och finanspolitiken blir väl helt enkelt att minska på utgifterna, eller?

Anf. 78 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Ja, jag har inte så mycket emot att man minskar statens utgifter. Jag ser att det finns många håll att stoppa i, inte minst för Sveriges invånare, där sänkta skatter betyder ökat utrymme för enskilda människor. Det är någonting som vi moderater alltid har varit för, tvärt emot alla de skattehöjare som använder alla olika möjligheter att nu argumentera för buffertfonder, överskottsmål och en hel del annat som inte är moderat politik.

Ja, vi avvisar en gemensam skattepolitik på Europainivå. Vi tycker att det är viktigt med konkurrens och att vi hittar de olika och bästa systemen i Europasamarbetet. Det går inte att ha en europeisk politik på det här området, utan vi tror att det är viktigt att olika länder som har olika traditioner och olika förutsättningar finner olika sätt att finansiera välfärden och offentliga åtaganden. Det är upp till varje enskilt land. Däremot får vi de långsiktiga spelreglerna och stabiliteten med en gemensam valuta.

Anf. 79 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Om jag nu har förstått Gunilla Carlsson och Moderaterna rätt leder alltså den ökade konkurrensen på skatteområdet till att man successivt pressar ned skatteuttaget i de länder som ingår i EMU. Hör här, Gunnar Lund, när Gunilla Carlsson berättar för oss hur man genom EMU kan få en press nedåt på skatteuttaget! Jag tror att hon har rätt, Gunilla Carlsson. Jag tror att det är det man syftar till. Hör det, Gunnar

Lund, och fundera över ditt svar tidigare! Men nu gäller repliken Gunilla Carlsson.

Moderaterna har en klar linje: Skatterna ska pressas ned, och finanspolitiken ska skötas genom mindre utgifter. Jag börjar förstå varför ni är för EMU. Som de säger i Hamlet: Det är galenskap, men det är system i galenskaperna!

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anf. 80 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Nu är det så att för oss moderater är världen större än EU. Den skattekonkurrens som jag talar om finns ju ändå. I dag handlar det för Europas länder om att jämföra sig med USA, Japan och andra ekonomier där skatterna många gånger är lägre och där skatteuttaget ser annorlunda ut. Vi har i vårt närområde både Schweiz, Norge och andra länder som också kommer att konkurrera. Det här är för oss alltså inget större problem.

Det Europasamarbetet möjliggör är att småföretagsamheten, entreprenörskapet och marknadsekonomin får bättre förutsättningar och långsiktiga spelregler och tillväxtutrymme. Det är därför som vi ser att de här frågorna alls inte hänger ihop. Vi vill se ett mångfaldens Europa, och därför tror vi att det är illa om man försöker harmonisera skatterna på Europainivå.

Däremot, Lars Bäckström, har vi ju sett hur även Sverige har börjat fundera över det höga skatteuttaget och dess skadliga effekter, och därmed har man kunnat i alla fall börja diskutera även i vårt land en tillnärmning av skattesatserna och börjat fundera på, till exempel vad gäller förmögenhetsskatten, om det inte är så att det är kostsammare att ha kvar den än att avskaffa den, just för att vårt kapital förs ut ur vårt land. Det är därför skattekonkurrens och institutionell konkurrens inom EU över huvud taget är så bra, och det är det vi kan fortsätta använda även om vi är med i den gemensamma valutan.

Anf. 81 ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Det har varit intressant att lyssna på dagens samtal. Tage Danielsson skrev en gång ”utan tvivel är man inte klok”. Kanske är det vi svenskar som på något sätt sammanfattas. I vart fall känner jag igen mig som norrlänning. Det är bra att alltid ifrågasätta, tvivla, fundera.

Jag mötte frågan om euron och en gemensam europeisk valuta för ungefär tio år sedan. Det har varit tio spännande år att följa den. Jag har verkligen lyssnat på argumenten under hela den resan. Jag har funderat på det som vi nu pratar så mycket om. Har det som vi har gjort hemma, i den här salen i riksdagen, när det gäller att forma politiken och det man har gjort i förhandlingar mellan löntagare och arbetsgivare åstadkommit att de senaste tio åren har inneburit en kraftig förbättring för Sverige? Eller är det det som man har gjort på Riksbanken eller kanske ännu längre bort, hos valutahandlarna i Frankfurt, London och New York, som har prissatt den svenska kronan och den svenska räntan?

Det har verkligen varit en resa under de här tio åren. När jag började intressera mig för frågan fanns det de som sade att valutahandlarna var kloka och förståndiga och att de satte rätt pris. När jag lyssnar i dag hör jag Lars Bäckström, som hörde till dem som tyckte att det var politiken för tio år sedan som var viktig. Det var hur man skötte löneförhandling-

arna, hur arbetsgivare och företagare fungerade som var det viktiga. Nu är det han som är valuta- och räntehandlare. Det har hänt mycket under tio år.

Problemen i slutet av 80-talet och början av 90-talet med inflation och finanskrisen var inte valuta- och räntehandlarnas problem. Det var våra egna problem inne i det svenska systemet. Den stabilitetspolitik som har bedrivits under 90-talet har fört Sverige tillbaka upp på banan och skapat en tillväxt. Den har byggt Sverige till en stark nation med starka offentliga finanser, ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Det handlar mycket om det som har gjorts i den här salen och om beslut som har fattats ute på arbetsplatserna, i förhandlingen mellan löntagaren och företagaren. Det är det som har åstadkommit lyftet, inte när man har suttit och ruvat och funderat på Riksbanken eller för den delen på *trading*-avdelningarna i de stora bolagens små slutna rum.

För mig är 90-talet självupplevt. Jag blev arbetsmarknadsminister i Ingvar Carlssons regering 1994. Jag minns väldigt väl den perioden, när vi startade med ett underskott i de offentliga finanserna som var lika stort som Greklands. Jag minns också att vi var tvungna att hantera frågor tillsammans med Vänsterpartiet och tillsammans med Centerpartiet som innehöll saker som för oss inte kändes speciellt roliga. Det handlade om sänkt a-kassa, sänkt ersättning i sjukförsäkringen och mycket annat. Jag minns hur vi med spänning väntade på morgonen på reaktionen från New York, London eller Frankfurt, på hur den typen av åtgärder skulle prissättas på den så kallade marknaden. Det kommer jag ihåg.

Jag minns hur det var att vara arbetsmarknadsminister och åka ut i landet och berätta vad den där marknaden sade till oss. Att det var för lite och för sent. Kassan skulle sänkas mer. Ersättningen skulle bli sämre. Därför känns det viktigt att i dag kunna stå här och säga att efter åtta år av hårt arbete har inte dessa marknadens män – för det är män – det inflytande som de hade för åtta år sedan. I dag kan man både höja och sänka a-kassan utan att räntan reagerar på det sätt den gjorde. Det är en betydelsefull förändring.

Varför tycker jag då att Sverige ska delta i eurosamarbetet? Jo, det är på samma sätt som 1995, när vi började diskutera saker vi ville vara med och påverka sedan vi blivit medlemmar i EU. Vi började prata om ett sysselsättningsmål, att sätta upp mål för Europas sysselsättningspolitik och arbetslöshetsbekämpning. Jag minns att det fanns ledamöter i den här kammaren som näst intill hånade Ingvar Carlsson när han formulerade de målen. De blev så småningom en del av den europeiska politiken.

Jag är ganska övertygad om att stabilitetsfrågorna, penning- och valutapolitiken kommer att utsättas för granskning av de europeiska regeringarna och parlamenten, på samma sätt som vi har fått sysselsättningsmål, tillväxtmål, miljömål och regler som förhindrar oskälig och osund konkurrens när det gäller skatter och bidrag. Allt det där gör att jag vill säga ja till euron.

Jag vill säga ja till euron också därför att den förenklar vardagen för medborgarna i Sverige. Det blir naturligtvis mycket enklare att jämföra priset på varor och tjänster.

Jag levde mina första levnadsår på en ö uppe i Norrbotten som heter Seskarö, på gränsen till Finland. Seskarö och Haparanda kommun är del av en arbetsmarknad som omfattar Torneå, Kemi och Haparanda. Det är

klart att det blir enklare för dem som ska handla vardagsvaror i gränstrakterna. Men det blir också enklare för oss som bor en bit från gränsen att jämföra priser på varor och tjänster. Jag tror att det blir enklare för medborgarna.

Jag tror att det blir enklare för småföretagen. Jag kan ta ett exempel. Hemma runt Bottenviken finns många pappersbruk, på den svenska och den finska sidan. Vi har mekaniska verkstäder som gör bra jobb åt SCA och Kappa men som naturligtvis också skulle vilja vara i Kemi och Uleåborg. Det är verkstadsjobb som de kan få en, kanske två gånger per år under en intensiv period vid ett driftsstopp på ett pappersbruk i Kemi eller Uleåborg. Det är närmare för dem att åka till Kemi än till Holmsund.

Man kan tänka på de senaste två åren, när kronan först försvagats och sedan förstärkts mot euron med nästan 20 %. Hur lätt är det då för Infjärdens Värme hemma i Piteå att vara med och konkurrera om ett mekaniskt jobb i Kemi? Det är väldigt svårt, speciellt om man inte har vanan och erfarenheten och kanske inte vill betala banken de kostnader som ligger i att hantera valutarisker. Småföretagens konkurrenskraft förbättras.

Dessutom har vi tryggheten och stabiliteten. Vi minns alla hösten 1992 då många i den svenska storindustrin spekulerade för fullt i den svenska kronan. Det var inte bara utländska spekulanter utan också svenska. Jag tror att det är tryggare för dem som sparar och lånar att tillhöra ett större valutaområde än ett litet svenskt valutaområde. Det blir också tryggare för Europa om många länder går med i en gemensam europeisk valuta.

Det är alltså inte bara bra för oss själva, utan det är också bra för oss tillsammans i Europa. Det kanske också ska sägas att det är bra för alla de andra utanför det europeiska valutasamarbetet om vi européer tillsammans bygger ett tryggare och säkrare Europa. Med det brukar följa ett generösare land. Så har det varit i Sverige. När Sverige har blivit tryggt och stabilt har vi också blivit generösare till vår omvärld. Det är viktigt att komma ihåg.

Det blir lägre räntor för dem som lånar. Det är inte oväsentligt för våra ungdomar som ska köpa sig ett hus eller en bostadsrätt. De lånar inte pengar på vad Riksbanken för närvarande sätter som kortränta, utan de lånar pengar på vad priset är på de långa lånen.

Sist skulle jag vilja säga att jag tyckte att det var intressant att i helgen läsa en debattartikel skriven av Urban Bäckström, om att ”makten flyttar från styrelserum”. Det är kanske inte bara från styrelserum i Riksbankens kontor här i Stockholm, utan också från handlarrum i Frankfurt, London och New York, till den här församlingen.

Jag kan inte se det upprörande, Lars Bäckström, i att en del av den politik som i dag ligger i Riksbanken ska flyttas över till riksdagen. Jag trodde att det var något positivt.

Anf. 82 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Om det vore så skulle jag inte tycka att det var upprörande. Nu är det väl ingen makt som flyttar från Riksbanken till riksdagen, mig veterligen. Berätta gärna mer om vad det är för makt! Jag tror att det är en nyhet för hela kammaren. Det kanske var en felsägning – vad vet jag?

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anders Sundström sade att Lars Bäckström har bytt åsikt. Det är ingen skam att byta åsikt, men jag måste erkänna att jag tyvärr inte har bytt så många åsikter de senaste tio åren i dessa frågor.

Jag delar Anders Sundströms åsikt att det är viktigt att politiken är stark mot marknaden. Men jag menar att vi vid ett EMU-inträde blir mer utsatta för marknaden än med det system som vi har för närvarande.

Lyssnade inte Anders Sundström på Gunilla Carlsson, som berättade hur bra det skulle vara med en europeisk gemensam valuta och ökad skattekonkurrens? Lyssna! Svara på frågan: Håller inte Anders Sundström med mig om att det är klokt att ha ett minimigolv för skatter på kapital och företag om vi ska ha den här skattekonkurrensen, som Gunilla Carlsson förespråkar? Så tycker de flesta andra socialister ute i Europa. Varför ska ni socialdemokrater i Sverige vara så väldigt ovanliga att ni är mer liberala och konservativa? Det får väl bli som det blir med skattebaserna – låt konkurrensen råda.

Om ni hade en inre logik och sade att ni var för EMU och för ett mer federalt Europa med gemensamma minimiskattesatser skulle jag förstå hur ni tänkte, och hur Anders Sundström tänkte. Men just nu förstår jag genuint inte.

Jag ska kämpa emot EMU. Vinner ja-sidan kommer jag att säga att vi behöver gemensamma minimiskatter i Europa för att inte låta marknaden styra. Då kommer jag att byta åsikt. Någon frågade när Lars Bäckström byter åsikt. Om det blir ja till EMU ska jag byta åsikt i fråga om synen på skatterna i Europa. Det är väl ett klart besked.

Den andra linjen är så fruktansvärt marknadsliberal. Anders Sundström är väl inte marknadsliberal i den meningen?

Anf. 83 ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Får jag först säga att när det gäller finanspolitiska verktyg borde vi egentligen vara överens om att det nog hade varit rätt ovanligt för något år sedan att en riksbankschef skrev en debattartikel i en lokaltidning i Stockholm och berättade att han tyckte att riksdagen skulle ge regeringen makt att höja skatter. Det skulle inte ha hänt för något år sedan. Det om något är väl ett verktyg som en riksbankschef vill ge, att uppmana riksdagen att använda det som riksbankschefen vanligtvis inte har velat delegera till en regering. Det är det första konstaterandet.

Det andra gäller Gunilla Carlsson, som får prata för sig själv. Men jag har kunnat höra vad hon sade och kunnat följa vad till exempel Lars Wohlin säger. Han var i varje fall tidigare känd för samma ideologiska uppfattning som Gunilla Carlsson. Det kommer säkert debatter där socialdemokrater redovisar sin ståndpunkt som är en annan ståndpunkt än vad jag har. Det tycker inte jag är så märkligt.

Det innebär inte att jag vill se det samhälle som Gunilla Carlsson vill se. Jag vill se ett annat samhälle. Men just på den här punkten är vi överens om att det här verktyget är bra både för hennes uppfattningar och för mina uppfattningar. Lars Wohlin har en annan uppfattning, och det finns socialdemokrater som har en annan uppfattning.

Får jag bara säga om skatten på kapital och företag att jag inte är emot miniminivåer. Vad jag är emot är att vi ska överlåta till någon annan än oss själva att fatta beslut om skatterna i Sverige. Men kan vi tillsammans fatta ett sådant beslut är jag inte emot det.

Anf. 84 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det var ju bra att höra att Anders Sundström inte är emot miniminivåer. Men om man är kopplad tillsammans och måste gå i samma takt är det den långsammaste som bestämmer takten. Luxemburg säger nej. Om det olyckligtvis blir ett ja till EMU tror jag att vi måste ha överstatliga beslut med majoritet som tvingar fram minimiskattenivåer. Fundera på detta, Gunnar Lund! Fundera på detta, Anders Sundström! Annars kommer ni att få svårigheter i den här debatten långsiktigt.

Vi ska inte recensera en ej här närvarande Bäckström, utan vi får nöja oss med Lars Bäckström. Men jag tror att riksbankschefen sade att de vill överlåta makt från riksdagen till oberoende finanse experter att besluta om finanspolitiken. I varje fall betyder inte EMU på minsta sätt att makt flyttas från Riksbanken till riksdagen. Det är i så fall en nyhet.

Anders Sundström nämnde Piteå. Visst kan det innebära fördelar att jämföra priser. Jag sade att det finns fördelar med euron och EMU. Men det innebär också enligt min mening att vi måste skärpa överskottsmålen för att få en möjlighet till finanspolitik. Det betyder att det blir mindre pengar för Piteå kommun att använda om man måste buffra upp mer pengar, vare sig det är i fonder eller på annat sätt. Det är en ansträngning för Piteå kommun.

Det är också en ansträngning för Piteå kommuns småföretagare om räntan sätts efter ett europeiskt konjunkturläge och inte efter ett svenskt. Mycket av industrin i Anders Sundströms hemtrakter handlar om trä, massa och gruvor. En vanlig valuta där är dollar. Det vet Anders Sundström och jag. Man slipper inte alla valutarisker bara för att man går med. Man får andra valutarisker, som är anpassade till ett genomsnitt i Europa. Det kanske kan gynna några av Europas länder, men det är inte a priori gynnsamt för Sverige. För att vi ska kunna behålla en social politik, med socialliberala och socialistiska förtecken, krävs det att vi introducerar mer av gemensamt och att vi går i riktning mot överstatlighet på vissa områden. Det inser de flesta, utom några i svensk debatt.

Det är just av omsorg om att vi ska slå mot marknadskrafterna som vi ska behålla instrument här i Sverige.

Anf. 85 ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Får jag först säga om jämförelsen med Finland, som är ett skogsindustriland, att jag inte kan se att de senaste åren faller ut till en så våldsam fördel för Sverige. Jag som lever nära gränsen kan jämföra, inte bara siffror som jag får inskickade utan också hur det ser ut i verkligheten. Det har inte alls gått speciellt dåligt för det massa- och pappersproducerande Finland i förhållande till det massa- och pappersproducerande Norrland. Det är det första jag vill säga.

Det andra som jag skulle vilja säga är att jag läste vad riksbankschefen sade. I stället för att ha en egen valuta, en egen riksbank som sätter räntan, vill vi gå in i euron, men samtidigt också öka möjligheten för riksdagen att vara mer aktiv och justera skatter både uppåt och nedåt, och till och med överlåta en del av besluten på regeringen. Det är mycket intressant. Det är en debatt som jag inte kan säga är direkt höger.

Prot. 2002/03:32

9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anf. 86 LENA EK (c) replik:

Fru talman! För att fortsätta debatten i den förra replikväxlingen kan jag säga att det är en diskussion som är direkt centralistisk, och på det viset är det inte alls förvånande att Anders Sundström tycker om det. Jag skulle däremot kämpa bra hårt för att slippa överföra mera makt från riksdagen, parlamentet, till regeringen. Det är inte en utveckling som jag vill se.

Jag hade egentligen tänkt citera ur senaste numret av The Economist. Jag ska ta det på engelska först och sedan översätta det så att ingen ska tro att jag luras. "The European Commission and the European Central Bank have given warning that hasty euro entry could endanger the applicants' growth prospects by depriving them of the monetary flexibility needed to cope with the pressures of the single market." Både kommissionen och ECB har varnat ansökarländerna för att för hastigt gå in i monetära unionen. Det skulle beröva dem möjligheter till monetär flexibilitet, vilket behövs för att klara den inre marknaden och pressen på den inre marknaden.

Jag ska läsa en mening till. "Even some rich West European countries have been harmed by the single currency, with interest rates too high for sluggish Germany, but too low for buoyant Ireland, for example." Även en del rika europeiska länder har skadats – "have been harmed" – av den gemensamma valutan, med Tyskland och Irland som exempel.

Vi vet att i samarbetet väger de minsta minst och de största mest. Vi vet också att konjunkturerna inte är i samma läge i de olika medlemsstaterna, vilket ger den skadliga effekten för Tyskland men framför allt för mindre stater.

Vad är det som gör att Anders Sundström tror att vi skulle klara oss i en situation där vi inte har en konjunktur i Sverige som ligger i fas med de andra europeiska länderna när till och med stora Tyskland skadas av den gemensamma valutan på det vis som The Economist påvisar?

Anf. 87 ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det Lena Ek nu läste upp stämmer rätt överens med mina värderingar. Ansökarländer ska inte ha så där väldigt bråttom om jag fick råda. Sverige valde att stå utanför euron till att börja med just därför att vi ville vandra en väg där vi skapade oss en position där vi kände att vi var i det läget att vi kunde dra full fördel av ett medlemskap. Det är därför åren har gått, och det är därför som de åren har varit kloka och riktiga. Vi har verkligen följt just det rådet.

Nästa fundering som måste ställas till Lena Ek är följande. Centern säger sig verkligen värna om de små företagen. Jag har lite svårt att se att Lena Ek väljer den position som framför allt storföretagen gynnas av. De har redan en *trading*-avdelning och valutahandel inne i sitt företag. Hur ser Lena Ek på den frågan om Infjärdens Värme och försäljningen av jobb i Kemi och Uleåborg?

Anf. 88 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Det finns två väldigt intressanta besked som jag kommer att se till att Anders Sundström håller fast vid i kampanjen framöver. Det ena är att det är väldigt nyttigt för ansökarländerna att vänta med ett

inträde. Därmed kommer vi inte att ha en situation som vi har hört talas om förut i debatten här i dag.

Man har sagt att vi mycket snabbt kommer att stå inför en situation där bara Sverige står utanför. Det kommer inte att bli så. Det kommer att gå mycket lång tid innan ansökarländerna har uppfyllt kriterierna så att de ens kan välja vilket de vill göra. Det är väldigt bra att få det beskedet.

Det andra beskedet som också är väldigt bra är att svensk industri inte påverkas av beslutet. Det var det Anders Sundström sade när han skulle hoppa på mig vad gäller småföretagen. Svensk industri klarar både ett innanförskap och ett utanförskap när det gäller den monetära unionen. Man har lärt sig att hantera de frågorna.

Det viktigaste för företagen är att ha en stabil nationell ekonomisk politik. Det är det första. Det ska vara en politik av den typ som man har genomfört i Finland och som många företag bara kan drömma om. De skulle gärna se att vi hade en sådan i Sverige. Om vi i Sverige införde den finska företags- och näringspolitiken skulle det vara en drömlig förändring till det bättre för de svenska företagen.

Vad gäller de små företagen är det likadant där. Räntan och valuta-delen är två saker som är viktiga i den palett som företagen använder när de tittar på framtiden. Men den totala nationella ekonomin är oerhört mycket viktigare. De är oerhört mycket viktigare för dem att vi kan använda alla de ekonomiska verktyg som finns för att till exempel klara en lågkonjunktur i Sverige när resten av Europa kanske har ett annat konjunkturläge.

Det är inte lätt att sitta som ett litet land längst ut i svansen på EMU och få slänga med i den europeiska utvecklingen.

Anf. 89 ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om de på Infjärdens Värme hängde med på Lena Eks svar. Om jag förstod Lena Eks resonemang var det ungefär så här. För näringslivet blir det ungefär oförändrat. En del står i kallt vatten och en del står i vatten med en fot var, och så blir det ljummet alltihop.

Den fråga som Lena Ek har att ta ställning, som jag har att ta ställning och som alla i svenska folket har att ta ställning till är: Vilka är vinnare och vilka är förlorare på ett sådant beslut? Jag är inte så våldsamt övertygad om att storindustrin har så väldigt mycket att vinna på en euroanslutning. De stora företagen hanterar redan många valutor, och de hanterar det på ett ganska bra och rationellt sätt. De till och med spekulerar i det, och ibland tjänar de någon krona på det.

Den intressanta frågan gäller de som vi tror är framtidens företag, de små företagen. Vi vill att de ska växa och våga sig ut på marknader som är större än den lokala, den regionala och den nationella. Är valutahindret ett större hinder för dem än för de stora företagen? Mitt svar är: Jag tror att det är så att de små företagen upplever det som ett större hinder än de stora företagen.

Då blir det lite konstigt att Centerpartiet just den här gången väljer att inte vara med. Centerpartiet såg fördelarna för det svenska jordbruket med ett EU-medlemskap. Att man nu inte väljer att vara med blir lite konstigt.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anf. 90 CARL B HAMILTON (fp):

Fru talman! Debatten om euron har ofta två delar, en som handlar om politik i någon allmän mening och en som handlar om ekonomi. Den debatt som vi haft i dag har väldigt mycket handlat om ekonomiska frågor och inte bara så. Den har också handlat enbart om en del av det som man brukar tala om i ekonomisk debatt.

Den ekonomiska debatten brukar ofta delas i frågor om stabilitet, tillväxt och fördelning. Här har nästan ingenting sagts om EMU och tillväxten och ingenting sagts om EMU och fördelningen av inkomster och förmögenheter. Jag menar nog att fokuseringen på stabilitet är något överdriven. Underskottet finns också beträffande de politiska argumenten.

Jag ska nämna något om tillväxten. Det är klart att det har en långsiktig effekt på svensk tillväxt om man får en ökad utrikeshandel, en ökad specialisering, en företagslokalisering mer i Sverige och en minskad företagsflytt. Det är något som vi måste väga in och ta hänsyn till.

När det gäller fördelningsfrågan är sannolikt Norrland den del av Sverige som kommer att förlora allra mest på om Sverige står utanför. Det är lite av de skäl som Anders Sundström var inne på från sitt Piteåperspektiv. En landsända som är mycket beroende av råvaror och export och är priskänslig har naturligtvis de största fördelarna av en stabil valuta, eftersom man säljer så mycket på pris och har så svårt att hantera stora variationer. Norrland är mycket mer exportinriktat än resten av Sverige.

Låt mig börja med det riktigt stora perspektivet. Nej-sidan fäster här i dag väldigt lite eller inget avseende vid att Europasamarbetet har ett värde i sig. Just i dessa dagar är den inställningen för mig särskilt svår att begripa.

Det råder en bjärt kontrast mellan å ena sidan det stora historiska som nu strax kommer att ske utanför vårt lands gränser när Estland, Lettland, Litauen, Polen och en rad andra länder inbjuds att bli medlemmar i den europeiska unionen och å andra sidan situationen inom vårt eget lands gränser. Där säger nej-sidan inte bara nej till euron, som Miljöpartiet och Vänsterpartiet gör, utan vill också att Sverige ska lämna den europeiska unionen.

När Estland, Lettland, Litauen, Polen och en lång rad andra länder vill gå med i Europeiska unionen vill Vänsterpartiet och Miljöpartiet att Sverige ska gå ur den europeiska unionen. Vad händer då med Sverige? Vad har ni att erbjuda? som Ulf Holm sade tidigare.

De här länderna, EU:s kandidatländer, har under mer än tio år kämpat med att städa upp eländet efter kommunismen. De har nu genom stora ansträngningar och uppoffringar kommit till den punkt där de uppfyller EU:s inträdesvillkor. Nu går dessa länder in i sin slutförhandling i Köpenhamn om några dagar, för att om en vecka sannolikt ha accepterats som medlemmar. Det blir mot denna bakgrund övertydligt hur mycket det svenska EMU-motståndet saknar både perspektiv och ansvarskänsla.

Det handlar för mycket om att vänta och se. Det är för mycket självupptagenhet med frågan om EU och EMU verkligen just nu är kommersiellt och krämaraktigt fördelaktigt för oss. Annars avstår vi, säger nej-sidan. Vi väntar. Andra ska pröva, andra ska ta risker och andra ska gå före.

Detta förhållningssätt – att vänta på andra, vänta och se och låta andra gå före – är något som jag som politiker inte sympatiserar med. Vill man se det ekonomiskt kan man säga att det också kostar att vänta. Det är ett antal alternativ och ett antal möjligheter som vi aldrig får tillgång till. Se i stället på utvecklingen och ansträngningarna i Polen och Baltikum, och se skillnaden mot den svenska nej-sidan!

EMU har funnits i tre år. Sedlar och mynt har redan införts. Allt fungerar – naturligtvis inte problemfritt, men bättre än väntat. EMU är inget högriskprojekt, som var en term som vi mötte gång efter annan för några år sedan. Det har försvunnit nu.

Se på Finland. Landet har haft euron i tre år. Nokia går utmärkt, Ericsson går sämre, ja faktiskt riktigt dåligt. Finland har haft en mycket god ekonomisk tillväxt. Finland har inte haft några finansiella kriser på grund av att man varit med i euron. De har inte massarbetslöshet. Tvärtom har arbetslösheten minskat i Finland. I Finland har man låga räntor. Nej-sidan brukar säga att EMU hotar demokratin eller rentav innebär att den avskaffas. I Finland finns det fortfarande demokrati i allra högsta grad. Den har inte minskat. I den högsta ledningen för den gemensamma centralbanken i Frankfurt sitter dessutom en finsk centralbankschef, Sirkka Härmäläinen. Hon är med i den allra innersta gruppen och styr hela Europas räntepolitik.

Om Sverige röstar ja den 14 september kommer snart hela Östersjöområdet utom Ryssland att ha en och samma valuta. De länder som uppfyller inträdesvillkoren har rätt att bli medlemmar, och man kan redan i dag säga att Estland, Lettland och Litauen är mycket nära detta. Det är möjligt att Polen bör vänta. Det får väl de i så fall avgöra. Men inom fem–tio år kommer alla länder runt Östersjön, från Finland till Tyskland – och, om Sverige går med, även Sverige – att ha denna gemensamma valuta. Det är klart för den som inte är historiskt fullständigt tondöv att detta är en sammanhållande kraft för folken runt Östersjön, med den historia vi har, där järnridån har gått rakt igenom Östersjön. Det är klart att det har ett oerhört historiskt, kommersiellt och mänskligt värde att länderna runt Östersjön binds ihop med en gemensam valuta på detta sätt.

På samma sätt blir naturligtvis belastningen desto större om Sverige skulle rösta nej. Det blir ju att tacka nej till det nära samarbete som bland andra de baltiska staterna vill ha med Sverige. Vi avvisar dem om vi tackar nej till euron. Jag vill inte avvisa de baltiska staterna eller Polen.

Euron blir alltså för många av oss inte så mycket en Europavaluta utan en Östersjövaluta. Detta tror jag det är viktigt att ha i minnet.

Låt mig gå igenom ett argument här, nämligen termometerargumentet som fördes fram här och som jag blev fascinerad av. Det är fascinerande när gamla vänstermänniskor, som har avskytt marknadsekonomin, helt plötsligt hyllar räntenivåer och valutakurser som något slags termometer på välbefinnandet i ekonomin eller i företag. Det är ju inga ekonomer som egentligen tror riktigt på det där på det sätt som det framförs här.

Sverige är, som någon sade, ett för litet valutaområde. Det är den erfarenhet som vi har nu. Stora, väldiga kapitalflöden rör sig mycket snabbt. Det är både storheten och snabbheten. Detta gör att när det är internationella valutakriser, ekonomiska kriser eller börsfall blir svallvågorna in över det svenska lilla valutaområdet för stora. Det blir väldiga

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

överdrifter uppåt och underdrifter nedåt i kursrörelserna. Det gäller inte bara valutakurserna, det gäller även aktiekurserna. Vi har sett det gång på gång under 1990-talet. Hur kan man på allvar ta varje räntenivå eller varje valutativå som något slags perfekt termometer? Nej, vi måste sträva efter stabilitet.

De här variationerna försvårar naturligtvis för hushåll och företag. Svenska företag har ibland att välja mellan att förlora pengar eller att förlora kunder, därför att valutan har blivit felprissatt efter det att deras affär med utlandet har gjorts upp. Kronkursen har ändrats, och innan leveransen har blivit utförd står man med valet att antingen släppa kunden eller göra en förlust. Det kommer man ifrån med euron.

När människor i dag beslutar om de ska ta semester vet de inte riktigt vad semesterresan kommer att kosta i slutändan. Vad de vet är att det blir dyrare vid ett nej till EMU. Utlandsresor har aldrig varit så billiga som nu, om det blir ett nej den 14 september. Själva idén med att behålla den svenska kronan är ju för nej-sidan att återkommande devalvera. Kronan blir svagare och som en konsekvens blir utlandsresorna dyrare.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis ta fram ett klipp ur Dagens Industri den 22 november. Det står så här: "Ökat EMU-motstånd höll uppe räntorna. Nyheten om att svenska folkets EMU-motstånd ökat kraftigt gav eko på finansmarknaden på fredagen. Räntorna steg och kronan försvagades."

Vad är då nej-sidans svar till de människor som ska betala sina rörliga räntor, som kanske har lån på hundratusentals eller miljontals kronor på sina villor eller bostadsrätter? Vad är ert svar till dem? Varför ska de riskera att betala högre räntor? Ni måste ju ha en bra argumentation.

Jag kan inte förstå varför ni kämpar så intensivt för att behålla detta. Se på den bedrövliga valutahistoria som Sverige har haft under de senaste 30 åren, med en depreciering på totalt 90 % och en tillväxttakt som är långt lägre än genomsnittet i OECD och där vi har kommit långt ned i välståndsligan under 30 års återkommande devalvering. Jag tycker att euron för Sveriges del närmast är en nåd att stilla bedja om, även om euromedlemskapet i sig naturligtvis inte garanterar något välstånd.

Anf. 91 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Jag måste hålla med Carl B Hamilton väldigt starkt när han problematiserar kring snabba internationella valutaflöden. Det är anledningen till att vi i Centerpartiet initierade en utfrågning om till exempel Tobinskatt eller andra tekniker för att möjligen kunna hantera den internationella marknadens oerhört snabba flöden av oerhört stora kapital.

Det som förvånar mig med den argumentering som jag nu hör från talarstolen är att Folkpartiet i så fall borde ha varit de första som reste sig upp och sade att detta var ett stort problem. Men så var det inte alls. I stället menade man att det var en fullständigt idiotisk idé som hämmade marknaden. Men vad är det som gör att det är farligare med valutaflöden i Europa än globalt? Det frågar jag mig.

Jag reagerar också väldigt starkt när Carl B Hamilton svänger till det i debatten och säger att själva idén med att behålla den svenska kronan är att kunna devalvera.

Det är inte alls Centerpartiets idé. Och jag betackar mig från att bli dragen över samma kam på det viset när det gäller den ekonomiska politiken. Det var flera sådana olika uttalanden om nej-argumenten och nej-sidan.

Det är viktigt att inse att det finns ett borgerligt parti som säger nej till den europeiska monetära unionen för Sveriges del och att vi gör det med delvis samma men också med delvis helt andra argument som grund för vårt ställningstagande än till exempel Vänsterpartiet och Miljöpartiet gör. Bland annat handlar det om synen på den europeiska unionen.

Jag skulle vilja fråga om Folkpartiet nu är berett att ställa sig bakom kravet på Tobinskatten i den internationella solidaritetens namn.

Anf. 92 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Nej, vi är emot Tobinskatten därför att den inte har den valutastabiliserande effekt som Lena Ek implicerar. Tvärtom är det många som anser att den skulle vara destabiliserande därför att den leder till ett antal tröskeleffekter. Och när dessa trösklar överskrids blir reaktionen på valuta- och räntemarknaden desto större så att det skapar instabilitet. Sedan är det en annan sak att Tobinskatten i praktiken är i det närmaste o genomförbar.

Jag kan inte hjälpa att Lena Ek hamnar i dåligt sällskap med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det är så det är. Det är den position som ni själva har valt, och det är ingenting som jag kan ta ansvar för. Jag tar ansvar för Folkpartiets position och Folkpartiets politik.

Det får bli mitt svar.

Anf. 93 LENA EK (c) replik:

Fru talman! På tal om dåligt sällskap vill jag säga följande. Nu har vi diskuterat buffertfonderna ganska mycket under denna eftermiddag. Det stora problemet är ju att Socialdemokraterna inte är beredda att säga nej till buffertfonder, vilket innebär att om svenska folket i september röstar ja kommer vi att bli sittande med gigantiska fonder – det finns lite olika tekniker för uppbyggnaden – som samlar kapital eller ägarinflytande hos staten. Det ser jag som ett oerhört stort problem. Det är, tycker jag, om något dåligt sällskap.

Anf. 94 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Jag instämmer, Lena Ek. Vi är därför helt motståndare till buffertfonder från Folkpartiets sida. Vi är absoluta motståndare till buffertfonder. Jag tror att detta är väldigt viktigt, och det gläder mig att jag än en gång kan säga detta, och Karin Pilsäter var inne på detta tidigare. Kombinationen av orden LO och fonder är politisk dynamit i svensk politik. Så är det. Därför tror jag att det blir mycket svårare att nå ett ja i folkomröstningen om Socialdemokraterna skulle ta över LO:s tankar om buffertfonder.

Anf. 95 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är jag som är det dåliga sällskapet. Men jag känner mig inte så dålig som några tror. Jag har till exempel aldrig avskytt marknaden, Carl B Hamilton. Hör nu: Jag har aldrig avskytt marknaden.

Då kan vi kanske lägga det åt sidan. Men om man gärna vill tillvita någon den åsikten kan man vidhålla den ändå. Man kan låta bli att lyssna. Det blir en dålig debatt.

När det gäller folkomröstningen sade jag att mitt bärande argument för att säga nej till att gå med i EU var EMU. Nu står vi inför den frågan. Kan vi klara oss utanför och slippa EMU så tycker jag att vi inte ska lämna EU. Partiet har sagt att EU går mot en förbundsstat. Därför har vi en programmatisk inställning att vi inte bör vara med i en förbundsstat, eftersom man sade att det inte var detta som folkomröstningen gällde. Det är en logisk hållning från Vänsterpartiets sida.

Jag är för ett alleuropeiskt samarbete, men jag tror att det samarbetet försvåras av att man tvingar på länderna en och samma valuta. Det är min poäng. Man gör det svårare för Polen att komma in i den europeiska familjen om man har ett A-lag som kvalificerar sig och ett B-lag som inte kvalificerar sig.

Jag har några frågor, Carl B Hamilton, om överskottsmålet vid ett svenskt deltagande. Jag vet att Folkpartiet tycker att 2 % nu är okej. Om man kommer med i EMU, ska man då fortfarande ha ett tvåprocentsmål, eller bör det höjas?

Om Sverige beslutar sig för att gå med i EMU tycker jag att det målet bör höjas. Kan inte Carl B Hamilton ge ett lika tydligt besked som jag ger?

Om vi kommer med i EMU, vilket jag är motståndare till, anser jag att det är nödvändigt med överstatliga beslut om minimiskatteregler. Det är en av orsakerna till att jag är emot EMU. Vad tycker Folkpartiet? Det är viktigt att veta. Jag ser en risk, Carl B Hamilton, att om vi går med i EMU kommer det att betyda en skruv nedåt på skatterna och välfärden i Sverige.

Anf. 96 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Det är i och för sig trevligt att debattera med Lars Bäckström. Men han företräder ändå Vänsterpartiet, och jag konstaterar att om Miljöpartiet och Vänsterpartiet får sin vilja igenom ska Sverige lämna Europeiska unionen. Det är den hållning som Lars Bäckströms parti har. Och Lars Bäckström uppträder rimligtvis inte som privatperson här i kammaren.

EMU tvingas inte på länderna. Ingen tvingas att gå med i EU. EU är en sammanslutning av demokratiska länder. I själva verket är det enda kravet att man ska vara ett demokratiskt land och dessutom att man ska uppfylla de kriterier som man nu har förhandlat färdigt om. Om Polen vill gå med i EMU då gör Polen det. Polen har rätt att göra det liksom de andra länderna.

Lars Bäckström använde ordet tvinga. Det är oriktigt. Man ska gå med så småningom, ja. Men det är ingen som tvingar Polen att gå med nästa år eller om fem år, utan det är när Polen själv vill och uppfyller de inträdeskrav som finns.

Jag tycker att Karin Pilsäter redan har diskuterat frågan om hur överskottsmålet är sammansatt – ålderspensionssystemet, stat och kommun och så vidare. Det är möjligt att man bör omformulera detta mål för att föra ålderspensionssystemet åt sidan.

Det är klart att det är bättre att vara med i Europeiska unionen och diskutera dessa skatter och inte lämna unionen. Vi har inte som politik att vi ska ha gemensamma beslut om skatter, att vi ska ha överstatlighet om skatter. Men det ska inte fördölja att om man har en inre marknad fungerar allt bättre och om man har en gemensam valuta är det klart att det finns ett kraftigt tryck mot en viss utjämning av beskattning av varor och tjänster och personer.

Anf. 97 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag var jättetydlig. Jag sade vad jag tyckte, och jag sade också vad partiet tyckte. Det är ju jättetydligt. Det är slut med dessa partier där alla är som en traktor. Det är ett modernt samhälle, Carl B Hamilton.

Detta oaktat: Var tydlig. Det är möjligt att vi ska, säger Carl B Hamilton. Det är väl inget bra svar till väljarna. Jag var ju tydlig. Bör överskottsmålet höjas vid ett svenskt deltagande i EMU? Vad har vi annars för finanspolitiska medel när vi berövar oss så mycket i EMU? Carl B Hamilton sade lite föraktfullt att man talar om termometrar.

Var inte så föraktfull om den svenska räntepolitiken. Den är inte jät-teperfekt, men den har fungerat tämligen väl. Det höll till och med Karin Pilsäter med om. Men ska det ersättas med något? Det är möjligt att det ska, sade Carl B Hamilton. Men var lite tydligare, Carl B Hamilton.

Och var lite tydligare när det gäller skattepolitiken. Carl B Hamilton säger att det är möjligt att man ska se över den. Var lite tydligare, och ge klara besked när man vill lära andra hur de ska bete sig.

När det gäller skattepolitiken blir det enligt min mening vid ett EMU-medlemskap ett ökat tryck på skattebaserna nedåt genom den öppna europeiska marknaden och en gemensam valuta. Då får vi mindre inkomster. Samtidigt får vi en press med ett ökat överskottsmål. Och då får vi mindre pengar över till det glömda Sverige, som Folkpartiet brukar tala om ibland och som ni säkert känner för. Då får man mindre resurser. Var inte så säker på att det ger omedelbart snabbare tillväxt. Man kan mycket väl ha ett samarbete mellan suveräna nationer, mycket långtgående, utan att överge sina valutor. Under decennier klarade nästan hela världen av att samarbeta med en valutapolitik, Bretton Woods-systemet, som Carl B Hamilton mycket väl känner till. Det finns möjligheter till samarbete även på valutaområdet utan att man gör sig urarva.

Men var lite tydlig om skattepolitiken. Är ni som Moderaterna, att ni låter er pressa ned skattebaserna? Vad säger ni om överskottsmålet? Var tydlig, Carl B Hamilton, om man mästrar andra.

Anf. 98 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Jag ska gärna vara tydlig men låt mig först påpeka att Lars Bäckström är extremt otydlig – Vänsterpartiet vill ju lämna Europeiska unionen. Resten av oss har ingen aning om vilket okänt territorium Vänsterpartiet och Miljöpartiet i så fall ska kliva ut i. Bristen på klara besked är alltså skriande i denna centrala grundläggande fråga.

Bretton Woods tillhör det förgångna och går aldrig att upprepa. Poängen är ju – vilket jag försökte säga också till Lena Ek – att vi i dag har mycket stora valutaströmmar. De är så snabba att den typ av valutaregim

som fanns i Bretton Woods-systemet, som bröt samman redan 1970 eller 1971, inte kan upprepas. Lars Bäckström är 30 år för sent ute – igen.

När det gäller överskottsmålet måste jag återigen säga att det hänger samman med den demografiska utvecklingen. Folkpartiet skulle nog mycket väl vilja göra en omformulering där man tar fram vad som gäller stat, vad som gäller kommun och vad som gäller ålderspensionssystemet. I själva verket är vi tydligare än vad regeringen är, som bara definierar 2 % utan att tala om sammansättningen av dessa 2 %.

Valuta för skattepengarna är en gammal folkpartislogon. Detta blir, Lars Bäckström, väldigt aktuellt i diskussionen om skatteutjämningen. Det är klart att länder kan ha högre skatter om medborgarna uppfattar att de får valuta för skattepengarna. Därför är synen falsk att alla skatter måste utjämnas, bör utjämnas eller kommer att utjämnas – beroende på ur vilken ideologisk vinkel man ser det. Länder kan ha olika skatter om man får olika valuta för skattepengarna. Det är vår linje. Vi är inte ute efter en ensartad politik.

Anf. 99 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Fru talman! Man kan fråga sig om det är uteslutande ekonomiska och politiska argument som kommer att fälla avgörandet i folkomröstningen den 14 september. Jag är inte säker på det. Hela EMU-frågan är nämligen så oerhört komplicerad att ingen till fullo kan behärska den. Det handlar ju om ekonomi, juridik, demokrati, styrelseskick och så vidare.

Avgörande för folkomröstningen blir kanske därför i stället den tilltro, eller misstro, som medborgarna känner inför detta mammutprojekt och framför allt till projektets ledare. Om medborgarna känner sig osäkra, eller rentav bedragna, kommer de att förbli skeptiska till EMU. Låt oss därför se in i den miljö som omger EMU.

För tio år sedan medgav man i Bryssel att ca ½ % av budgeten på ett eller annat sätt hamnade på avvägar. I dag tvingas man medge att det handlar om tio gånger så mycket – en svindel som motsvarar kostnaderna för två Öresundsbroar om året! Sannolikt är falsarierna betydligt större. Så sent som i våras konstaterades nämligen av EU:s revisorer att bara 5 % av EU:s alla utgifter tillfredsställande gick att kontrollera.

Den revisor som först slog larm fick omedelbart sparken därför att avslöjandena påstods ha skadat EU:s intressen. Sedan dess har man tvingats medge att rutinerna måste göras om men det kommer att dröja åtminstone till år 2005.

Tidigare har två andra tjänstemän, Conolly och van Buitenen, slagit larm om liknande missförhållanden inom EU. Som tack fick också de sparken.

För några år sedan tvingades EU-president Santer avgå med alla sina kommissionärer efter det att man avslöjat grova bedrägerier inom hans kommission. Alla skulle ställas inför rätta. Vad hände? Jo, några har fått tillbaka sina jobb. Den ende som straffades var, som vanligt, den som avslöjat falsarierna.

Varför ingriper man inte från högsta ort mot korruptionen inom EU? Jo, helt enkelt därför att korruptionen finns också där. Tre av vår statsministers kolleger i EU är själva anklagade för korruption i sina hemländer men deras ställning och immunitet förhindrar rättsprocesser.

Till våren avgår EMU:s centralbankschef Duisenberg. Hans tilltänkte efterträdare står just nu anklagad för omfattande ekonomiska oegentligheter. Det hindrar inte att jobbet, i avvaktan på domen, är vikt för honom.

En ledning som förknippas med så allvarliga anklagelser saknar naturligtvis all auktoritet och förmåga att ingripa mot korruption längre ned i organisationen. Därför tvingas vi år ut och år in bevittna hur befattningshavare som avslöjas med oegentligheter bara omplaceras och till och med befordras. Nyligen kunde vi se det på EU:s kontor här i Stockholm.

Metoden att köpa tjänstemännens lojalitet är satt i system. Med rikligt tilltagna förmåner som görs beroende av visad lojalitet gentemot EU – såväl under som *efter* anställningen – försäkras man sig om att de anställda tiger om missförhållanden intill döden. Inte ens nomenklaturen i Sovjet var så utstuderad men oförmågan att hejda en växande korruption inom de egna leden ledde ändå till den unionens fall.

Nästa år står våra EU-parlamentariker i tur för en fördubbling av sina arvoden. Ingen säger sig vilja ha detta men vi kan ana hur det kommer att gå.

I detta närmast osannolika EU-maskineri utgör EMU själva navet. Just nu diskuterar man i det så kallade framtidskonventet hur EU ska kunna ombildas till ett Europas förenta stater. En sak är man redan överens om: Europas förenta stater kan inte existera utan ett EMU, och ett EMU kommer inte att fungera utan ett Europas förenta stater.

Vad folkomröstningen således ytterst handlar om är inte vilken semestervaluta som är mest praktisk utan om Sverige ska anpassas till att vara en delrepublik i ett framtida Europas förenta stater. Detta slår EMU-entusiasterna ifrån sig. I stället målar man upp en osannolik framtidsvision.

I Europaparlamentets broschyr *Europa 2003*, som vi alla fick förra veckan, står det att EU år 2010 ska ha blivit "världens mest dynamiska och snabbast växande ekonomi". Sanningen är att EU har knappt 65 % av USA:s BNP per capita i dag. Efter utvidgningen med tolv nya stater sjunker EU:s BNP till ca 40 % av USA:s. Ändå har man mage att påstå att EU inom sju år har gått förbi USA. Med sådana lockbeten vann ja-sidan 1994 men jag tror inte att det kommer att gå en gång till.

Varför inte i stället titta i facit? EMU-länderna har haft sin euro i tre år. Flera av dem är på väg in i djup ekonomisk kris. De tre länder, med Sverige i spetsen, som stått utanför EMU har däremot klarat sig bäst i EU. Hur förklarar man det?

Sedan har vi bristen på ledarskap. Vem är EU:s ledare? Ingen. Var sjätte månad byter man nämligen ordförande – oftare än i en Rotaryklubb. Ingen tar således ansvar, och ingen kan heller utkräva ansvar. Därför kan korruptionen växa ostört.

I en redan överbyråkratiserad administration måste snart alla tiotusentals lagtexter göras begripliga i 27 nationer med 24 olika språk. Dessutom ska ytterligare drygt dussinet valutor in i EMU – valutor som representerar vitt skilda ekonomier, alltifrån Europas fattigaste till Europas rikaste.

Efter snart 15 år med enorma bidrag har det forna Östtysklands 18 miljoner invånare – trots ett och samma språk – ännu inte kommit i kapp sina övriga landsmän. Vad händer med den korruption som redan finns i

EU när ytterligare 108 miljoner människor med tolv olika språk ska införlivas?

Vårt inflytande inom EU blir ynka 2 % efter utvidgningen. Visst får vi sitta med vid bordet i centralbanken. Men vem bryr sig? När det kniper tänker varje nation bara på sig själv, och då är det de stora som vinner.

Vilket är bäst för vår ekonomi – 2 % inflytande i Centralbanken i Frankfurt eller 100 % inflytande i vår egen riksbank? Men det är klart att värdet av en självständig riksbank ytterst bestäms av det förtroende som riksbankschefen åtnjuter. Så är det i alla fall i alla andra centralbanker.

EMU innebär ett oöverskådligt risktagande, och allt oftare höjs nu varningar för att hela projektet kan gå överstyr. Snart ska EU göras om. I dag vet ingen var det kommer att sluta. Påfrestningarna på EU-medborgarnas lojalitet kan bli okontrollerbara. Redan strejkas det runtom i Europa som aldrig förr mot kraven i EMU.

Låt mig sammanfatta. Ska vi låta Sverige omvandlas till en delrepublik i ett Europas förenta stater? Ett Europas förenta stater som byter sin politiska ledning två gånger om året och där ingen känner ansvar för att hejda korruptionen. Ett Europas förenta stater där varje beslut måste översättas i tal och skrift till 24 olika språk åt 27 olika folk. Valet borde vara enkelt.

Och kom ihåg: Ett nej kan alltid ändras, ett ja är för evigt.

Anf. 100 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Min fråga till Björn von der Esch är: Anser Björn von der Esch att Europeiska unionen bör upplösas och vad är i så fall hans alternativ för länderna i Västeuropa och inte minst för de nya självständiga nationerna i Östeuropa?

Anf. 101 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Fru talman! Nej, jag anser inte att Europeiska unionen ska upplösas. Men jag vänder mig mot Maastrichtfördraget, som jag ser som en stor fara för hela det EG som jag faktiskt stöttade och fortfarande tror på. Men i och med Maastricht med alla de villkor som där stadgas för inrikespolitik, utrikespolitik och naturligtvis för EMU tror jag att vi riskerar att köra hela projektet i sank.

Anf. 102 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Men nu finns faktiskt Maastricht, nu finns ett EU med Maastricht-, Amsterdam- och Nicefördrag. Det är den verklighet som vi har att ta ställning till. Såvitt jag förstår orkar inte Björn von der Esch ta ställning till den verklighet vilken han lever i. Man får väl välja mellan att ha ståndpunkten att EU bör upplösas i den form som det i dag har – om jag har tolkat Björn von der Esch mycket skarpa vidräkning på rätt sätt – och att leva med det EU som faktiskt finns. Jag kan inte riktigt se hur Björn von der Esch kan bli tagen på allvar när han samtidigt säger att han vill vrida klockan tillbaka till någon situation före Maastricht eller EES-avtal. Hur ska Europas länder fogas samman om man ser det framåt och inte bakåt?

Anf. 103 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Fru talman! Jag vill inte vrida tillbaka, jag vill styra upp det. Vi har redan sett hur det är. Vi skulle ha en västeuropeisk union, vi skulle år 2003 ha en krigsmakt på 60 000 man, 100 fartyg och 200 flygplan. Det finns inte en enda beväring än så länge, och det ska vara färdigt nästa år. Man kan lugna ned sig och dra ned på det hela. Det är en omänsklig uppgift att EU ska klara av hela denna utvidgning på denna korta tid som nu är. Därför menar jag: Låt oss för guds skull stå utanför detta så länge vi kan, det är ingen brådska. Vi kommer att vara välkomna precis när vi vill gå in.

Anf. 104 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Fru talman! Sällan har jag hört en kristdemokrat vara så pass egoistisk genom att säga: Vi väntar och ser, projektet står öppet för oss hela tiden. Jag har i och för sig suttit några år i Europaparlamentet och var med på den tiden när det framför allt var kristdemokratiska partivänner till Björn von der Esch som drev kampen mot EU-kommissionens ordförande som då tvingades att avgå. Det gjorde man just för att få ordning och reda i det europeiska samarbetet.

Det argument som von der Esch använder mot det sätt varpå EU styrs i dag är för många ett argument för att göra Europasamarbetet mera strukturerat, lättare att följa och lättare att utkräva ansvar. Det är många som är för det europeiska samarbetet som har samma kritik mot rotterande ordförandeskap som von der Esch. Det är därför jag faktiskt känner mig lite förvånad över den vidräkning som nu skedde.

Jag skulle vilja påminna om en sak. Jag har dock inte samma erfarenhet som von der Esch, men jag har gått gymnasiet i Motala och bott flera år i Gävle kommun, och jag vet att det förekommer slöseri, slarv med skattebetalarnas pengar var än de anhopas. Det är inget försvar för den slapphänthet som har funnits med EU:s budgetpolitik, men jag tycker att det skulle vara klädsamt med en viss blygsamhet.

Slutligen skulle jag vilja fråga två saker: Vad är alternativet för ett Europa som riskerar att söndertrasas av krig, flyktkatastrofer, etniska motsättningar, våld mot mänskligheten om man inte genomför en gemensam säkerhetspolitik? Vad har Björn von der Esch, med tanke på ordvalet, emot att de nya länderna nu kommer in i det europeiska samarbetet: 24 olika språk och 27 olika länder? Detta är Europas mångfald. Jag trodde att det var någonting som vi i humanismens tidevarv faktiskt satte värde på.

Anf. 105 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Fru talman! Det var många frågor. Låt mig börja med huruvida jag är egoist eller inte. Jag tror att vi har hållit på i fyra timmar nu att tala om ifall Sverige tjänar på inträdet eller inte. Det är vad det handlar om, och är inte det egoism? Om jag då råkar säga att jag anser att vi bör vänta kan jag inte se att det är mera egoistiskt. Jag tycker mera att det är klokskap.

Så var det fråga om ordning och reda. Det är bara att titta på resultatet. Korruptionen bara ökar, man kommer inte till rätta med den. Vi vet att korruptionen i de länder som kommer in nu är mycket utbredd, det är ingen hemlighet. Hur ska man komma till rätta med den innan man har klarat ut den i de 15 länder som redan finns med? Det är ett önsketän-

kande. Jag skulle gärna se att hela världen var ett enda stort EU, men det går inte. Det lönar sig inte att drömma sig fram till vad som kunde vara kul och trevligt och vackert när verkligheten är sådan som den är.

Om vi har alternativ till fred och krig – jag tror inte det blir krig om vi står utanför EMU ett tag till.

Anf. 106 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Fru talman! Krig eller inte, men sedan vi senast hade en folkomröstning har Europa lidit stora fasor på Balkan, som är en del av Europa. Jag tycker att det är bra och viktigt med de insatser, som von der Esch nu nedvärderar, som har gjorts inom det europeiska samarbetet. Det påverkar oss alla när människor drivs på flykt, när kvinnor våldtas, män lämnas och barn lämnas utan sina föräldrar. Om detta sker i vårt Europa tycker jag att vi har ett ansvar att vara delaktiga.

Därför blir jag så förbluffad när jag hör dessa tongångar från en kristdemokrat i den generation som på nära håll ända har fått uppleva vad kriget har betytt för Europa. Samtidigt tycker jag att det är oförsäkamt eller okunnigt att påstå att samtliga öst- och centraleuropeiska länder skulle ha högre grad av korruption än Sverige. Så är det inte. Det finns stora olikheter i de olika ländernas förmåga att hantera sina byråkratiska system. Lettland har stora bekymmer, Estland har knappt några om vi jämför med till exempel Belgien och Sverige. Därför tycker att jag det vore klädsamt med en viss nyans.

Jag tycker att det är egoistiskt att fortsätta med detta vänta-och-se och låta andra köra i väggen eller lyckas med något. Jag ser också en risk med vänta-och-se. Och den politik som von der Esch därmed understöder kan riskera att Sverige inte längre lyckas uppfylla de ekonomiska villkoren för att komma med i det ekonomiska och monetära samarbetet fullt ut. Det tycker jag skulle vara en stor nackdel för Sveriges ekonomiska utveckling.

Jag är inte egoist. Jag vill vara med och bygga det framtida Europa nu. Då ska vi vara med och fatta besluten där de tas. Därför är det viktigt för mig att vara med i det europeiska samarbetet. Jag hör vad von der Esch tycker. Jag tycker att det är synd att han använder lögn och misskrediterar Europasamarbetet så grovt som han nyss gjorde.

Anf. 107 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag sade samtliga, utan jag sade att det förekommer mer korruption i de nya länderna än i de nuvarande. Jag stöder mig på den statistik som kommer en gång om året vad gäller korruption runtom i världen, inte bara i Europa. Det är bara att titta efter för att se hur det är.

Sedan talar Gunilla Carlsson någonting om Balkan, hur illa det är på Balkan. Visst är det det. Men där har EU efter alla dessa år inte ens en gång lyckats få en styrka som kan ta hand om det. Vi kan inte ta hand om Makedonien nu när USA vill ut. Den stora tvistefrågan är hur EU ska klara ut det. Lilla Makedonien på några miljoner människor klarar vi inte att ta hand om. Vi klarade inte ut Balkanfrågan heller innan. Det är bara drömmar att vi ska skapa något slags jämvikt till Nato och bli lika starka som Nato. Detta har man lagt ned redan därför att man inte lyckades med det.

EU tar för sig för mycket. Om EU ändå kunde stoppa upp och först och främst försökte förverkliga allt som vi ska göra enligt gamla EG- och Romfördraget och vänta med alla de andra sakerna i Maastricht.

Vi kommer att köra hela tanken i kvav. Våldigt många människor är i dag oroliga för vad som händer om euron går över styr.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anf. 108 SÖREN WIBE (s):

Fru talman! Jag har med stort intresse följt den här debatten som är den första som jag har följt i den här kammaren. Det är många kloka synpunkter som har framförts. För mig som är ekonom är det värdefullt att de flesta debattörer ändå har insett att det här projektet är någonting som innehåller betydande ekonomiska risker.

Det debatterades nyss huruvida man var egoist om man tog upp de ekonomiska aspekterna på EMU. Men jag konstaterar att de är viktiga och att de förtjänar att belysas.

Jag tror väldigt lite på de eventuella ekonomiska vinsterna av den monetära unionen. Rent abstrakt tycker jag att det är en underlig tanke att vår penningpolitik skulle skötas bättre av direktörer i Frankfurt än av den svenska riksbanken.

Som många har sagt har vi en väl fungerande penningpolitik, och det är bland annat den som har gjort att den svenska ekonomin nu är mycket bättre än i de allra flesta EMU-länderna. Låt mig i det sammanhanget ta upp en detalj. Framför allt Karin Pilsäter och Fredrik Reinfeldt tyckte sig spåra en viss inkonsistens hos dem som kritiserar Riksbankens självständighet samtidigt som de framhåller att penningpolitiken har fungerat väl. Essensen, själva den hårda kärnan, till varför den svenska penningpolitiken har fungerat väl är ju att vi har haft en rörlig växelkurs.

Jag och många ekonomer i likhet med mig är långt ifrån övertygade om att detta med självständigheten har något större värde i sammanhanget. Det är den rörliga växelkursen som är det centrala. Det finns alltså ingen inkonsistens mellan att kritisera självständigheten och att framhålla våra positiva erfarenheter.

Vår ekonomi är alltså långt mer framgångsrik än i euroområdet. Vi har en låg inflation och vi har haft en högre tillväxt ända sedan 1994. Hur vi än mäter den så är arbetslösheten väsentligt lägre i Sverige än i euroområdet. Vi har också starkare statsfinanser. Dessutom har vi ett överskott i våra utrikesaffärer som i år ligger på nästan 4 % av BNP.

Dessa ekonomiska fakta visar att det egentligen inte finns någon anledning att gå med i EMU bara för att stabilisera den svenska ekonomin. Tvärtom är det som många nu har påpekat att euroområdet brottas med stora ekonomiska problem och riskerar att gå in i en svår kris. Länder som Frankrike, Tyskland och Italien kan komma att bryta mot reglerna i tillväxt- och stabilitetspakten – den pakt, fru talman, som EMU-anhängarna för övrigt alltid framhållit som garanten för sund ekonomisk politik inom euroområdet. Den håller nu på att luckras upp, och det har kommit fram flera förslag till hur den ska förändras.

Häromdagen hörde jag en tysk ekonom i TV förklara att det visserligen var Tysklands idé att föra fram den här pakten. Men nu ångrade man sig djupt. Den tyske ekonomen bad faktiskt om ursäkt i TV för att Tyskland hade gjort någonting så dumt som att föra fram stabilitetspakten.

Det är naturligtvis en välkommen insikt, men den är kanske lite senkommen, och jag vet inte om den godtas av Tysklands många arbetslösa.

Dessutom tror jag inte att man ska blunda för att en hel del av de ekonomiska problem som euroområdet nu har faktiskt kan ha att göra med den monetära unionen. Vi vet alla vad det handlar om, nämligen att områden som har vitt skilda strukturproblem tvingas till en enhetlig räntepolitik. Detta är lite allvarigare än vad som har framkommit i debatten.

När man har diskuterat detta har man bara framhållit den nominella räntan. Men vad som är intressant är att realräntorna skiljer sig ännu mer, och detta medför en ytterligare destabiliserande effekt. Som exempel kan jag nämna att Irland har en inflation på 5 % och Tyskland en inflation på ½ %. Båda länderna har samma ränta. Om räntan är 3 % betyder det att Irland har en negativ realränta på 2 % och Tyskland en positiv realränta på 2 %. Det innebär att man har en penningpolitik som är extremt expansionistisk i Irland som redan går bra och som redan har en hög inflation och en restriktiv penningpolitik i Tyskland som går väldigt dåligt. Lika nominella räntor ger den här effekten och det är destabiliserande för ekonomierna.

Låt mig i sammanhanget påpeka att det är den reala räntan som är den intressanta. Det har framförts av Carl B Hamilton och Gunnar Lund här att Sverige skulle ha högre ränta än Tyskland. Det är inte sant. Tar vi hänsyn till realräntan har vi lägre realränta i Sverige än vad man har i Tyskland.

Det är inte heller så att ett litet land som Sverige skyddas av att vara med i valutaunionen, utan det är närmast tvärtom. I en internationell ekonomi är det utomordentligt viktigt för en så öppen ekonomi som Sverige har att vi inte är fastlåsta vid de stora valutorna.

Anta att Sverige går med i EMU och att dollarn faller mot euron. Då skulle det svenska näringslivet få mycket stora problem. Kina och större delen av Sydostasien är knutna till dollarn. De följer med i fallet liksom förmodligen även Kanada, Latinamerika och Storbritannien. Större delen av världsekonomin är dollaranknuten, särskilt de snabbväxande marknaderna i Asien. Faller dollarn, faller den mot euron. Så länge som vi har kronan kvar kommer vår växelkurs att anpassa sig till detta, det vill säga den kommer delvis att följa med dollarna ned, och därmed bevarar vi rimliga konkurrensförhållanden. Men står vi utanför kommer vi att få uppleva häftiga svängningar i vår valutakurs gentemot ekonomierna i Amerika och i Asien där vår industri har stora och viktiga marknader.

Carl Hamilton talade om de vågor av spekulation som sköljde in över den svenska valutan. Men det är inte de små valutorna som är skvalpvalutor, utan de verkliga skvalpvalutorna är de stora valutorna. Dollarn steg med 50 % gentemot euron på två år. Sedan dess har den fallit med 20–25 %.

Påfrestningarna på den svenska industrin kan bli mycket svåra om vi är med i EMU därför att vi är ett mycket dollarberoende land. För den svenska ekonomin är EMU inte alls någon trygg hamn utan snarare ett hotfullt rev.

Det finns alltså väldigt få ekonomiska skäl till att gå med i EMU. När de ekonomiska argumenten tryter kan jag notera att det blir vanligt att hänvisa till mer eller mindre diffusa politiska argument, framför allt centrerade kring två saker, nämligen inflytande och freden. Det tredje

temat som jag tycker mig ha märkt här i dag är att detta skulle vara något slags Östersjöprojekt.

Jag ska inte kommentera det senare, men när det gäller inflytande är ändå den historiska erfarenheten den att ett lands internationella inflytande vilar på ekonomisk styrka, hög utbildningsnivå, avancerad teknologi, skickliga diplomater och en klar politisk medvetenhet om vilka nationens intressen är. Norge står utanför EU, men Norge spelar en oerhört viktig roll i olika fredsmäklade processer i Mellanöstern och i Sri Lanka.

Fru talman! Slutligen: Tanken att en gemensam valuta skulle stärka freden finner jag något märklig. Ryssar och tjetjener har samma valuta, liksom tamilska tigrar och lankeser. När Jugoslavien rasade samman hade man såvitt jag vet en valuta. Till på köpet inträffade det amerikanska inbördeskriget efter 80 år av union där man – såvitt jag vet – hade gemensam valuta. När jag tänker igenom världsläget kan jag inte erinra mig en enda krigisk konflikt som nu pågår mellan områden som har olika valutor. Däremot kan jag lätt tänka mig ett tiotal konflikter som pågår i områden som har gemensam valuta. Jag tror inte alls att EMU kommer att ena Europa. Jag tror snarare att den på grund av de ekonomiska spänningar som finns kommer att splittra Europa.

Det finns alltså få sakska, som jag ser det, som talar för att Sverige ska gå med i EMU. Dessutom gäller, som någon också sade, att ett nej faktiskt kan omprövas i framtiden, medan ett ja är för evigt. Och det kanske är det allra starkaste skälet för att vi bör säga nej till EMU.

Anf. 109 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Det var många saker som jag skulle vilja protestera mot.

Låt mig börja med räntan. Jag visade ju upp det lilla urklippet från Dagens Industri den 22 november: Ökat EMU-motstånd höll uppe räntorna.

Det är inte en jämförelse med andra länder. Innebörden av detta är att när EMU-motståndet får vind i seglen i opinionsmätningarna blir räntorna högre än eljest för svenskar som har sina hus eller bostadsrätter i Sverige. De blir högre än de annars skulle vara. I Sverige blir räntorna och utgifterna för dessa människor högre. Vad säger du till dessa människor som när månaden är slut inte har lika mycket pengar som du har?

Ett mycket dollarberoende land, säger Sören Wibe om Sverige. Pappersmassan utgör enligt de senaste uppgifterna som jag har – de är i och för sig inte alldeles färska – 1,7 % av Sveriges export. Det är den varugruppen som ni ständigt återvänder till. Den utgör mindre än 2 %. Massan utgjorde endast 1,7 % av hela Sveriges export 1997. Pappersmassan utgör en liten och minskande andel.

Tysklands kris är inte en eurokris. Det är en brist på reformer inom Tyskland av arbetsmarknaden, av olika energimarknader, av telekommarknaden, av socialförsäkringssystemen, och det är blockeringar mellan delstaterna. Det går inte att devalvera sig ur detta, Sören Wibe, som ligger i din analys. Dessutom förlorar Tyskland komparativa fördelar gentemot sina grannländer. Det devalverar man sig inte ur, tack och lov.

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

Anf. 110 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Carl, först och främst är det så här: Tidigare exporterade Sverige mest massa, men nu gör vi papper av det. Det betyder att vi exporterar nästan ingen massa alls, utan vi har förädlat den till papper. Det är det som är den stora posten. Det samlade exportvärdet av skogsindustrin, som inkluderar både papper, lite massa och sågade varor, är bortåt 100 miljarder kronor. Men det är inte den enda delen som är dollaranknuten. Stora delar av stålexporten och gruvnäringen är också dollaranknutna. Dollarn står för mer än 50 % av vårt exportvärde. Det var det första.

När det gäller räntan och vad man ska säga till dem som får en räntehöjning med 0,2 % eller något sådant är det så att räntan styrs av underliggande reala faktorer. Det är den stora bestämmande faktorn. Men sedan är det klart att det finns tillfälliga variationer här precis som det gör i en kurs. De kan styras av rationella och irrationella faktorer. En irrationell faktor är när ekonomijournalister får för sig att om vi står utanför EMU kommer räntan att bli högre, och då reagerar marknaden med att höja räntan med 0,01 % eller något sådant. Men då säger jag till villaägaren: Visserligen förlorar du 18 kr på ditt villalån, men det kommer du att tjäna in ordentligt om vi står utanför och du slipper blir arbetslös. Så skulle jag säga.

Slutligen vad gäller Tyskland, Carl, är det naturligtvis helt riktigt att alla problem inte bara beror på EMU-anknytningen, men en hel del gör det. Det har helt enkelt att göra med att man gick in och knöt sig vid för hög kurs, och det gjorde man vid ett konjunkturläge som var ganska gynnsamt för Tyskland, för ett par år sedan. Sedan har man råkat ut för en nedgång i sin ekonomi, då man plötsligt har upptäckt att kursen är för hög, och man kan då inte justera den. Det här är inte fråga om att devalvera sig ut ur problemen, som ni uttrycker det, utan det här med växelkursers rörelser är lika naturligt som att priser rör sig upp och ned för ett företag.

Anf. 111 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Då skulle den här personen som skulle betala mer för sitt villalån i stället räddas från en högre arbetslöshet. Men det är ju till exempel inte så att arbetslösheten i Finland har ökat, att det är massarbetslöshet och den typen av argumentation som vi ständigt hör. Arbetslösheten där har fallit. Finland har gått bra.

Sedan är det argumentet att ett ja är för evigt. Som EMU-anhängare kan jag säga att har man väl kommit in i EMU så vore det väl bra om man blev kvar där. Men det är inte på det sättet. Ett ja är inte för evigt. I det konvent som nu sammanträder är alla överens om att man ska ha en utträdesklausul. Jag tycker att det är bra, för då får vi bort just den här typen av fäinig debatt som Sören Wibe driver med mig nu. Det är klart att inget demokratiskt land kan av andra demokratier tvingas till någonting som befolkningen absolut är emot. Är det så, som Sören Wibe nyss sade, att detta är Sören Wibes starkaste argument, då kan han kasta det argumentet i papperskorgen.

Anf. 112 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Det var ju ett råd förstås. Men det tråkiga som man har sett i EU-sammanhang när det gäller folkomröstningar är att om man inte röstar som ofta de styrande och de stora majoriteterna vill, då görs valet om efter några år. Om vi i till exempel Sveriges fall däremot röstar för att gå med i EU då är vi där för evigt. Men det är inget som säger att debatten är borta för evigt. Hade vi röstat nej till EU 1994 är jag ganska säker på att man redan nu hade tagit upp och sagt att den kanske skulle göras om. Men naturligtvis håller jag med dig, Carl, om att ingenting är för evigt. Det ska inte förstås bokstavligt, utan det var bildligt.

Carl B Hamiltons argument var att Finland har gått bra, att de har minskat sin arbetslöshet. Det är riktigt. Men den ligger väl ändå på 9 % om jag inte misstar mig. Framför allt är det så att hela EMU-området inte har minskat sin arbetslöshet. De länderna ligger på 9–10 %, medan Sverige ändå har fått ned den till 4 %. Och det gäller faktiskt samtliga de länder som står utanför. Storbritannien, Norge, Danmark, Sverige har ju påtagligt lägre arbetslöshet. Jag tror att den är mindre än hälften av den arbetslöshet som finns inom euroområdet. Det är väl helt klart att det beror på en rad faktorer. Men en del av dem är faktiskt EMU-konstruktionen själv, som gör det oerhört svårt att bekämpa arbetslöshet.

Anf. 113 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman, riksdagens ledamöter och ni andra som lyssnar! Jag vill börja med att framföra min uppskattning till alla som deltagit i den här debatten och till riksdagen för att vi äntligen startar en ordentlig diskussion om Europapolitiken i riksdagen.

För mig som ny ordförande i EU-nämnden är det av stor vikt att riksdagen tar sin självklara plats och en framträdande roll inte bara i dag utan framöver och inte bara i EMU-debatten utan i hela Europapolitiken. Orsaken till det är att jag ser riksdagens roll i samhället som demokratins föredöme och bevarande och kontroll av den demokratiska processen. Men det är också för att kunna initiera och uppmärksamma att det vi gör har en folklig förankring, även om det, som i dag, i EMU-frågan råder delade meningar om ifall Sverige ska gå med eller stå utanför EMU.

För att fortsätta på demokratiaspekten skulle jag vilja att riksdagen fortsättningsvis också blir mer öppen i förhållande till medborgarna och i sitt arbete, inte bara i Europafrågor utan i riksdagens arbete totalt.

I våra partier brukar vi ofta med stor besvikelse säga att vi ibland inte förstår att vi så sällan får beröm för det vi gör men oftare får skäll för det vi inte gör eller när vi gör saker fel. Jag tror att en av förklaringarna till det är att flertalet av Sveriges medborgare inte har en aning om allt vi gör i riksdagen, eftersom det vi gör inte alltid är så intressant för medierna att bevaka, eller också för att vi inte gör oss så intressanta eller berättar med brinnande entusiasm om vad vi gör.

Här tror jag att EMU-frågan i riksdagen skulle kunna gå före och göra riksdagen till det forum som i demokratins namn skulle stå för att här sker de spännande debatterna, att inga synpunkter eller åsikter försvinner och att de i den mån det bara är möjligt är öppna för allmänhetens insyn.

Hur det här ska bli möjligt har vi startat en diskussion om, och jag välkomnar alla i den debatten. Självklart är det så att i vissa frågor och

förhandlingssituationer är det för landets eller ett känsligt läges skull inte möjligt att inte bevara sekretess.

När vi nu börjar granska vad vi gör och har en mer öppen syn är jag helt övertygad om att det skulle kunna gå att hitta nya, spännande mötesformer och mötesplatser här i riksdagen just för demokratins skull.

Det som förvånar och oroar mig mest i EMU-debatten hittills är att den mest förs av experter och att alla är väldigt mycket för eller emot. Med experter menar jag naturligtvis också ledamöter i den här riksdagen. Jag menar dessutom medlemmar i folkrörelser och i många andra grupper.

Det jag möter är att flertalet medborgare i dag tycker att debatten inte bara är tråkig. De tycker också att den är obegriplig – just för att experter är experter och för debatt experter emellan. Jag kan se det här som ny ordförande i EU-nämnden, och jag har nog ett tag till på mig när jag kan göra den här analysen. Därför måste både EMU-debatten och hela Europafrågan börja handla om frågor på ett språk som vi använder oss av vid våra lunchbord, runt kaffeborden hemma och bland vänner.

Jag säger inte att Europafrågan är svår för någon utan att det är vårt ansvar som riksdagsledamöter att göra den intressant för flertalet så att vi får ett högt valdeltagande i höst oavsett om det blir ett ja eller ett nej. Det är främst det demokratiska ansvaret som vi har här som ledamöter.

Om jag sedan ska gå in på själva EMU-omröstningen hoppas jag att vi får en bra och livlig debatt med många som brinner för sin åsikt på båda sidor. I många partier finns det i dag ingen klar partilinjé. Då är det allas vårt ansvar att ha stor respekt för varandras åsikter så att man också ska kunna vara lika goda partimedlemmar efter folkomröstningen som före.

I debatten har det förekommit spekulationer om att det inte är något tvång för riksdagen att följa folkomröstningens resultat. Nu vill jag en gång för alla göra klart att det socialdemokratiska partiet aldrig skulle gå till folkomröstning om EMU om vi inte skulle följa den folkliga viljan och respektera valresultatet. Jag är glad att det så klart står i dagens betänkande, och det är en bekräftelse som vi senare ska rösta om, att folkomröstningens resultat gäller.

Här tycker jag att alla partier har en stor gemensam uppgift tillsammans, som just riksdagsledamöter och företrädare för våra partier, att avliva det missförstånd som vi annars kommer att få en diskussion omkring, om det ska löna sig att rösta eller om det inte spelar någon roll om man röstar eller inte. Det gagnar varken ja- eller nej-sidan, och framför allt inte det demokratiska systemet, som vi ju är så stolta över och som vi är bärare av här i riksdagen.

Jag tror att den här folkomröstningen om EMU blir testen på hur det blir med folkomröstningar i framtidens Sverige. Blir det ett lågt valdeltagande är det nog tveksamt om det blir en modell i Sverige på lång sikt att ha fler folkomröstningar.

När det socialdemokratiska partiet i mars 2000 diskuterade EMU var det under en tid då vi just hade hämtat oss från en av de svåraste lågkonjunkturerna någonsin. En av mina avgörande tveksamheter då var den offentliga sektorn och vad som skulle hända med jobben där i framtiden. Sedan dess har vi klarat att få en nationell budget i balans. Vi är på god väg att också få en stabil ekonomi i våra kommuner och landsting.

Vi har vidare tagit flera steg för att se till att kvinnors arbete kommer att jämnställas med mäns. Precis som den socialdemokratiska partikongressen sade i november senast kommer det en lag med rätt till heltid och möjlighet till deltid också för kvinnor. Den lagen väntar vi på. Då kan man i framtiden inte låta kvinnorna med sina tjänster vara en regulator vid sämre konjunktur. Den blir en garant för att kvinnorna inte kommer att bli förlorare på den framtida arbetsmarknaden med ett medlemskap i EMU.

Vi har också tillsammans med våra samarbetspartier under den här valperioden lovat mer pengar till löner i offentlig sektor. Här har jag fått mina två krav, de som jag ställde förra gången, uppfylla.

Sedan pågår ett arbete med att stoppa möjligheten för länder i Europa att genom nationellt stöd få stora företag att flytta till länder med billig arbetskraft och sämre miljö, så kallad social dumpning. Det ser jag som en stor reform för Sverige, som ju det senaste året har varit drabbat av att jobb flyttar utomlands trots att det helt klart fortfarande är lönsamt att vara kvar.

Jag har under min tid i EU-nämnden sett att Sverige engagerar sig i frågor som stopp för liberalisering av knark och stopp för import av kvinnor till prostitution. Jag har också sett hela engagemanget vad gäller torsken som håller på att dö. Detsamma gäller djurtransporter, en ny syn på asylfrågor, biståndet och mycket annat. Jag har blivit helt övertygad om att Sverige skulle kunna spela en mycket större roll i Europa än vi gör i dag. Med den socialdemokratiska politik som vi för nu, där välfärd kommer före skattesänkningar, skulle vi återigen kunna bli ett alternativ i Europa. Vi skulle tillsammans kunna gå före med en politik för alla och för en ökad tillväxt och välfärd.

I dag är det många svenskar som tycker att det är omöjligt att se hur vi ska kunna isolera oss från vad som händer utanför våra gränser. Om det går dåligt för USA och Japan stiger våra räntor, de räntor som vi har på småhus och radhus som våra ungdomar kommer att behöva om de ska kunna sätta bo i framtiden. Går det dåligt för resten av världen stiger också våra bensinpriser och det blir dyrare för alla, framför allt i glesbygd, att använda sin bil.

Om det inte går bra för Europa kommer jobben fortsättningsvis inte bara att flytta från Sverige utan också från Europa. I och med det menar jag att välfärden i Sverige inte längre kan lösas enbart av oss. Vi kommer hela tiden att påverkas av vad som händer utanför vårt lands gränser. Det är det vi pratar om när vi säger att vi har fått en gränslös politik.

Vad jag har kommit fram till är därför att Sverige, av solidaritet och för att skapa en stabil framtid för jobben, för Sveriges ekonomi, för våra enskilda och för Sveriges medborgare, behöver en Europapolitik fullt ut.

Jag vill sluta med att läsa för er ur en av Sveriges lokaltidningar, som ju Anders Sundström nyligen här i debatten kallade DN. Det står så här: "Stockholm har ett guldläge när tiderna blir bättre. Bortsett från amerikanska städer är Stockholm bäst i världen på att göra kunskap till affärer, enligt en ny rapport. Stockholm slår städer som London och Hongkong."

Med det vill jag säga att jag vill göra det möjligt för hela Sverige, också "Centerland", som ju Lena Ek tidigare pratade om, att växa, och inte bara för Stockholm.

Anf. 114 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Det är nu drygt nio månader kvar tills svenska folket i en omröstning ska avgöra om vi ska vara med i den gemensamma valutan euron. Debatten i dag ger en försmak om den debatt som kommer att föregå beslutet. Vi har hört många kloka inlägg som talar både för och emot ett införande av euron också i Sverige.

Precis som jag gjorde inför folkomröstningen som föregick Sveriges medlemskap i EU vill jag poängtera vikten av samarbete inom den europeiska unionen. Det handlar ytterst om fred, men också om att delta, om att vara med och om att påverka utvecklingen av Europa och av vårt land i Europa.

För mig innebär euron ytterligare ett steg i integrationen samtidigt som vi i Sverige har våra traditioner och vårt sätt att forma ett samhälle för alla. Den svenska välfärdspolitiken har, kan man säga, tjänat oss väl. Euron kommer att bli ytterligare en byggsten för att trygga att vi i Sverige kan föra den politik för välfärd som vi vill föra utan att riskera att valutaspekulationer undergräver våra gemensamma finanser.

Socialdemokratiska mål som arbete åt alla och ett lagstiftat skyddsnät med trygghet har fört med sig att bland annat vi kvinnor i Sverige har större möjligheter till egen karriär än många andra kvinnor i världen, även i andra europeiska länder. Det ser vi inte minst i statistiken vad gäller kvinnors deltagande i arbetslivet. Vi ser det också på kvinnors delaktighet i samhället i stort – även om det kunde vara bättre på många håll.

Därför är det viktigt att poängtera att förutsättningarna för att behålla vår välfärdsmodell, vår föräldraförsäkring och vår a-kassa, vår grundläggande trygghet för alla, inte äventyras av att vi inför euron. Den svenska välfärden kommer även i framtiden att beslutas i Sverige. Däremot kommer euron att vara en källa till trygghet och stabilitet som ger välfärden en stabilare ram.

Vår välfärd bygger till stor del på vår offentliga sektor, vilken även är många kvinnors arbetsmarknad. I diskussioner om införandet av euron har det förekommit diskussioner och spekulationer om den offentliga sektorns framtid.

Visserligen kommer vi inte längre att kunna devalvera eller höja räntan, men även om vissa beslut fattas tillsammans med övriga länder så kommer vi även i fortsättningen att själva bestämma om skatter och satsningar på förskola och vård i Sverige.

Det som vi ska fortsätta att förbereda innan vi går med är att ha en stabil ekonomi och reserver att använda vid dåliga tider om så behövs. Här hänger det på oss – på oss svenska politiker. För att inte äventyra jobben och välfärden vid lågkonjunktur ska vi ha tänkt igenom alla risker och förbereda oss för att möta dem.

Vi socialdemokrater har tillsammans med fackföreningsrörelsen bildat en arbetsgrupp som ska utforma förslag till hur denna beredskap ska kunna utformas. Vilken form vi sedan väljer att föreslå vet jag inte än, men jag förstår att det kommer att kosta lite vid goda tider så att det finns något att ta av vid dåliga.

Fru talman! Vi måste också vara realist. Ett utanförskap kommer också att kosta. Om än valutarisken är aldrig så liten så finns den där.

När investerare ska besluta vilka länder de vill satsa pengar i – ja, då är det självfallet till fördel för de länder som har lägre risker.

Fru talman! En annan sak som är viktig med euron är möjligheten att jämföra priser. Sverige har i dag klart högre priser än övriga EU. Med euron kan vi jämföra priser över gränserna. Då ökar konkurrensen och då kan vi också få ned priserna även i Sverige. Men vi ska inte överdriva. Det räcker inte bara med euron. Vi behöver aktiva organiserade konsumenter också. När vi jämför handlar det ju inte bara om pris utan också om kvalitet på det som vi köper och om den service som vi kan få.

Det går inte att räkna hem vinsten av ett medlemskap i EMU med någon matematisk formel, för det finns både för- och nackdelar. För oss alla är det en mängd olika faktorer som nu måste vägas samman. Det som jag tycker är särskilt viktigt är att vi värnar den generella välfärden. Vi har en hög grad av trygghet i Sverige. Om vi ska kunna bibehålla den så måste vi ha en stabil ekonomisk politik och stabila förutsättningar för att driva en aktiv välfärds politik och en aktiv fördelnings politik. Då är utanförskapet en osäkerhet och en risk som vi inte har råd med.

Debatten i Sverige kommer att fortsätta vad gäller välfärden. Högerkrafter kommer att fortsätta att säga att vi ska sänka skatten, och vi socialdemokrater kommer att fortsätta att säga att vi vill behålla en trygghet och en välfärd för alla. De här debatterna kommer som sagt att fortsätta, och vi kommer inte att bli överens. Men det kommer fortfarande att vara våra debatter. Euron tar inte ifrån oss någon makt över den svenska välfärds politiken. Den tar inte heller ifrån oss något ansvar. Men den ger politiken stabilare förutsättningar.

Egentligen handlar det om samma grundläggande fråga som i riksdagsvalet. Är det så att vi kan själva i valutapolitiken eller är det så att vi bäst löser frågorna tillsammans? Precis som i riksdagsvalet hoppas jag att svenska folket kommer att tycka att det blir bättre om vi arbetar tillsammans.

Anf. 115 PETER JONSSON (s):

Fru talman! Det betänkande som vi har diskuterat i kammaren i dag handlar om den gemensamma valutan. Jag tycker att det har varit en intressant debatt. En hel del klargöranden har kommit fram i den här stora frågan.

Jag har länge tyckt att eurofrågan har varit en viktig fråga att diskutera. Jag ser fram emot årets debatt fram till folkomröstningen.

Som metallarbetare i Trollhättan har jag många gånger på nära håll sett hur beroende vi är av vår omvärld och hur mycket vår omvärld kan påverka oss. I mitt jobb kan jag bokstavligen se världskonjunkturerna komma och gå. Får vi in en order eller får vi inte in en order? Har vi jobb eller har vi inte jobb? Det beror mer på vad som händer på börsen i New York och London än på det som vi kan bestämma hemma i Trollhättan. Därför måste vi samarbeta med andra om vi vill kunna ha ett inflytande. Förr räckte det med att samarbeta inom Sverige. I dag är även Sverige för litet. Vill vi ha en möjlighet att påverka vår vardag så måste vi samarbeta med andra länder. Det är en lång svensk tradition att göra så – att se till att vi är med där besluten fattas.

Det är inte det att jag inte ser några fel och brister med den gemensamma valutan. Det är klart att allting inte är bra som det är i dag. Men

Prot. 2002/03:32
9 december

*Det europeiska
valutasamarbetet*

om vi ska ha en möjlighet att vara med och fatta beslut och påverka den vardag som vi lever i så måste vi vara där besluten fattas. Vi kan inte stå utanför och hoppas att de länder som är med i gemenskapen automatiskt ska ta hänsyn till våra önskningar. Det är lite som att försöka spela ishockey från läktaren. Visst kan man ha synpunkter både på vad spelare gör och på hur domaren dömer, men om man vill vara med i matchen så får man ge sig ut på planen.

Fru talman! Det finns många goda argument för att Sverige ska vara med i EMU. Det finns många praktiska fördelar. Det blir enklare att resa. Det blir enklare för företag att handla över gränser. Det ger oss konsumenter en större möjlighet att jämföra priser mellan olika länder. Detta är något som inte ska underskattas. Euron kommer att underlätta vardagen för många svenskar.

Men för mig som kommer från Trollhättan så är kanske tryggheten för jobben den viktigaste frågan i dessa dagar. Det finns de som påstår att ett medlemskap skulle hota jobben. Jag tror precis tvärtom. Den otrygghet och instabilitet som ett utanförskap för med sig är det som verkligen hotar jobben.

För några dagar sedan läckte nyheten ut om att Saab i Trollhättan skulle skära ned med 1 300 arbetstillfällen. Det går naturligtvis inte att klart veta om situationen hade varit någon annan om vi redan hade varit med som medlemmar i EMU. Men vi vet säkert att med en marknad med 300 miljoner invånare och konsumenter så blir det naturligtvis mycket enklare för svensk industri att konkurrera i och med att det skulle finnas en gemensam valuta. Det hade stärkt Saabs ställning och det hade förstås på sikt tryggt jobben. Likadant är det för alla andra stora och små företag, men tydligast blir det när det gäller exportindustrin och de jobb som finns där. Ett utanförskap innebär helt enkelt större otrygghet för svenska löntagare.

När man väger för- och nackdelar mot varandra är tryggheten för jobben ett mycket tungt vägande skäl för att Sverige ska ansluta sig till euron.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 december.)

7 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motion

Avskaffande av domstolsliknande nämnder av Bo Lundgren m.fl. (m)

Motionen väcktes med åberopande av 3 kap. 15 § riksdagsordningen om rätt att väcka motion med anledning av händelse av större vikt.

Frågan om hänvisning av motionen till utskott skulle behandlas vid sammanträdet tisdagen den 10 december.

Motionen hade följande lydelse:

Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av ordningen med domstolsliknande nämnder (juridisk-politiska nämnder) som utövar rättsliga funktioner i enlighet med vad som anförs i motionen.

Prot. 2002/03:32
9 december

Motiv för vårt förslag

Efter höstens riksdagsval har flera misstankar om att det förekommit valfusk både i riksdagsvalet och i kommunalvalet i Stockholm framförts. Vissa av händelserna har polisanmälts och utreds nu.

Några av dessa händelser har också legat till grund för att valen överklagats.

Val till riksdagen och till kommuner och landsting överklagas till riksdagens valprövningsnämnd. Denna består av en ordförande som skall vara eller ha varit ordinarie domare samt sex andra ledamöter. Platserna i valprövningsnämnden fördelas mellan partierna proportionellt utifrån valresultatet. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Nu gällande ordning innebär således att partier som anklagas för valfusk själva har att delta i prövningen av huruvida anklagelserna har grund. Det är en tveksam ordning, trots att valprövningsnämnden leds av en lagfaren domare. Vad som är rätt och fel i dessa sammanhang borde enligt vår mening överhuvud tagit inte avgöras av institutioner som inbegriper de politiska partierna utan av organ som står helt fria.

Särskilt anmärkningsvärd blir naturligtvis situationen om valet ger till resultat att ett parti får egen majoritet i nämnden. En anmälan om misstänkt fusk av detta parti skulle då kunna avgöras av partiet självt.

De fria och korrekta valen är demokratins kärna. Det får aldrig finnas något utrymme för tvekan om att valen går riktigt till och att fusk bedöms på ett objektivt sätt. Själva den sammansättning valprövningsnämnden givits säkerställer inte allmänhetens tilltro till det demokratiska systemet i dessa hänseenden.

Valprövningsnämnden har en sammansättning som emellertid inte är unik. En likartad sammansättning har flera andra statliga nämnder. Den senaste tidens diskussion om valet i Stockholm reser den mer principiella frågan om det inte är tid att i ett vidare perspektiv se över systemet med att överlåta rättsliga funktioner till domstolsliknande nämnder. Det gäller desto mer som dessa nämnders sammansättning kan tänkas stå i konflikt med den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), Artikel 6 om rätt till domstolsprövning.

För att allmänhetens tilltro till det demokratiska och rättsliga systemet inte skall urholkas bör regeringen snarast tillsätta en utredning för att pröva hur de domstolsliknande nämnderna kan avskaffas för att ersättas med rent juridiska nämnder eller motsvarande institutioner.

Stockholm den 5 december 2002

Bo Lundgren (m)

Fredrik Reinfeldt (m)

Beatrice Ask (m)

Per Westerberg (m)

Anders Björck (m)

Gunilla Carlsson (m)

Catharina Elmsäter-Svärd (m)

Cristina Husmark Pehrsson (m)
Gunnar Hökmark (m)
Marietta de Pourbaix-Lundin (m)
Sten Tolgfors (m)

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av förs. 2002/03:RR4 Riksdagens revisorers förslag
angående nationella mål i kommunernas äldreomsorg

2002/03:So10 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)

2002/03:So11 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd)

2002/03:So12 av Ingrid Burman m.fl. (v)

med anledning av förs. 2002/03:RR8 Riksdagens revisorers förslag angående Familjehemsvården

2002/03:So8 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd)

2002/03:So9 av Ingrid Burman m.fl. (v)

Konstitutionsutskottets betänkande

2002/03:KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Kulturutskottets betänkande

2002/03:KrU1 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

8 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 9 december

2002/03:86 av *Martin Andreasson* (fp) till statsrådet Mona Sahlin

Rättssäkra val

2002/03:87 av *Martin Andreasson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Rättsväsendets insatser mot hatbrott

2002/03:88 av *Per Bill* (m) till statsminister Göran Persson

Riksdagens kontrollmakt

2002/03:89 av *Sven Gunnar Persson* (kd) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Överfisket i Östersjön och det svenska torskestoppet

2002/03:90 av *Rosita Runegrund* (kd) till finansminister Bosse Ringholm

Skattskyldighet för stiftelser

2002/03:91 av *Per Landgren* (kd) till finansminister Bosse Ringholm

Rättssäkerheten och egendomsskatterna

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 december.

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 9 december

2002/03:265 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Nationella insatsstyrkan

2002/03:266 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Polisens situation i Falun

2002/03:267 av *Anita Brodén* (fp) till miljöminister Lena Sommestad

Naturresevat

2002/03:268 av *Åsa Torstensson* (c) till miljöminister Lena Sommestad

Torskfisket

2002/03:269 av *Marie Wahlgren* (fp) till miljöminister Lena Sommestad

Förorenat vatten i Öresund

2002/03:270 av *Carina Hägg* (s) till miljöminister Lena Sommestad

Kairo + 10

2002/03:271 av *Jan-Evert Rådström* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky

Det svenska företagsklimatet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 17 december.

10 § Kammaren åtskildes kl. 17.48.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 11.54,

av tredje vice talmannen därefter till och med 6 § anf. 34 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med anf. 41 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med anf. 80 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om val.....	1
3 § Meddelande om frågestund	1
4 § Förnyad bordläggning.....	1
5 § Försvar och beredskap mot sårbarhet – budget för år	
2003	1
Försvarsutskottets betänkande 2002/03:FöU1	1
Anf. 1 GUNNAR HÖKMARK (m)	1
Anf. 2 ALLAN WIDMAN (fp).....	4
Anf. 3 ERLING WÄLIVAARA (kd).....	6
Anf. 4 BERIT JÓHANNESSON (v).....	8
Anf. 5 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	10
Anf. 6 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	11
Anf. 7 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	11
Anf. 8 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	12
Anf. 9 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	12
Anf. 10 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	14
Anf. 11 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	15
Anf. 12 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	16
Anf. 13 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	16
Anf. 14 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	17
Anf. 15 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	17
Anf. 16 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	18
Anf. 17 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	18
Anf. 18 ALLAN WIDMAN (fp) replik	18
Anf. 19 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	19
Anf. 20 ALLAN WIDMAN (fp) replik	19
Anf. 21 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	19
Anf. 22 TONE TINGSGÅRD (s).....	20
Anf. 23 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	22
Anf. 24 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	22
Anf. 25 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	23
Anf. 26 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	23
Anf. 27 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	23
Anf. 28 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	24
Anf. 29 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	24
Anf. 30 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	24
Anf. 31 ESKIL ERLANDSSON (c).....	25
Anf. 32 CARL-AXEL ROSLUND (m)	27
(Beslut skulle fattas den 10 december.).....	28
Ajournering.....	28
Återupptagna förhandlingar	29
6 § Det europeiska valutasamarbetet.....	29
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU8	29
Anf. 33 TOMMY WAIDELICH (s).....	29

Anf. 34	FREDRIK REINFELDT (m)	30
Anf. 35	KARIN PILSÄTER (fp)	33
Anf. 36	Tredje vice talman HELENA HÖIJ (kd)	36
Anf. 37	LARS BÄCKSTRÖM (v)	38
Anf. 38	FREDRIK REINFELDT (m) replik	41
Anf. 39	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	42
Anf. 40	FREDRIK REINFELDT (m) replik	42
Anf. 41	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	43
Anf. 42	KARIN PILSÄTER (fp) replik	44
Anf. 43	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	44
Anf. 44	KARIN PILSÄTER (fp) replik	45
Anf. 45	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	46
Anf. 46	LENA EK (c)	46
Anf. 47	FREDRIK REINFELDT (m) replik	49
Anf. 48	LENA EK (c) replik	49
Anf. 49	ULF HOLM (mp)	50
Anf. 50	KARIN PILSÄTER (fp) replik	52
Anf. 51	ULF HOLM (mp) replik	53
Anf. 52	KARIN PILSÄTER (fp) replik	53
Anf. 53	ULF HOLM (mp) replik	54
Anf. 54	FREDRIK REINFELDT (m) replik	54
Anf. 55	ULF HOLM (mp) replik	55
Anf. 56	FREDRIK REINFELDT (m) replik	55
Anf. 57	ULF HOLM (mp) replik	56
Anf. 58	Statsrådet GUNNAR LUND (s)	56
Anf. 59	KARIN PILSÄTER (fp) replik	59
Anf. 60	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	60
Anf. 61	KARIN PILSÄTER (fp) replik	60
Anf. 62	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	61
Anf. 63	LENA EK (c) replik	61
Anf. 64	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	61
Anf. 65	LENA EK (c) replik	62
Anf. 66	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	63
Anf. 67	FREDRIK REINFELDT (m) replik	63
Anf. 68	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	64
Anf. 69	FREDRIK REINFELDT (m) replik	64
Anf. 70	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	65
Anf. 71	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	65
Anf. 72	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	65
Anf. 73	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	66
Anf. 74	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	67
Anf. 75	BO BERNHARDSSON (s)	67
Anf. 76	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m)	69
Anf. 77	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	72
Anf. 78	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	72
Anf. 79	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	72
Anf. 80	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	73
Anf. 81	ANDERS SUNDSTRÖM (s)	73
Anf. 82	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	75

Anf. 83	ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik.....	76
Anf. 84	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik.....	77
Anf. 85	ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik.....	77
Anf. 86	LENA EK (c) replik.....	78
Anf. 87	ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik.....	78
Anf. 88	LENA EK (c) replik.....	78
Anf. 89	ANDERS SUNDSTRÖM (s) replik.....	79
Anf. 90	CARL B HAMILTON (fp)	80
Anf. 91	LENA EK (c) replik.....	82
Anf. 92	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	83
Anf. 93	LENA EK (c) replik.....	83
Anf. 94	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	83
Anf. 95	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik.....	83
Anf. 96	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	84
Anf. 97	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik.....	85
Anf. 98	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	85
Anf. 99	BJÖRN VON DER ESCH (kd).....	86
Anf. 100	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	88
Anf. 101	BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik	88
Anf. 102	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	88
Anf. 103	BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik	89
Anf. 104	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	89
Anf. 105	BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik	89
Anf. 106	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	90
Anf. 107	BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik	90
Anf. 108	SÖREN WIBE (s)	91
Anf. 109	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	93
Anf. 110	SÖREN WIBE (s) replik.....	93
Anf. 111	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	94
Anf. 112	SÖREN WIBE (s) replik.....	94
Anf. 113	INGER SEGELSTRÖM (s)	95
Anf. 114	CHRISTINA AXELSSON (s)	97
Anf. 115	PETER JONSSON (s).....	99
	(Beslut skulle fattas den 10 december.).....	100
7 §	Bordläggning.....	100
8 §	Anmälan om interpellationer	102
9 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	103
10 §	Kammaren åtskildes kl. 17.48.	103

